

Møte tirsdag den 29. mars 2016 kl. 12

President: Ole Mic Thommessen

Dagsorden (nr. 59):

1. Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringar i kommuneloven (avvikling av samkommunemodellen)
(Innst. 191 L (2015–2016), jf. Prop. 45 L (2015–2016))
2. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i universitets- og høyskoleloven (modell for styring og ledelse mv.)
(Innst. 209 L (2015–2016), jf. Prop. 41 L (2015–2016))
3. Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Martin Henriksen, Torgeir Micaelsen og Ingvild Kjerkol om en styrket innsats mot mobbing i skolen
(Innst. 216 S (2015–2016), jf. Dokument 8:38 S (2015–2016))
4. Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til innvandrings- og integreringsministeren:
«Mange barn forsvinner fra asylmottak, og ingen vet hvor de er eller hva de gjør. I 2014 ble det rapportert at 248 barn var blitt borte i løpet av de siste 4 åra, og en regner med at antallet øker. Ingen har oversikt over hva som er skjedd med flesteparten av disse. Det kommer mange barn aleine for å søke asyl, og spørsmålet er hva som gjøres for å forhindre at de forsvinner, og om det leites godt nok etter de som blir borte. Det er flere grunner til at barn forsvinner fra mottak, men det er grunn til å frykte at noen av disse kan bli offer for menneskehandel eller kriminell virksomhet. De faller utenfor systemet og har ingen rettigheter, og de har få muligheter til å klare seg uten å gjøre ulovligheter for å ha til livets opphold.
Hva slags tiltak har regjeringen satt i gang for å sørge for at barn ikke blir borte fra mottak, og hvilke tiltak er satt i gang for å finne barna som blir borte?»
5. Interpellasjon fra representanten Jan Bøhler til justis- og beredskapsministeren:

«Organisert kriminalitet er en økende trussel mot Norge og Europa – og mot vår trygghet lokalt i Osloområdet og ellers. De organiserte kriminelle har internasjonale, nasjonale og lokale nettverk og gjen-ger, og dominerer alle alvorlige kriminalitetsformer. I Oslo driver politiet en aktiv innsats døgnet rundt for å forebygge og holde dem i sjakk. Men tendensen er at det stadig kommer til nye grupper og at oppgaven blir mer krevende. Vi må gjøre politiet i stand til å møte dette, og i 2011 kom stortingsmeldingen Kampen mot organisert kriminalitet som ble fulgt opp med to proposisjoner i 2013 der lovpara-grafene mot organisert kriminalitet ble styrket. I til-delingsbrevene fra Justis- og beredskapsdepartementet for 2015 og 2016 er imidlertid begrepet organisert kri-

minalitet erstattet med grov profittmotivert kriminali-tet.

Hvordan vurderer statsråden behovet for å trappe opp innsatsen mot organisert kriminalitet – og hvorfor ikke bruke begrepet i målstyringen?»

6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Tom E. B. Holthe, Hans Fredrik Grøvan, Abid Q. Raja og Bård Vegar Solhjell om endringer i kontrollloven og kontrollinstruksen
(Innst. 183 L (2015–2016), jf. Dokument 8:41 LS (2015–2016))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Tom E. B. Holthe, Hans Fredrik Grøvan, Abid Q. Raja og Bård Vegar Solhjell om endringer i kontrollloven og kontrollinstruksen
(Innst. 184 S (2015–2016), jf. Dokument 8:41 LS (2015–2016))
8. Stortingets vedtak til lov om endringar i sjøloven (gjennomføring av europaparlaments- og rådforordning (EU) nr. 1177/2010 om båtpassasjerrettar)
(Lovvedtak 45 (2015–2016), jf. Innst. 158 L (2015–2016) og Prop. 4 LS (2015–2016))
9. Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven 2005 mv. (strafferettslige særreaksjoner m.m.)
(Lovvedtak 46 (2015–2016), jf. Innst. 179 L (2015–2016) og Prop. 122 L (2014–2015))
10. Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven m.m.
(Lovvedtak 47 (2015–2016), jf. Innst. 166 L (2015–2016) og Prop. 36 L (2015–2016))
11. Stortingets vedtak til lov om endringer i energiloven (skille mellom nettvirksomhet og annen virksomhet mv.)
(Lovvedtak 48 (2015–2016), jf. Innst. 207 L (2015–2016) og Prop. 35 L (2015–2016))
12. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Lars Roar Langslet*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant og statsråd Lars Roar Langslet er død, 79 år gammel.

Lars Roar Langslet ble født i Nesbyen i Hallingdal 3. mars 1936. Etter examen artium i 1953 og magistergrad i 1962 var han forskningsstipendiat før han i 1968 ble ansatt som universitetslektor i idéhistorie. I studietiden var Langslet bl.a. formann i Den Konservative Studenterforening og formann i Det Norske Studentersamfund. I 1957 var han primus motor bak etableringen av Minervas Kvalitetskrift og var en av redaktørene frem til 1968.

Lars Roar Langslet ble valgt til Stortinget fra Oslo i

1969. Han satt i kirke- og undervisningskomiteen fra 1969 til 1980. Han var formann i komiteen fra 1973 til høsten 1980, da han gikk over i utenriks- og konstitusjonskomiteen. Da Kåre Willoch dannet regjering høsten 1981, ble Langslet utnevnt til kultur- og vitenskapsminister og hadde denne stillingen til regjeringen gikk av våren 1986. Tilbake på Stortinget satt Langslet først i forbruker- og administrasjonskomiteen og deretter to år i kirke- og undervisningskomiteen. Han gikk ut av Stortinget i 1989.

Denne korte oppsummering av Langslets år i rikspolitikken sier naturligvis lite om hans store – og til dels avgjørende – betydning på mange områder. Han var gjennom mange år Høyres viktigste talsmann i utdanningspolitikken og i kultur- og mediepolitiske spørsmål. Som statsråd var han mannen som oppløste NRK-monopolet. Hans statsrådstid var også en tid med oppblomstring i norsk kultur og betydelig vekst i forskning og høyere utdanning. Langslet var også en av de viktigste bidragsyterne til å fjerne samnorskpolitikken i Norge.

Etter at Langslet gikk ut av Stortinget, var han først kulturdirektør i Oslo og deretter mangeårig kulturskribent i Aftenposten. I 1997 ble han statsstipendiat. I disse årene etablerte han seg som en av våre fremste biografer – med en utrolig bredde i emnevalg – fra Olav den hellige til John Lyng, bl.a. via Ludvig Holberg og kong Christian Frederik. I tillegg skrev han en rekke bøker om kunst og kultur og om politiske emner, bl.a. om konservatismen i Norge.

Lars Roar Langslet hadde en rekke offentlige verv, bl.a. som leder av Nasjonalkomiteen for Ibsen-jubileet og styreleder for Eidsvoll 2014. Han mottok en rekke æresbevisninger og var bl.a. kommandør av St. Olavs Orden og kommandør av Dannebrogordenen.

Vi minnes Lars Roar Langslet for hans virke i Stortinget og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Representantene Ingebjørg Amanda Godskesen, Gunvor Eldegard, Anette Trettebergstuen, Else-May Botten, Fredric Holen Bjørdal, Lisbeth Berg-Hansen, Anna Ljunggren, Hege Haukeland Liadal, Bjørn Lødemel, Geir Jørgen Bekkevold, Torgeir Knag Fylkesnes og Sonja Mandt, Magne Rommetveit og Rasmus Hansson, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentant for Hordaland fylke, Filip Rygg, tar nå sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Venstres stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Iselin Nybø fra og med 29. mars og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Tor André Johnsen fra og med 29. mars og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Rogaland fylke: Svein *Abrahamsen*

For Hedmark fylke: Hege *Jensen*

Presidenten: Svein Abrahamsen er til stede og vil ta sete.

Statsråd Jan Tore Sanner overbrakte 17 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Torgeir Micaelsen vil fremsette et representantforslag.

Torgeir Micaelsen (A) [12:08:40]: På vegne av representantene Tove Karoline Knutsen, Ruth Grung, Ingvild Kjerkol, Freddy de Ruiter, Kari Henriksen og meg selv har jeg gleden av å fremme forslag om implementering av mobil helseteknologi.

Presidenten: Representanten Trine Skei Grande vil fremsette et representantforslag.

Trine Skei Grande (V) [12:09:21]: På vegne av representantene Abid Q. Raja, André N. Skjelstad og meg sjøl vil jeg fremme et representantforslag om tiltak for kvinner på flukt.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [12:09:50]

Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i kommuneloven (avvikling av samkommunemodellen) (Innst. 191 L (2015–2016), jf. Prop. 45 L (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

André N. Skjelstad (V) [12:10:39] (ordfører for saken): I proposisjonen foreslår Kommunal- og moderniseringsdepartementet endringer i kommuneloven ved å oppheve tilgangen til å opprette samkommuner. Det er foreslått at endringen blir satt i verk så raskt som mulig. Departementet foreslår videre at eksisterende samkommuner må være avviklet senest 1. januar 2020. De lovbestem-

melsene i kommuneloven og særlovgivningen som handler om samkommuner, vil gjelde for de eksisterende samkommunesamarbeidene fram til avviklingen er gjennomført.

Bakgrunnen for avvikling av samkommunen som modell er at det nå pågår en kommunereform. Det er en langt bedre løsning å gjøre kommunene store nok til å løse de oppgavene og utføre de tjenestene som man har løst, innenfor rammen av en samkommune.

Samkommunemodellen fører til en mer kompleks forvaltning og kan svekke transparens og kontroll ettersom viktige avgjørelser blir flyttet fra folkevalgte organ til et selvstendig interkommunalt samarbeid. Lokaldemokratiet blir derfor bedre ivaretatt når man har en direkte linje fra velgerne til det politiske ansvaret. Modellen er også svært lite brukt. Kun to samkommuner er opprettet siden det ble lovfestet i 2012, Innherred samkommune og Midtre Namdal samkommune, begge i mitt fylke.

Forslaget om å avvikle modellen vil redusere det totale tallet på tilgjengelige modeller for interkommunalt samarbeid og forenkler dermed regelverket som gjelder for interkommunalt samarbeid. Forslaget vil bli gjennomført ved å oppheve kapittel 5 B i kommuneloven. Forslaget har møtt få motforestillinger, og jeg noterer meg innspillet fra Midtre Namdal samkommune. De skriver at de mener at samkommunemodellen gir et sterkere eierskap til tjenestene for kommunene som deltar, enn det vertskommunemodellen gir. Det forteller meg at større kommuner med sterkere fagmiljø gir et bedre tjenestetilbud til sine innbyggere, og da bør kommunesammenslåing være løsningen for den regionen.

Flertallet i komiteen, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at KS, som representerer alle norske kommuner, ønsker å avvikle ordningen. KS skriver:

«KS' prinsipielle syn er at lokaldemokratiet skal ivaretas gjennom direkte folkevalgte organer. KS støtter derfor forslaget om oppheving av kommuneloven kapittel 5 B – Samkommune.»

Flertallet mener videre at når en samkommune skal avvikles, er det naturlig å se på dette som en reversering av prosessen med å overføre myndighet til samkommunen. Myndighet og ansvar blir lagt tilbake til den enkelte deltakerkommunen med ansvar for innbyggerne sine.

Flertallet i komiteen har forståelse for at de to samkommunene trenger overgangsordninger for å kunne avvikle virksomheten på en god måte. Det blir lagt opp til en avvikling 1. januar 2020, noe som vil gi kommunene tid til å finne alternative løsninger.

Videre viser flertallet til forslaget til lovvedtak og de spesielle merknadene i proposisjonen. Flertallet har også merket seg forslaget i I om å endre § 28-2 a. nr. 1, slik at det ikke lenger blir tilgang til å opprette samkommuner eller slutte seg til eksisterende samkommunesamarbeid. Samtidig er det et forslag i I om å oppheve kapittel 5 B Samkommune. Forslag til lovvedtak innebærer at man opphever et kapittel i loven samtidig som man endrer en av bestemmelsene i det samme kapittelet. Da dette kan skape tvil om hvilke bestemmelser i kommuneloven som skal gjelde, vil flertallet i komiteen særskilt peke på sammenhengen mel-

lom I og VII. I VII går det fram at Kongen kan sette i verk de enkelte bestemmelsene til ulik tid, og at kommuneloven kapittel 5 B gjelder for eksisterende kommuner inntil de er avviklet.

Videre har det sneket seg inn noe som kan være en misforståelse, i innstillingen. Flertallet har i innstillingen redegjort for enkelte lovtekniske og språklige forslag til justering, bl.a. for å klargjøre sammenhengen mellom I og VII i forslaget til lovvedtak for å unngå at det er tvil om hvilke bestemmelser i kommuneloven som skal gjelde. I denne flertallsmerknaden står det også ved en inkurie at komiteen har foreslått en endring i VII. Det skal for ordens skyld være flertallet som foreslår det.

Stein Erik Lauvås (A) [12:14:54]: Takk til saksordføreren for innledning og avklaring – det var veldig fint.

Det er slik at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i dette forslaget foreslår å nekte videre drift av samkommunemodellen etter 1. januar 2020 og kjører med dette forslaget fullstendig over ethvert vedtak som lokaldemokratiet selv har sett fornuft i. Forslaget kobles opp mot regjeringens kommunereform og regjeringens sterke ønske om å tvangssammenslå kommuner, og det er også det eneste argumentet som framføres fra departementet i denne saken. Det kan man for så vidt si er en ærlig sak, men noen særlig tillit til nærdemokratiet er det ikke. Her er det kommuner som etter kommunenes eget syn har etablert samarbeidsformer som de involverte kommunene synes fornøyd med. Departementet og regjeringspartiene sammen med støttepartiene mener derimot noe annet, og de tvinger fram en avvikling av dette samarbeidet, med den ene begrunnelsen at dette ikke passer inn i regjeringens ønske om å få slått sammen flest mulig kommuner – uavhengig av hva lokaldemokratiet måtte mene om dette. Dette skriver for så vidt også departementet i dette dokumentet, hvor det står at departementet mener at en kommunesammenslåing er en bedre modell.

Det er også verdt å merke seg at når flertallet kommer til å vedta avvikling av samkommunene, må disse kommunene selv sørge for kostnadene ved avviklingen bestemt av stortingsflertallet, og at disse kostnadene i sin helhet må bæres av disse kommunene. Man kunne kanskje forventet at departementet, statsråden og flertallet kunne ha bistått litt når det gjelder kostnadene ved en avvikling som kommunene selv ikke har bedt om, men som de har innført etter et gjeldende lovverk, som det var mulighet for.

Arbeiderpartiet er enig i at det ikke bør åpnes for at nye samkommuner etableres. Muligheten for dette har som det ble sagt, vart siden 2012, og det er ganske enkelt å registrere at oppslutningen rundt samkommunemodellen har blitt svært begrenset. Derfor har vi fra Arbeiderpartiets side i våre merknader til saken omtalt at det ikke lenger bør være mulig å opprette nye samkommuner. Derfor framsetter Arbeiderpartiet følgende forslag i saken:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å avvikle samkommunemodellen på det tidspunkt hvor ingen kommuner lenger bruker modellen for interkommunalt samarbeid.»

Presidenten: Jeg regner med at representanten også vil ta opp forslaget som Arbeiderpartiet står bak.

Stein Erik Lauvås (A) [12:17:40]: Det vil han.

Presidenten: Da har representanten Stein Erik Lauvås tatt opp forslaget han refererte.

Frank J. Jenssen (H) [12:17:50]: Avvikling av samkommunemodellen innebærer en styrking av primærkommunene. Samkommunemodellen var en modell som var ment å flytte direkte folkevalgt makt over i et nytt selvstendig forvaltningsorgan. Hvis ordningen i sin tid var tenkt som et forsvarsverk mot kommunesammenslåing, var det i hvert fall ikke et alternativ som styrket de folkevalgte innflytelse og innsyn på vegne av sine innbyggere.

Rent generelt har omfanget av interkommunale samarbeidsordninger skutt fart de siste årene – så ikke med varianten samkommune, den er ikke veldig utbredt, og det er sikkert gode grunner til at ikke mange har prøvd ut den. Men det er også sånn at alle de argumentene som anføres for å bruke samkommunemodellen og for å beholde den, fra dem som ønsker det, tilsier egentlig bare én konklusjon – hvis kommunene som inngår, ikke er i stand til å løse oppgavene som skal inngå i samkommunen, selv, er det kommunesammenslåing som er det naturlige alternativet.

Interkommunalt samarbeid har grovt sett to hovedbegrunnelser. Det ene er oppgaver som er et kommunalt ansvar, men som i sin natur f.eks. har, eller kan ha, en veldig stor geografisk utbredelse som gjør at det kan være kostnadseffektivt og fornuftig av mange grunner at flere kommuner går sammen om å løse det. Jeg tror at mange steder vil man si at renovasjon, f.eks., er en slik oppgave, ikke fordi kommunen må, men fordi man velger å si at dette er praktisk, og det er hensiktsmessig. Men den andre begrunnelsen som anføres for interkommunalt samarbeid, er når en kommune må strekke hendene i været og si at dette er en oppgave som vi ikke makter, vår kommune er for liten, vi har for få ressurser, vi er ikke i stand til å ta ansvar for denne lovpålagte oppgaven, og derfor må vi rett og slett tvinges – om man vil – til å inngå interkommunalt samarbeid. Det er en type interkommunalt samarbeid som flytter makt og innflytelse ut av kommunene. Barnevernstjenesten er et typisk eksempel på en slik oppgave hvor veldig mange kommuner ikke ser seg i stand til å ivareta en viktig lovpålagt oppgave for sine innbyggere på egen hånd.

I Høyre ønsker vi sterke kommuner som i størst mulig grad kan løse sine lovpålagte oppgaver, og som kan løse dem selv. Når omfanget av interkommunalt samarbeid som følge av at kommunen selv ikke ser seg i stand til å ivareta oppgavene, blir for omfattende, bør ikke svaret være å lage stadig nye interkommunale selskaper og samarbeidsordninger som flytter beslutningsmakt, budsjettmakt og innsyn bort fra folkevalgte organer. Alternativet er like gjerne at kommunestyret og lokalpolitikkerne tar tilbake styringen, men at man gjør det i en ny og sammenslått kommune som er stor nok og sterk nok til å ivareta sine lovpålagte oppgaver på egen hånd.

Det er i dette lyset det er naturlig å utvikle samkom-

muneordningen. Har man så omfattende samarbeidsbehov som samkommuneordningen la opp til, er ikke løsningen mer kompleks forvaltning, mindre åpenhet og mindre folkevalgt kontroll. Da er løsningen å bygge en ny kommune som kan løse oppgavene for innbyggere og næringsliv, men med kommunestyret og de direkte folkevalgte som de øverste ansvarlige.

Helge André Njåstad (FrP) [12:21:43] (leiar i komiteen): Eg vil starta med å takka saksordføraren, André N. Skjelstad, for ein gjennomgang av saka. Representanten er vel kanskje den som har mest kjennskap til og engasjement for denne avviklinga og denne saka, då begge dei to eksempla på samkommunar som har teke denne paragrafen i bruk, er frå hans heimfylke, Nord-Trøndelag.

Komiteen hadde gleda av å besøkje Nord-Trøndelag for ei tid sidan og fekk då orientering om samkommunemodellen. Eg må for min del seia at eg vart ikkje vidare imponert med omsyn til at dette var ein god modell for korleis ein skal løysa oppgavene for kommunesektoren. At det er berre to kommunar i Noreg som har teke denne ordninga i bruk, tyder jo òg på at det er veldig få som syntest at det var ein god idé i utgangspunktet.

Eg hadde gleda av – då eg førebudde meg til denne debatten – å følgja debatten frå 2011, då ein innførte denne ordninga i kommuneloven, basert først på ei prøveordning. Eg må seia at den debatten var litt rar. Arbeidarpartiet var meir tvilande til samkommunemodellen den gongen enn dei er i dag – iallfall ut frå det inntrykket eg fekk av innlegget frå Lauvås, var dei langt meir tvilande den gongen. Når me ser i innstillinga i dag at òg Arbeidarpartiet er einig i avvikling, og me har lese deira tvilande innlegg i 2011, kan ein nesten anta at dette var eit hjartebarn hos Senterpartiet, som dei fekk i det regjeringssamarbeidet, for veldig få andre var tilhengjarar av samkommunemodellen.

KS sitt hovudstyre var samrøystes imot i 2011 – det var ikkje noko rop frå Kommune-Noreg om å få denne ordninga. Likevel valde Kommunal- og moderniseringsdepartementet – det heitte vel Kommunal- og regionaldepartementet den gongen – å bruka mykje tid og energi på å utgreia og leggja fram ein proposisjon som ingen hadde bedt om, og som Framstegspartiet den gongen åtvare mot, at dette var noko som kommunane ikkje ville ta i bruk. Me fekk rett. Difor er det hyggeleg at me i dag kan avvika noko som me den gongen sa ikkje ville bli ein suksess, og som me har sett ikkje er nokon suksess.

Hovudgrunnen til at me var imot i 2011, og at me framleis er imot i 2016, er at ombudsrolla er viktig for Framstegspartiet, at det skal vera ei kopling mellom veljarane og dei som sit i kommunestyret som er direkte, og som på ein måte ikkje blir indirekte gjennom at det er andre som vel dei som skal ta avgjerder. Me ser jo at mange former for interkommunalt samarbeid svekkjer den direkte koplinga mellom veljar og kommunestyre. Samkommunemodellen føyer seg inn i rekkja av slike typar samarbeid som gjer at veljarane ikkje kan treffa ombodsmennene sine, som tek avgjerder direkte.

Dette er hovudgrunnen til at me synest at kommunesammenslåing er ei mykje betre ordning, for då er det velja-

rane som vel kommunestyret, som utfører oppgåvene for veljarane sine. Slik som samkommunemodellen og mange andre interkommunale samarbeid fungerer, er det kommunestyra som indirekte vel dei som tek avgjerder på vegner av innbyggjarane. Det er ein langt dårlegare modell for demokratiet enn den direkte folkevalde styringa, som me hegner om, og som er viktig for oss.

Difor er den klare anbefalinga vår – når me har lagt mange gulrøter til rette for kommunesamanslåinga – at har ein behov for å samarbeida så mykje som samkommunane og mange andre interkommunale samarbeid gjer, bør ein heller bruka den moglegheita ein no har med kommunereforma, til å sørgja for å få den riktige inndelinga, som kan gje gode tenester for innbyggjarane i framtida.

Difor gler me oss i dag over at me forenkler kommuneloven ved å ta vekk den modellen som ingen har bedt om. Og det er ei glede at me med eit bra fleirtal òg kan inkludere Arbeidarpartiet i å seia at dette var ein dårleg idé, og at me kan ta vekk denne modellen. Ueinigheita går på kva tid me skal ta han vekk. Me har landa på at me ikkje ønskjer at fleire skal ta det i bruk, og at dei som er inne i ordninga, skal få ei rimeleg overgangsordning fram til 2020, som er same tida som me ser for oss at ei ny kommunereform skal sørgja for at nye grenser er på plass. Då har ein god tid til å tilpassa seg.

Så trur eg heller ikkje me skal snakka om nokon store kostnader – og gjere det til eit stort problem. Å avvikla samkommunemodellen vil vera småpengar samanlikna med kva gulrøter ein får viss ein heller vel kommunesamanslåing, som er anbefalinga vår.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [12:26:37]: I denne runden var det ikke vanskelig for Kristelig Folkeparti å komme til en konklusjon. Dette er jo en modell som bare er tre–fire år gammel – vedtatt i 2012 – og da er det grunn til å se på hvor mange som har sluttet opp om denne muligheten. Når vi da ser at det bare er et par kommuner som har benyttet sjansen, er det all grunn til for Stortinget å stille spørsmål ved om dette er noe som skal fortsette.

Det har altså vært vist veldig liten interesse for ordningen, og det kan henge sammen med at det også har vært lite behov for ordningen. Jeg kjenner mange store og små kommuner som har ulike behov, ulike samarbeidsrelasjoner, og som har ulike visjoner for sin kommune, men ingen har vurdert samkommuneordningen seriøst. Det kan i tillegg bety at modellen har vært feil, men den kan også ha hatt svakheter som styringsmodell, noe som har gjort at kommuner har sagt nei takk. Jeg har all respekt for de to kommunene som har valgt den, og som synes det er en grei ordning inntil videre.

Så må jeg forklare Kristelig Folkepartis standpunkt ut fra at vi har gått inn i en samarbeidsrelasjon i denne stortingsperioden om en kommunereform. Den tar for seg mye mer omfattende og mer langsiktige ordninger, der vi bl.a. har vært tydelige på at avvikling av interkommunalt samarbeid kan være en fordel for å styrke det kommunale selvstyret.

Vi er klar over at med stort interkommunalt samarbeid forsvinner ofte – eller iallfall reduseres – den folkevalgte

påvirkningen og blir i enkelte tilfeller kanskje til og med pulverisert. Når vi da i tillegg i reformen har innført gode belønningsordninger som kommunene kan benytte seg av, samtidig som en skal tenke den nye reformen på lang sikt, er det ikke tvil om at samkommunemodellen faller igjennom som organisasjonsform når det gjelder kvalitet, etter mine begreper.

I tillegg vil denne reformen forenkle regelverket, og det er et viktig prinsipp i organiseringen av Norge at lover og alt blir forenklet, men ikke forenklet slik at lokaldemokratiet blir redusert. Jeg skal komme litt tilbake til det.

Det er nemlig viktig først å få på plass at Stortinget har både plikt og rett til å se til at det er gode ordninger for kommunene. Når det gjelder lokaldemokratiet, kan det fungere vel så godt og enda bedre i den nye kommunereformen. Nå kan de vurdere å få direkte folkevalgte organ istedenfor samkommuneløsningen, slik at lokaldemokratiet jo i høyeste grad har blitt aktualisert i kommunereformen. Så de som kritiserer og sier at det å ta vekk samkommunemodellen er å gå løs på lokaldemokratiet, snur etter mine begreper ting helt på hodet.

Jeg har også behov for å kommentere bruken av ord som «tvinger» og «tvang», men etter mine begreper er dette en ordinær politisk behandling, der vi snakker om et ordinært flertall og et mindretall. Vi kan ikke ha en slik språkbruk at hver gang vi taper en sak, så kaller vi det tvang. Dette er ordinær politisk behandling, og jeg ser fram til at vi skal ha et ryddig, prinsipielt språk i den forbindelse.

I tillegg kan det ikke overraske noen at samkommuneordningen blir nedlagt. Kommunalkomiteens medlemmer har i lang tid vært klar på dette punktet – dette kommer til å skje – og disse kommunene har allerede visst hvilken framtid de går i møte, og nå har de i tillegg fire år til å få dette på plass. Jeg ønsker disse to kommunene og andre lykke til i arbeidet og vil bidra til at det blir gode overgangsordninger for disse kommunene, slik at de får en langsiktig og god løsning for sine innbyggere.

Heidi Greni (Sp) [12:31:23]: Regjeringen liker ikke interkommunalt samarbeid. Det går klart fram av premisene i kommunereformen. Samtidig ønsker regjeringen lovhjemmel for å kunne pålegge interkommunalt samarbeid dersom de mener avstandsulemper gjør det vanskelig å kreve kommunesammenslåing. Jeg synes derfor at regjeringens holdning til interkommunalt samarbeid er temmelig selvmotsigende.

Jeg er redd avvikling av samkommunemodellen er det første skrittet til å begrense adgangen til å etablere interkommunalt samarbeid. Det er mer en prinsipiell beslutning enn en svært avgjørende beslutning for å begrense omfanget av formaliserte samarbeidsløsninger mellom kommunene.

Som kjent er det bare etablert to samkommuner, begge i Nord-Trøndelag, og begge er etablert som forsøksordninger før modellen ble lovfestet i 2012. Etter lovendringene er det ikke etablert nye samkommuner.

Det faktum at samkommunemodellen ikke har blitt brukt av nye kommuner etter at lovbestemmelsen kom på plass, har antakelig flere årsaker. Dette er en ny ordning,

som fikk sitt lovmessige grunnlag først i 2012. Det var mange flere kommuner som vurderte etablering av samkommunemodellen som en aktuell form for interkommunalt samarbeid, men etter at regjeringen så klart gikk ut mot interkommunale løsninger generelt og samkommunemodellen spesielt, var det ikke aktuelt å gå videre med de planene.

Jeg synes det er grunn til å nevne at regjeringens kamp mot interkommunalt samarbeid langt fra har støtte i alle land. Kommunalkomiteen var nylig i Italia. Italia er et land med mange og små kommuner, og de har sammenlignbare oppgaver med de norske kommunene. Gjennomsnittskommunen i Norge er over dobbelt så stor som gjennomsnittskommunen i Italia. De jobber også med en kommune-reform, men der snakker de ikke om å slå sammen kommuner, der snakker de om å stimulere til mer interkommunalt samarbeid, og at de nå vil etablere samkommunen som en mulighet for å organisere det interkommunale samarbeidet, for å ta vare på den lille delen av de kommunale oppgavene som tjener på større enheter, samtidig som de kunne løse de store oppgavene i eksisterende kommuner.

Regjeringens begrunnelse for å ta samkommunemodellen ut av kommuneloven er ensidig knyttet til argumentet om at kommunesammenslåing er en bedre løsning enn interkommunalt samarbeid. Dette mener jeg er et altfor snevert grunnlag å vurdere samkommunemodellen på.

I høringen om lovforslaget har departementet fått uttalelser fra kommunene bak de to samkommunene, og de går imot fjerning av lovgrunnlaget. De mener bl.a. at samkommunemodellen gir en sterkere eierfølelse til tjenestene som inngår i samarbeidet, enn det vertskommunemodellen gir. De mener også at samkommunemodellen gir bedre folkevalgt styring enn andre former for interkommunalt samarbeid.

Mot dette argumenterer departementet med at alternativet til samkommune er kommunesammenslåing, ikke andre former for interkommunalt samarbeid. Når vi vet at samkommunene løser oppgaver som begrenser seg til 7–8 pst. av budsjettet, blir dette en altfor snever inngang til å møte kommunenes argumentasjon for å videreføre denne gode modellen.

Senterpartiet vil gå imot regjeringens forslag om å fjerne adgangen i kommuneloven kapittel 5 B om etablering av samkommune. Vi mener eventuelle endringer i kommunelovens bestemmelser om interkommunalt samarbeid må bygge på en helhetlig gjennomgang av lovverket, der formålet er å lovregulere relevante og funksjonelle interkommunale samarbeidsformer mellom kommunene.

Interkommunalt samarbeid er ikke noen trussel mot lokaldemokratiet, men tvert imot en styrking av det for å kunne løse begrensede oppgaver effektivt, til beste for innbyggerne. Det gjelder stort sett ca. 5 pst. av oppgavene i kommunene. Vi mener løsningen av de tunge velferdsoppgavene, som skole, omsorg osv., vil svekkes dersom kommunene tvinges inn i storkommuner.

Senterpartiet ønsker altså å opprettholde kommunelovens bestemmelser om samkommune, men subsidiært vil vi støtte Arbeiderpartiets forslag, som ikke fratar de

etablerte samkommunene mulighet for å videreføre sin virksomhet.

Karin Andersen (SV) [12:36:13]: SV vil også støtte Arbeiderpartiets forslag i saken.

Det er vel ikke så mange som har følt at samkommunemodellen har vært et hjertebarn, men allikevel synes jeg det er en dårlig begrunnelse regjeringen har når den vil fjerne dette og sette en så knapp tidsfrist som den har gjort for de kommunene som i dag samarbeider på denne måten. Det er jo to slike samarbeid, så det er mange flere enn to kommuner som har dette samarbeidet.

Jeg synes, i likhet med flere av de andre talerne, at man har lagt veldig liten – om noen – vekt på synspunktene, eller lagt inn en type forskningsinnsats eller noe sånt, for å finne ut hvordan dette faktisk er, mens man bare holder seg til sine egne argumenter om at man ønsker kommunesammenslåing nærmest for enhver pris, og at det er en styrking av lokaldemokratiet. Det kan man jo spørre seg om, når det skal bli mange færre lokalpolitikere f.eks., eller når kommunene ønsker seg andre typer samarbeidsformer der de ser seg tjent med det. Jeg lurer på når det å samarbeide ble negativt, for sånn som både regjeringen og støttepartiene nå snakker, høres det ut som at når noen samarbeider, er det noe negativt, noe skummelt, noe som ødelegger demokratiet, og som man bør ha mindre av, mens fra SVs side synes vi at dette er gode løsninger.

Interkommunalt samarbeid er heller ikke noe som forsvinner med større kommuner. Store kommuner har mye interkommunalt samarbeid og vil ha det i framtida, fordi det er nødvendig å ha det, hvis man ikke våger å løfte noen av de oppgavene opp til et fylkes- eller regionnivå. Vi venter i spenning på å se hva regjeringen kommer med der. Det burde man gjøre istedenfor å snakke det nivået ned, for det kan være en mulighet. Men den måten man omtaler samarbeid på og problematiserer det veldig, stemmer veldig dårlig med det kommune-kartet vi har, og det kommune-kartet vi kommer til å få, fordi noen av de store kommunene samarbeider mer med hverandre enn det små kommuner gjør.

Man kan også se på kvaliteten i det samarbeidet som eksisterer. Noe av regjeringens argumentasjon er at man skal styrke den faglige kvaliteten på noen av tilbudene ved en kommunesammenslåing, mens man er veldig lite opptatt av kvaliteten på de interkommunale samarbeidene som faktisk foregår, og som etter min mening er veldig god.

Til spørsmålet om økonomi: Man kan også der undre seg, i og med at kommunene som har vært villige til å slå seg sammen, ikke bare har fått gulrøtter, men også har fått ekstra gaver for ikke lenge siden. Uten noen som helst begrunnelse fikk de kommunene 2 mill. kr hver, mens kommuner som nå blir pålagt og tvunget av denne loven enten til å løse seg opp i enkeltkommuner igjen, eller til å slå seg sammen i en stor kommune, ikke skal få bistand fra staten til å finansiere de utgiftene som er knyttet til det. Det må jeg si at jeg synes er litt smålig, rett og slett, litt gjerrig. Når det gjelder de overgangsordningene som nå er lagt som et lokkemiddel til kommuner som slår seg sammen, går fristen ut 1. juli, så innenfor den fris-

ten er det jo helt umulig for disse kommunene å slå seg sammen.

Inntektssystemet har vi ikke behandlet. Vi får se hva regjeringen kommer med, men sånn det har sett ut til nå, i høringen, vil de aller fleste av disse kommunene uansett tape på det systemet som regjeringen og kanskje flertallet her i Stortinget vil ha.

Så når det gjelder det å si at det liksom er noen gode gulrøtter til disse kommunene ved sammenslåing, er det veldig stor usikkerhet knyttet til det. Så det synes jeg man ikke skal si før man i så fall legger de tallene helt klart på bordet. Ved siden av de tallene bør man også vise fram hva slags effekter en kommunesammenslåing vil ha på systemet med redusert arbeidsgiveravgift etter 2021, for hvis man slår en kommune med lav arbeidsgiveravgift sammen med en med høy arbeidsgiveravgift, er det vel lite som tyder på at ikke alle kommer til å få høy arbeidsgiveravgift etter 2021. Det kan være veldig store tall for bedriftene i kommunene, så alle disse tallene bør man legge på bordet før man påstår at det er noen positive gulrøtter til disse kommunene som i dag er samkommuner.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:41:32]: Jeg kan i det alt vesentlige slutte meg til innlegget fra saksordfører André N. Skjelstad, som gir en god begrunnelse for hvorfor samkommunemodellen bør avvikles. Det er også riktig som det sies i debatten, at avviklingen av samkommunemodellen henger sammen med kommunereformen som nå gjennomføres.

Siden forrige kommunereform, som ble gjennomført for over 50 år siden, har kommunene fått mange nye, store oppgaver, og det er en realitet at mange kommuner er for små for de store oppgavene de har fått ansvaret for. Det er grunnen til at vi over tid har sett mer statlig detaljstyring og stor fremvekst av interkommunalt samarbeid.

Regjeringens ambisjon er å legge til rette for sterke velferdskommuner og et levende lokaldemokrati. Vi ønsker å bygge videre på det som er den norske og nordiske tradisjon, nemlig at kommunene har stort lokalt selvstyre, og at de har ansvar for mange brede velferdsoppgaver.

Det er forunderlig at Senterpartiet i denne debatten begynner å bruke søreuropeiske land som forbilde for lokaldemokrati i Norge. Vi ønsker å bygge videre på det som er den norske tradisjonen, og der står vi både lokalt og nasjonalt overfor et veiskille – enten å fortsette en utvikling i retning av mer statlig detaljstyring, mer interkommunalt samarbeid, flytte oppgaver fra lokaldemokratiet eller å bygge sterkere velferdskommuner som kan ha et større lokalt selvstyre. Det er det reelle valget vi står overfor i det store.

Når vi nå har valgt å foreslå å avvikle samkommunemodellen, er det fordi samkommunemodellen legger opp til et svært bredt samarbeid og en mer kompleks lokal forvaltning. Selvsagt kommer vi også til å ha interkommunalt samarbeid etter kommunereformen, men vår ambisjon er at flere oppgaver, mer ansvar, skal flyttes tilbake til kommunestyresalen, der hvor de lokalt folkevalgte har ansvar, og ikke inn i ulike interkommunale samarbeidskonstellasjoner. Vi mener at kommunesammenslåing er en

bedre løsning for kommuner som trenger et så omfattende samarbeid som samkommunen legger opp til.

La meg også vise til at regjeringen over tid har varslet at samkommunen ville bli avviklet. Det ble varslet i en tidligere kommuneproposisjon, så dette har vært forutsigbart for kommunene. I høringsrunden har det kommet 30 høringsinnspill. Av disse er det bare 6 som hovedsakelig går imot forslaget. Og regjeringens forslag, som et flertall i Stortinget slutter seg til, har også støtte fra KS – kommunenes egen organisasjon. Departementet har også avholdt eget høringsmøte med de angjeldende kommunene.

Vi gir nå kommunene en god avviklingsperiode og gode muligheter til å vurdere andre alternativer. La meg bare helt til slutt si til Karin Andersen, som tok opp spørsmålet om differensiert arbeidsgiveravgift, at dette spørsmålet har regjeringen avklart i brev til kommunene og fylkesmennene. Og til Stein Erik Lauvås, som snakker om regjeringens sterke ønske om å tvangssammenslå kommuner: Hvor har representanten det fra? Nå har mellom 100 og 200 kommuner ifølge Kommunal Rapport inngått intensjonsavtaler om å bygge sterkere velferdskommuner. Dette viser at politikere lokalt fra alle partier er opptatt av å ta vare på den norske og nordiske tradisjonen med sterke velferdskommuner som har stort lokalt selvstyre. Vår oppgave nasjonalt bør være å heie frem de lokalpolitikkerne som nå tar lederskap og bygger sterkere velferdskommuner til glede for sine innbyggere.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Stein Erik Lauvås (A) [12:46:30]: Statsråden lurte på hvor undertegnede hadde det fra at regjeringen var for tvangssammenslåing av kommuner. Da kan jeg bare informere statsråden om at det har jeg fra hans egen munn og hans egne representanter. Det er det de har uttalt, og så kan man se på det forslaget til inntektssystem som foreligger.

Men hvis vi nå skal holde oss til saken, som gjelder samkommunene/samkommunemodellen: Den står jo for fall – det tror jeg står veldig klart for oss. Og kanskje kan det virke som en liten detalj, det ble framstilt som det, at avviklingen av dette ville ikke koste særlig mye penger. Da vil jeg bare spørre statsråden: Har han noen anelse om hva det vil koste? Koster det 1 000 kr, 100 000 kr eller 2 mill. kr – som jo er et kjent tall fra før – å avvikle dette? Og hvorfor mener han at kommunene skal stå for dette selv, når de nå får dette vedtaket tredd nedover hodet på seg? De har i hvert fall ikke bedt om det selv.

Statsråd Jan Tore Sanner [12:47:32]: Nå er det, slik det kan se ut til, et flertall i Stortinget, landets nasjonalforsamling, som gjør vedtaket om at samkommunene skal avvikles. Begrunnelsen er gitt i innstillingen og også fremført fra flertallet her i Stortinget. Vi har ikke beregnet hva dette vil koste, men vi legger til grunn at dette kan dekkes innenfor kommunenes egne inntekter. De har nå en god og forutsigbar periode til å avvikle dette. Men når representanten Lauvås nå gjentar dette med regjeringens sterke ønske om å tvangssammenslå kommuner og sier at han har det fra statsrådens egen munn, må jeg nesten be represen-

tantan om å dokumentere det. Jeg har brukt samme formulering som ligger i Arbeiderpartiets stortingsvalgprogram, ikke den formuleringen som representanten nå legger i min og andres munn.

Heidi Greni (Sp) [12:48:40]: Regjeringen kommer med stadig nye tiltak for å tvinge kommuner til å slå seg sammen, selv om de ikke ønsker det. Vi har fått det nye inntektssystemet, som skal tvinge gjennom kommunesammenslåing, og nå kommer det da en begrensning på å fortsette denne modellen som vi diskuterer her i dag.

Etter regjeringsskiftet i 2013 har samarbeid blitt et skjellsord. Regjeringen gir tydelig inntrykk av at interkommunalt samarbeid er noe herk. Kommuner, både små og store, mener at interkommunalt samarbeid gir bedre tjenester til innbyggerne. Er det slik at regjeringen vil spenne føttene også under andre modeller for interkommunalt samarbeid? Det er jo slik at kommuner mener de leverer bedre tjenester når de kan benytte seg av interkommunalt samarbeid på den lille femprosenten de mener de ikke løser best på egen hånd. Er det sånn nå at statsråden vurderer å fjerne også andre modeller for interkommunalt samarbeid?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:49:43]: Det er ikke riktig at inntektssystemet bidrar til tvangssammenslåing av kommuner. Utfordringen med dagens inntektssystem er at det fryser fast i en foreldet kommunestruktur. Et inntektssystem som gjør det ulønnsomt for mange kommuner å slå seg sammen, står i strid med det brede flertallet i Stortinget som mener at vi skal ha sterkere velferdskommuner.

Det er heller ikke slik at regjeringen er imot samarbeid. Vi er for samarbeid. Interkommunalt samarbeid kan på noen områder være fornuftig og riktig. Men det bør også være et problem for Senterpartiet, som ellers sier at man er for et levende lokaldemokrati, at man legger til rette for at stadig flere oppgaver løstes ut av kommunestyresalen og inn i ulike interkommunale samarbeidskonstellasjoner.

Så denne statsråden har ikke noen planer om å avvikle andre interkommunale samarbeidsordninger. De kommer vi fortsatt til å ha, men det er vårt klare ønske å styrke lokaldemokratiet og flytte flere oppgaver og mer av ansvaret tilbake til de folkevalgte.

Heidi Greni (Sp) [12:50:47]: Jeg tror aldri vi blir enige om at tvangssammenslåing av kommuner er å styrke lokaldemokratiet. Kommunene tvinges nå til kommunesammenslåing på grunn av inntektssystemet, og fordi de taper framtidige inntekter. Det er det vel ingen tvil om.

Jeg kan altså være helt trygg på at det ikke kommer endringer når det gjelder andre former for interkommunalt samarbeid, at regjeringen ikke vurderer forbud mot andre former for interkommunalt samarbeid, og at vi fortsatt skal ha de gode interkommunale samarbeidene framover som gjør at de leverer bedre tjenester på de smale områdene med interkommunalt samarbeid og bedre tjenester på de brede områder fordi de får fortsette som egne kommuner?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:51:30]: Det siste henger jo ikke sammen. Når kommuner kan levere bedre tjenester på grunn av interkommunalt samarbeid, betyr det at kommunene er for små. Det er realiteten: at mange kommuner er for små for de store oppgavene de har ansvaret for. Det gjør at vi har fått en fremvekst av for mye interkommunalt samarbeid. Det er et problem at mange kommuner har utfordringer med å følge og kontrollere det interkommunale samarbeidet. En revisjonsrapport for Nord-Gudbrandsdalen slo fast at lokalpolitikere var sjakk matt på grunn av omfanget av interkommunalt samarbeid. Dette bør bekymre Senterpartiet også. Alternativet til sterkere velferdskommuner er ikke at ting fortsetter som før. Vi står i en annen situasjon nå – kommunene har fått flere oppgaver. Vi har et annet økonomisk fremtidsbilde, som gjør at det blir utfordringer for kommuneøkonomien også i årene som kommer. Det betyr at det er vårt ansvar som ledende nasjonale politikere å tenke på hvordan vi skal legge til rette for et levende lokaldemokrati og sterke velferdskommuner i fremtiden.

Karin Andersen (SV) [12:52:45]: Nå viser mange undersøkelser at det ikke er størrelsen det kommer an på nå det gjelder kvaliteten på velferd. Og det blir ikke mindre fjell og mindre avstander i landet om man slår sammen en del kommuner som i dag har få folk, men store arealer. Når regjeringen nå tydeligvis mener at det skal skje en slags revolusjon i muligheten til å tilby gode tjenester, gjenstår det å forklare hvordan det skal foregå.

Noe annet er at det inntektssystemet som regjeringen sendte ut på høring, viser at alle kommuner som har fra ca. 10 000 til litt over 20 000 innbyggere, også kommer til å tape. Det er ganske store kommuner i norsk sammenheng. I mitt fylke kan man slå sammen veldig mange kommuner – det blir nesten halve Sør-Norge – til en kommune uten at man bikker 20 000 innbyggere. Betyr det at regjeringen kommer til å holde fast på at alle kommuner som også er i en slik størrelsesorden, skal tape på det nye inntektssystemet for å tvinge dem til å slå seg sammen til å bli enda større?

Statsråd Jan Tore Sanner [12:53:55]: Nå henger vel ikke det spørsmålet akkurat sammen med den proposisjonen vi nå diskuterer.

Regjeringen har valgt å ha det nye inntektssystemet ute til høring. I motsetning til hva Stoltenberg-regjeringen gjorde, har vi valgt å sende det ut på høring. Og når vi har det ute til høring, har vi også til hensikt å høre. Så her blir det vurderinger i departementet og samtaler med våre samarbeidspartier, og så blir saken lagt frem i kommuneproposisjonen.

La meg bare vise til at regjeringen fra dag én har vært tydelig på at kommunereformen må ta hensyn til Norges mangfoldige geografi. Derfor har vi ikke satt noen eksakt grense på hvor mange innbyggere det skal være. Det samme prinsippet ligger til grunn for inntektssystemet, hvor kommuner som har få innbyggere, store areal, blir godt kompensert – ved at vi opprettholder de regionalpolitiske tilskuddene, og ved at kommuner som har store av-

stander, vil få fullt basistilskudd og også bli kompensert gjennom kostnadsnøklerne.

Vi tar hensyn til Norges mangfoldige geografi i arbeidet med kommunereformen.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

André N. Skjelstad (V) [12:55:22]: Det er jo litt forunderlig å høre både fra representanten Lauvås og sist, men ikke minst representanten Greni, som har en stor hyllest til det indirekte demokrati. Jeg trodde at alle de tre partiene var sterke tilhengere av lokaldemokrati og kanskje ikke minst av å bygge ned dobbel administrasjon, som det er til dels også i samkommunemodellen. Men det som forunderer meg mest, er at når en da skal vise fortreffeligheten til modellen, så viser en til den italienske forvaltningen, som nå tydeligvis er ledestjernen for Senterpartiet. Det synes jeg er forunderlig, men det er også veldig avklarende, når vi skal inn og debattere for ettertiden, at den italienske forvaltningen da er ledestjernen for Senterpartiet.

KS var utrolig tydelig med hensyn til samkommunemodellen. Det har også jeg tatt til etterretning, at her ønsker en å avvike.

Representanten Karin Andersen tar opp dette med samarbeid. Ja, en er nødt til å samarbeide videre, uavhengig av størrelsen på kommunene. Det er jo ikke det som er det negative her – det er et indirekte demokrati med oppbygging av til dels dobbeltbyråkrati, og det er ikke Venstre for.

Så tror jeg at det er fullt mulig, også i framtiden, å finne gode løsninger for en differensiering av arbeidsgiveravgift ute i kommuner som blir sammenslått. Det tror jeg er fullt mulig.

Og når en da går tom for argumenter i argumentasjonsrekken rundt denne motstanden mot samkommunen, så begynner en å bringe inn masse andre temaer. Jeg trodde først og fremst at det var avviklingen av samkommunen vi skulle debattere i dag, og jeg er glad for at det nå skjer, for det er med og styrker lokaldemokratiet rundt i norske kommuner.

Heidi Greni (Sp) [12:57:37]: Siste taler gjorde at jeg ble nødt til å ta ordet igjen.

Altså: Ledetråden for Senterpartiet er gode tjenester til innbyggerne. Ledetråden er respekt for lokaldemokratiet. Og begge disse tingene mangler i denne diskusjonen, både den vi har om kommunereformen, og den vi har her i dag.

Når jeg nevnte Italia i mitt innlegg, så var det nærmest en kuriositet fordi komiteen var der på reise rett før påske. Der hadde de nå en form for kommunereform der de prøvde å få innført en samkommunemodell, fordi de mente det løste tjenestene best.

Det vi snakker om, når vi diskuterer interkommunalt samarbeid, er at ca. 5 pst. av oppgavene i en kommune løses gjennom interkommunalt samarbeid, og ca. 95 pst. løses i egen kommune. Hvordan det er nå, vet jeg ikke, men på et tidligere tidspunkt hadde Trondheim og Bergen

interkommunalt samarbeid på IKT-siden. Det fungerte bra, og det var en god løsning for de to kommunene. Det er vel ingen i denne salen som mener man skal slå sammen Trondheim og Bergen av den grunn. Interkommunalt samarbeid har helt forskjellige størrelser ut fra hvilke tjenester det er. Tekniske tjenester som f.eks. renovasjon er det kanskje 10–15 kommuner som har sammen. Barnevernet er det kanskje 4–5 kommuner som har sammen. I trøndelagsfylkene, både Nord- og Sør-Trøndelag, har samtlige kommuner interkommunalt samarbeid på arkivtjenester. Er det da meningen at vi skal slå sammen alle kommunene i Sør- og Nord-Trøndelag til én kommune for å unngå interkommunalt samarbeid?

Det som er problemet i denne saken, særlig med kommunereformen, er at det ikke er innbyggerne og tjenesteproduksjonen som er i fokus, men det er strukturen. Det er vel ingen tvil om at de store tjenestoområdene som skole, eldreomsorg, hjemmesykepleie, barnehage osv. løses best når en har tjenestene nær innbyggerne. Se på utviklingen i Danmark etter kommunereformen. Hva er det de har tjent inn lønnsutgifter på? Jo, det er på nedleggelse av skoler, nedleggelse av barnehager, nedleggelse av bibliotek, større avstand til tjenestene for innbyggerne.

Så interkommunalt samarbeid håper jeg vi ser minst like mye av i framtiden, for det gir bedre tjenester til innbyggerne, ikke dårligere.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [13:00:28]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i universitets- og høyskoleloven (modell for styring og ledelse mv.) (Innst. 209 L (2015–2016), jf. Prop. 41 L (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Marianne Aasen (A) [13:01:19] (ordfører for saken): De lovendringene som nå skal vedtas, er en direkte oppfølging av Meld. St. 18 for 2014–2015, om strukturreform i universitets- og høyskolesektoren. Jeg synes det er verdt å nevne at det er jobbet godt med innstillingen i komiteen, og jeg takker derfor for godt samarbeid.

Lovproposisjonen handler om hva som skal være modellen for styring og ledelse ved institusjonene – om det skal være ansatt eller valgt rektor, og om det skal være

ekstern styreleder eller ei. Det foreslås at styret skal bestemme dette med simpelt flertall, ikke med to tredjedels flertall som tidligere. Samtidig foreslår flertallet at normalmodellen i sektoren bør være ansatt rektor og ekstern styreleder. Det stilles ikke krav om at noen av institusjonene må endre styringsform. Ønsker flertallet å styre etter den styringsmodellen man har i dag, kan man fortsette med det.

Det er departementet som skal oppnevne folk til styret, men Arbeiderpartiet vil understreke at det er klokt å konsultere institusjonen på forhånd, slik at aktuelle navn sett fra institusjonens ståsted tas med i vurderingen.

Det er ulikt syn på om den ene modellen for ledelse er bedre enn den andre, og det finnes argumenter både for og imot. Med dette vedtaket vil institusjonene fortsatt stå fritt til å velge, hvilket innebærer at det vanskelig kan kalles en dramatisk endring. Men det vil være enklere å endre modell.

Det som komiteen enes om, er at en god strategisk ledelse har stadig større betydning. Institusjonene i universitets- og høyskolesektoren opplever store forventninger rundt seg. De har en sentral rolle å spille i kunnskapsutviklingen på de fleste områder, samtidig som de er svært viktige i å videreutvikle samfunnet og næringslivet i krevende og omskiftelige tider. De lever i omgivelser preget av økt konkurranse, internasjonalisering, krav om bedre kvalitet innen både forskning og utdanning og økte forventninger knyttet til samarbeid med næringslivet og til formidling av forskning. Dessuten er det det aller viktigste: De skal utdanne framtidens arbeidskraft.

Den politiske viljen til å satse på denne sektoren er sterk, men med økte økonomiske rammer følger det med forventninger og krav knyttet til hva universitetene og høyskolene leverer. Skal institusjonene lykkes med samfunnsoppdraget, kreves ledere som evner å tenke strategisk, som behandler mennesker godt, og som forvalter de kunnskapsintensive miljøene som den gullgruven de faktisk er.

Det må kunne forventes at det jobbes systematisk med å begrense midlertidigheten i sektoren og med å øke mangfoldet. Kvinneandelen er for lav på toppen av akademien, og det er mer krevende å gjøre akademisk karriere med minoritetsbakgrunn. Begge deler bør være et lederansvar.

For oss som samfunn er det avgjørende at de beste velger å bruke talentet sitt på forskning, kunnskapsutvikling og undervisning. Derfor er god personal- og kunnskapsledelse svært viktige egenskaper hos ledere i akademien. Uansett valg av ledermodell bør sektoren merke seg at komiteen er svært opptatt av dette.

For øvrig viser jeg til komiteens innstilling.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [13:04:49]: Den amerikanske politikeren og advokaten Wendell Willkie uttalte i sin tid at utdanning er all god ledelses mor. Det tror jeg alle

vil si seg enig i. I en slik sammenheng er det også lett å se betydningen av at våre utdanningsinstitusjoner ledes på en best mulig måte.

Både Produktivitetskommisjonen og flere andre har pekt på hvor viktig det er for Norge og vår framtidige kultur- og verdiskaping at våre utdanningsinstitusjoner må være av høy kvalitet. God styring og ledelse er viktig for å få utdanning og forskning av høy kvalitet. Fremskrittspartiet er enig med regjeringen i at modellen med ekstern styreleder legger mest til rette for rekruttering av den best kvalifiserte ledelsen og gir styret en tydeligere og mer uavhengig rolle overfor den daglige ledelsen av institusjonen. Det blir viktigere og viktigere med god ledelse for å opprettholde legitimiteten overfor samfunnet, god økonomistyring, det å levere gode kandidater og å sikre god og relevant forskning.

Fremskrittspartiet mener behandlingen av denne saken har vært god, og at vi har kommet fram til et godt resultat, selv om vi kunne ønske at man hadde vært enda klarere på at det er ansatt rektor og ekstern styreleder som skal være gjeldende. Resultatet er uansett et stort skritt i riktig retning, med stor grad av tverrpolitisk oppslutning. Vi i Fremskrittspartiet er derfor glad for at komiteens flertall støtter lovendringen som gjør ansatt rektor og ekstern styreleder til hovedmodell for ledelse i denne sektoren. Det vil likevel være mulig for de styrene hvor et flertall ønsker valgt ledelse, å velge en slik modell, men valget mellom de to ulike modellene vil nå bli mer reelt ved at styrene bestemmer ledelsesmodell ved alminnelig flertall og ikke ved to tredjedels flertall.

Når det gjelder oppnevningen til styret, er flertallet enige om at det vil være både naturlig og klokt av departementet å konsultere institusjonene på egnet måte i forkant av oppnevningen, slik at man kan få innspill på mulige navn, både som styreleder og styremedlemmer.

Fremskrittspartiet er også glad for at flertallet i komiteen støtter forslaget om at departementet oppnevner styreleder på fritt grunnlag og uten forslag fra rektor, at styret kan endre styrets sammensetning med alminnelig flertall, og at styrets godtgjørelse fastsettes av departementet.

Fremskrittspartiet er av den klare oppfatning at disse forslagene vil legge grunnlaget for god og strategisk ledelse ved landets høyere utdanningsinstitusjoner, noe som videre vil bidra til at vi vil nå målet vårt om økt kvalitet i norsk forskning og høyere utdanning.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [13:08:14]: Dette er den andre runden på ganske kort tid der regjeringa fremmer forslag om endringer i prosedyrer og sammensetning av ledelse ved landets høyskoler og universiteter. Ved behandlingen av strukturmeldingen i fjor var Senterpartiet bl.a. opptatt av utnevning av de eksterne styremedlemmene. Vi er opptatt av å ivareta det regionale perspektivet, og vi fremmet derfor forslag i tråd med dette den gangen.

Senterpartiet er opptatt av betydningen av den regionale tilknytningen mellom utdanningsinstitusjonene og fylkeskommunene som det regionale folkevalgte nivået.

Fylkeskommunen har som kjent bl.a. ansvar for kompetanse i videregående skole og fagskole og for regional utvikling. Vi mente derfor at det ville være naturlig at de regionale, folkevalgte myndighetene fortsatt burde ha formell innflytelse på representasjonen i styrene til universitetene og høyskolene, like gjerne som de sentrale myndighetene ved departementet. Dessverre valgte flertallet i denne salen å følge regjeringa og oppheve denne tilknytningen.

I proposisjonen som i dag er til behandling, er det til dels de samme argumentene som framføres. I proposisjonen foreslår regjeringa å endre det som dagens lov definerer som hovedmodell når det gjelder ledelsesstruktur i høyere utdanningsinstitusjoner. I gjeldende lov er det, som tidligere nevnt, valgt ledelse. Mange institusjoner velger fortsatt rektor, andre igjen har gått over til ansatt ledelse. I begge tilfeller er det avgjørende at ledelsen har høy kompetanse og høy legitimitet.

Senterpartiet mener at institusjonene sjøl er best i stand til å vurdere hvilken ledelsesform som passer best for deres lærested. Sjøl om valgt ledelse er hovedmodell i dag, er det fullt mulig for institusjonene å gå over til ansatt ledelse dersom de ønsker det. Senterpartiet ser fordeler og ulemper ved både valgt og ansatt ledelse. Høringen viste også at ulike universiteter og høyskoler har gjort ulike vurderinger. Siden loven allerede åpner for begge modeller, mener Senterpartiet at det er unødvendig å framheve én foretrukket modell. Vi mener at begge modellene bør likestilles. Jeg viser i den forbindelse til forslaget fra Senterpartiet og SV og fremmer med dette forslaget.

I proposisjonen foreslås det også at styret kan vedta styringsmodell og endringer i styrets sammensetning med alminnelig flertall. Endringen av flertallskravet er begrunnet med ønsket om å gi institusjonenes styrer mer valgfrihet. Dette er Senterpartiet enig i.

I tillegg vil jeg legge til at både valgfrihet når det gjelder ledelsesmodell, og krav om simpelt flertall vil være viktig for å understreke institusjonenes sjølstendige stilting og samfunnsrolle. På dette grunnlaget er det uforståelig for oss at regjeringa vil begrense ledelsens mulighet til å fremme forslag til kandidater til styret. Det foreslås altså nå at institusjoner med ansatt rektor ikke lenger skal kunne foreslå styreleder for departementet når styret oversender forslag til eksterne medlemmer. Forslaget begrunnes med at departementet etter loven skal oppnevne styreleder på fritt grunnlag. Det er veldig pussig, og regjeringa sier med dette i grunnen bare at det er byråkratiet og politisk ledelse i Kunnskapsdepartementet som til enhver tid vet best, ikke de som sitter tettest på institusjonen – altså mer sentralisering av beslutninger.

Senterpartiet mener at endringene i loven og strukturendringen i universitets- og høyskolesektoren er nok et ledd i å redusere regionenes innflytelse over de viktigste kunnskaps- og kompetanseinstitusjonene regionalt til fordel for en sentralisert styring av sektoren. Vi mener dette er både uklokt og kortsiktig. Vi er redd det kan føre til mer ensretting av utdanningene og tap av innovasjonskraft lokalt.

Presidenten: Representanten Anne Tingelstad Wøien har tatt opp det forslag hun selv refererte til.

Kristin Vinje (H) [13:12:20]: Det forslaget vi har til behandling i dag, dreier seg om flere små endringer i universitets- og høyskoleloven som alle har det til felles at de skal bidra til å styrke ledelsen ved universiteter og høyskoler.

Hvilken ledelsesform som skal være den rådende ved universitetene og høyskolene, har vært diskutert i lang tid, og det vi snakker om i dag, er en liten dreining av loven, som går fra å ha valgt ledelse ved institusjonen som hovedmodell til at ansatt rektor og ekstern styreleder skal være hovedmodell for institusjonens ledelse. Det vil imidlertid fortsatt være slik at styret ved institusjonen selv kan bestemme hvilken modell som skal gjelde, og det kan styret gjøre basert på et alminnelig flertall, ikke som i dag, der det kreves at en overgang fra valgt til ansatt rektor må ha to tredjedeler av styrets stemmer for å kunne gjøre endringen.

Det er delte meninger om hvorvidt man oppnår best ledelse ved universiteter og høyskoler gjennom demokratisk valgt rektor eller ved å ansette en leder gjennom en grundig rekrutteringsprosess. Noen mener endringen som foreslås, rokker ved demokratiske verdier. Jeg kan imidlertid ikke se at det å ha en modell der styret selv med simpelt flertall kan velge modell, rokker ved noe som har med demokratiske prinsipper å gjøre.

Det som er viktig, er at vi sikrer at institusjonene er selvstendige enheter med ansvar for faglige prioriteringer og fri forskning. En veldrevet universitets- og høyskolesektor med god styring og ledelse er viktig for både studenter, ansatte og samfunnet for øvrig. Jeg mener det er viktig at ledelsen ved universitetene og høyskolene, som er viktige samfunnsaktører, både har riktig og høy kompetanse og er rekruttert etter prosesser som har legitimitet både innad i og utenfor institusjonene.

Erfaringene vi har fra dagens system, er at det ofte er lav valgdeltakelse og få kandidater som stiller ved norske rektorvalg. Derfor mener jeg det bør bli lettere å velge en annen modell for ledelse, og det er nettopp det vi legger til rette for i denne saken. Det vil alltid være fordeler og ulemper ved ulike modeller, men jeg mener en klar fordel med en ledelsesmodell der rektor er ansatt og en har en ekstern styreleder, er at en får et bredere tilfang av kandidater, og en unngår at en rektor som er valgt, fungerer både som sekretær og som leder og samtidig er den som skal gjennomføre vedtakene som styret gjør.

I dag har vi institusjoner der noen av rektorene er ansatt og andre er valgt. Det er ikke mulig å trekke noen konklusjon ut av de eksemplene vi har i dag, men jeg synes det er bra at vi nå gjør de endringene i retning av at det skal være lettere å gå fra én foretrukket modell til en annen. Det er også verdt å merke seg at et stort flertall av internasjonalt ledende institusjoner ikke har ordninger med valgt rektor som ligner den vi har i Norge. I både Sverige, Danmark og Finland er det mest vanlig med ansatt rektor og ekstern styreleder.

I tillegg endres universitets- og høyskoleloven på det punkt at man ikke lenger krever at institusjonene skal foreslå hvem som bør være styreleder, når de sender inn forslag til eksterne styremedlemmer til departementene. Det vil også gjøres endringer i flertallskravet som i dag gjelder for å endre styrets sammensetning. Nå skal styret selv med alminnelig flertall kunne vedta endringene i styresammensetningen.

Til slutt vil det også gjøres endringer i hvem som skal ha myndighet til å fastsette godtgjørelse for styret. I dag fastsetter styret selv sin godtgjørelse, og jeg er enig i at det kan være prinsipielt uheldig og støtter derfor forslaget om at det skal være departementet som fastsetter dette fremover.

Disse endringene i universitets- og høyskoleloven inngår i et bredt spekter av kvalitetsfremmende tiltak som skal legges til rette for mer robuste fagmiljøer og utvikling av universitets- og høyskolesektoren. Når det gjelder høyere utdanning og forskning, har regjeringen styrket finansieringen til universitetene og høyskolene kraftig siden regjeringsskiftet i 2013. I tillegg har regjeringen fremmet en langtidsplan for forskning og høyere utdanning, en strategi for å styrke forsknings- og innovasjonsarbeidet med EU og en stortingsmelding om strukturelle endringer for å sikre høy kvalitet i universitets- og høyskolesektoren. I budsjettet for inneværende år er det en betydelig vekst i bevilningene til forskning og utvikling. Den offentlige finansieringen av forskning og utvikling anslås nå for første gang til å utgjøre over 1 pst. av brutto nasjonalprodukt.

Regjeringen har også varslet at det kommer en egen stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning. Alt dette bidrar til at vi skal stå bedre rustet til å møte fremtiden, bedre rustet til å skape nye arbeidsplasser og utvikle dem vi allerede har, slik at vi kan ta vare på de gode velferdsordningene som preger samfunnet vårt i dag.

Det er kunnskap vi skal leve av, humankapitalen er vår største ressurs. Da er det viktig at vi tilpasser oss, justerer kursen og satser på det vi vet vil være vårt fortrinn – og det er i det lyset vi endrer universitets- og høyskoleloven: Vi ønsker sterkere og mer robuste institusjoner. Disse lovendringene vil samlet sett bidra til å styrke styring og ledelse ved våre universiteter og høyskoler og er en viktig del av arbeidet med å styrke kvaliteten ved våre universiteter og høyskoler.

Svein Abrahamsen (V) [13:17:35]: I denne saken har ledelsesmodellen ved høyskolene og universitetene vært hovedspørsmålet. Skal valgt eller ansatt rektor være hovedmodell? Skal det være nok med alminnelig flertall når styrene skal avgjøre dette? Dette har vært diskutert i lang tid, og jeg merker meg at høringsinstansene er delt i synet på dette.

Venstre støtter lovendringen som gjør ansatt rektor og eksternt styreleder til hovedmodell for ledelse i sektoren, samtidig som det skal være mulig for institusjonene heller å velge en modell med valgt rektor, når et flertall i styret ønsker det. Vårt utgangspunkt for dette er at vi vil ha flere ledende, internasjonalserte og mangfoldige forsk-

nings- og utdanningsmiljøer som skal være representert blant de fremste i verden. I den sammenheng er gode modeller for styring og ledelse et av flere viktige virkemidler.

Jeg merker meg at en samlet komité viser til at god strategisk ledelse av universitetene og høyskolene er av stadig større betydning, uavhengig av valg av ledelsesmodell. Universitetene og høyskolene er komplekse organisasjoner, og det kreves godt lederskap for best mulig å løse de brede spekter av oppgaver disse har, og for å tilpasse seg stadig skiftende krav og forventninger. Dette er ikke minst viktig i den strukturreformen sektoren er inne i nå, hvor nettopp godt lederskap er en forutsetning for vellykkede sammenslåinger.

Per i dag har Stortinget gjennom universitets- og høyskoleloven fastsatt at valgt rektor er hovedmodellen. Til tross for det har flere universiteter og høyskoler gjort sine egne vurderinger av hva som passer best for dem og heller valgt å ha ansatt rektor. Selv om ansatt rektor nå blir hovedmodellen i loven, er det viktig for oss at institusjonene kan fortsette med valgt rektor, eller gå over til det, hvis de vurderer det som best for egen institusjon.

Det finnes mange eksempler fra sektoren på at både ansatt og valgt rektor kan fungere godt. En NIFU-rapport fra 2013 kom fram til at de studerte institusjonene var blitt bedre på strategisk styring. Det avgjørende synes ikke å være ledelsesmodellen i seg selv, men heller forhold som intern dynamikk ved institusjonene. Det handler om endrede relasjoner til Kunnskapsdepartementet og om institusjonenes faglige og institusjonelle tradisjoner og historie.

Venstre ser på det som viktig at institusjonene skal ha reell frihet til selv å velge ledelsesmodell. For selv etter strukturreformen vil universitetene og høyskolene variere i størrelse og i fagtilbud og ha ulike prioriteringer, ambisjoner og tradisjoner. Her må hver enkelt institusjon gjøre sine valg, og med kravet om alminnelig heller enn kvalifisert flertall vil det bli et mer reelt valg.

Avslutningsvis: Vi ser også på det som naturlig og klokt når det gjelder styreoppnevning, at departementet konsulterer institusjonene i forkant for å få innspill på mulige navn.

Audun Lysbakken (SV) [13:20:59]: SV ser fordeler og ulemper ved begge de styringsmodellene som i dag er utbredt i UH-sektoren i Norge, og nettopp av den grunn ser vi ikke at det er godt begrunnet å endre hovedmodell i den retningen som regjeringen foreslår. Stortinget vil i praksis med det vedtaket som nå gjøres, sende et signal om en nedvurdering av modellen med valgt ledelse, til tross for at vi står i en situasjon der institusjonene allerede står fritt til å velge den modellen de vil, og der erfaringene med begge modeller er gode når de tilpasses det enkelte lærested, det lærestedets utfordringer og de lokale og faglige særegenhetene som preger de ulike institusjonene.

I høringsnotatet fra departementet heter det:

«En ansatt rektor vil etter departementets syn ha større legitimitet sett utenifra».

Det synes jeg er en påstand som det ikke er belegg for, verken i det som er lagt fram for Stortinget, eller i høringsnotatet, på noe som helst slags tilfredsstillende vis, og jeg synes det er et ganske merkelig argument. Jeg tror tvert imot at systemet med valgt ledelse der det praktiseres, er med på å gi legitimitet, f.eks. til de store universitetene våre som har valgt rektor, som har en åpen og demokratisk prosess knyttet til dette valget, noe som gjør at det blant ansatte og studenter er et stort engasjement for og et stort eierskap til den ledelsen som velges. Jeg tror tvert imot at i en del sammenhenger kan denne særegne måten å velge ledelse på være med på å øke legitimiteten til disse institusjonene, fordi det understreker den spesielle samfunnsrollen som academia har, og den autonomien som våre akademiske institusjoner skal ha. Det er også et levende og fungerende internt demokrati på flere av disse institusjonene.

Nå er jeg glad for at endringen i retning ansatt rektor som hovedmodell ikke vil frata de institusjonene som ønsker å fortsette med valgt rektor, muligheten til det, og sånn sett trenger ikke denne endringen å bli så dramatisk, men jeg synes likevel det er nok et eksempel på at regjeringspartiene legger alle mulige tiltak inn under en overskrift som handler om økt kvalitet, selv om det ikke finnes flugg av faglig grunnlag for å si at dette er kvalitetsfremmende tiltak. Det handler rett og slett om at flertallet på Stortinget, og da også regjeringen, foretrekker en styringsmodell framfor en annen – noe som er en ærlig sak – men uten å ha godt belegg for å hevde at den ene modellen gir bedre kvalitet enn den andre.

Jeg tror vi tvert imot er godt tjent med den friheten vi har til å velge ulike modeller på ulike læresteder. SV mener det er gode grunner til at en del av institusjonene bør fortsette med valgt ledelse, og dermed også at Stortinget ikke skal peke på en annen modell og si at den er en form for foretrukket modell. Det er utgangspunktet for at SV går imot de endringsforslagene som her er fremmet.

Anders Tyvand (KrF) [13:25:06]: Dette er ikke en sak med de største politiske motsetningene. Det er greit med en rolig start etter påskeferien.

Representanten Sandaune fra Fremskrittspartiet mente at dette var et stort skritt i riktig retning. Så sier saksordføreren fra Arbeiderpartiet at dette er en sak som ikke er så veldig dramatisk. Det er veldig hyggelig at Fremskrittspartiet er godt fornøyd, og det er jeg også, men jeg er nok likevel mest enig med saksordføreren i at dette er ikke en veldig dramatisk endring tross alt.

Jeg tror personlig at ansatt rektor og valgt styreleder er en hensiktsmessig styringsmodell, men jeg har samtidig stor respekt for at enkelte institusjoner gjør andre vurderinger og ønsker å beholde det som er dagens normalmodell. Derfor er jeg veldig godt tilfreds med at det fremdeles skal være fullt mulig å velge begge løsningene.

Representanten fra Senterpartiet peker på at fylkeskommunen har et ansvar for de videregående skolene og også, i hvert fall delvis, for fagskolene, og mener at de da også bør ha ansvar for styresammensetningene ved høy-

skolene. En litt vesentlig endring der er at fylkeskommunen også er eier av de videregående skolene, mens det er staten som er eier av de statlige høyskolene og universitetene. Derfor mener jeg at det er rimelig at departementet kan få utnevne styremedlemmer, jeg mener det er fornuftig, og jeg mener det også er ryddig at det er departementet og ikke styret selv som fastsetter godtgjørelsen til styremedlemmene.

Men alt i alt mener jeg at dette er en lite dramatisk endring som jeg tror vi alle – også sektoren – kan leve veldig godt med.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:27:25]: I denne proposisjonen fremmer regjeringen et forslag om endringer i universitets- og høyskoleloven, og som det også er beskrevet, mener vi at det bidrar til bedre rammer for styring og ledelse i sektoren. Saksordføreren har redegjort godt og grundig for hva endringene består i, så jeg skal ikke gjenta det, men bare minne om, også jeg, at dette er en oppfølging av en diskusjon som vi hadde i forbindelse med strukturmeldingen, Meld. St. 18 for 2014–2015, hvor flere av disse lovendringene ble skissert.

Det er enighet om – og det er jeg veldig glad for – at det er helt avgjørende for universiteter og høyskoler med god og strategisk ledelse. Det er helt avgjørende for å nå målsettingen om økt kvalitet i norsk høyere utdanning og forskning. Vi mener at ledere ved universiteter og høyskoler skal ha både faglig kompetanse og lederkompetanse, og at det er nødvendig for å videreutvikle institusjonene i en stadig mer global og konkurransepreget sektor.

Regjeringen mener at ansatt rektor og ekstern styreleder utpekt av departementet best bereder grunnen for gode rekrutteringsprosesser der både gode interne og gode eksterne kandidater kan konkurrere om toppstillingene. Et skille mellom daglig leder og styreleder vil sørge for at all myndighet og ansvar, bl.a. for tilsyn med daglig ledelse, ikke samles på én hånd. Styret vil dermed ha en sterkere og mer uavhengig rolle når det ikke ledes av en rektor som er valgt av de ansatte, som skal tilbake til fagmiljøene etter endt rektorgjerning, og som har sitt daglige virke ved institusjonen. Faglige prioriteringer der gode hensyn står mot hverandre, er alltid vanskelig. Vi er også inne i en tid der prioriteringer er nødvendig for alle institusjoner, for å konsentrere og profilere virksomheten bedre. Regjeringens klare preferanse er på denne bakgrunn at høyere utdanningsinstitusjoner ansetter en godt kvalifisert rektor som daglig leder, og at institusjonens styreleder bør utpekes av departementet. Selvfølgelig, må det føyes til, er det er naturlig at man også lytter til gode råd og innspill.

Jeg mener allikevel, og det er det viktig å understreke, at selv om ansettelse av rektor er regjeringens foretrukne modell, anerkjenner vi at noen institusjoner fortsatt ønsker å velge rektor. Det er mange eksempler på at valgte rektorer har gjort en god jobb. Det er eksempler på at de har jobbet bra med både videreutvikling og styrking av sin institusjon. Vi ønsker derfor å gi styrene en mer reell valg-

frihet ved valg av modell for ledelse. Viktigheten av dette ble også understreket av Stortinget ved behandlingen av strukturmeldingen. Regjeringen foreslår derfor at et vedtak om modell for ledelse skal fattes med alminnelig flertall i styret, i motsetning til dagens krav om to tredjedels flertall.

Regjeringen foreslår å holde fast ved dagens ordning med at institusjonene fremmer forslag om styremedlemmer som skal oppnevnes av departementet, men at institusjonene ikke skal måtte foreslå hvem av disse som kan være styreleder når departementet skal oppnevne dem. Departementet skal, som i dag, utpeke styreleder på fritt grunnlag og ha mulighet til å kunne vurdere flere alternativer avhengig av institusjonens behov. Ideelt sett bør alle som foreslås, være egnet som styreledere, og det er uheldig å gi forhåpninger om styrelederverv, siden departementet uansett oppnevner på fritt grunnlag. Regjeringen mener derfor at det ikke lenger bør være en lovfestet forslagsplikt, men at det selvsagt legges til rette for dialog mellom departementet og institusjonen.

I tråd med regjeringens mål om å styrke den institusjonelle autonomien fremmer vi også forslag om at styret selv skal kunne endre sin styresammensetning med alminnelig flertall. Jeg understreker at det i alle tilfeller skal være tilfredsstillende representasjon fra all grupper i styret, og at ingen grupper skal kunne ha flertall i styret alene.

Det er store endringer på gang i universitets- og høyskolesektoren. Det gjennomføres strukturendringer for å gi bedre rammer for institusjonens arbeid med å heve kvaliteten. God styring og ledelse er avgjørende. Studentene og de ansatte engasjerer seg gjennom/ved valg og deltakelse i styrende organer. Departementet bruker store ressurser på å oppnevne styremedlemmer, der styrets samlede kompetansebehov, hensynet til regional utvikling og til mangfold er blant de ting som vektlegges. De lovendringene som er foreslått, skal samlet sett gi bedre styring og ledelse og er et viktig ledd i det samlede kvalitetsarbeidet, selv om det er helt riktig, som det ble sagt, at dette er en moderat endring.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [13:32:02]

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Martin Henriksen, Torgeir Micaelsen og Ingvild Kjerkol om en styrket innsats mot mobbing i skolen (Innst. 216 S (2015–2016), jf. Dokument 8:38 S (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Audun Lysbakken (SV) [13:33:22] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg først bruke litt tid på det som hele komiteen er enig om, og bakgrunnen for saken, og komme til SVs egne syn etter hvert.

Utgangspunktet for forslaget er det store arbeidet som ble gjort i NOU 2015: 2, Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø, som ble overlevert fra Djupedal-utvalget 18. mars 2015, altså for litt over et år siden. I den utredningen peker utvalget på fem hovedutfordringer, som de forslagene som er fremmet i dette forslaget, også gjenspeiler. Det handler om rettssikkerheten til elevene, det handler om skolekultur, det handler om hvordan en kan involvere og samarbeide med elever og foreldre, det handler om ansvarliggjøring og systematikk, og det handler om organisering og ansvarsfordeling i støttesystemet. Utvalget kom med rundt 100 forslag som på ulikt vis svarer på dette, og et knippe av disse er fremmet helt konkret i dette representantforslaget.

I innstillingen har komiteen vist til norske og svenske studier, som understreker det dramatiske omfanget av mobbing, og som understreker de dramatiske konsekvensene av mobbing for den enkelte elev. Disse studiene tyder på at rundt 1,5 pst. av elevene i grunnopplæringen opplever omfattende mobbing over lang tid, dvs. om lag 9 000 elever i norske grunnskoler. Tall fra elevundersøkelsen kan tyde på at antallet er enda mye høyere.

Uansett snakker vi om forferdelige menneskelige kostnader. Vi snakker om det kanskje aller viktigste spørsmålet for oss som ønsker å lage en inkluderende skole, en skole som kan skape lærende mennesker. Uten et miljø der barn kan trives, uten grunnleggende trygghet, er det heller ikke mulig å få til den skolen vi ønsker oss. Det er vår aller mest dramatiske utfordring. Det handler om trivsel og utvikling. Det handler om barn og ungdoms psykiske helse. Men det handler selvfølgelig også om læring og mestring.

Om dette er det bred enighet i komiteen, og alle partier imøteser regjeringens arbeid med dette og den helhetlige oppfølgingen som er lovet i løpet av våren.

Jeg vil likevel for SVs del få legge til at når vi har bestemt oss for å stemme for de forslagene som Arbeiderpartiet har fremmet i dette forslaget, er det fordi vi mener det er grunn til å uttrykke utålmodighet. Vi har altså nettopp feiret – kan man si – ettårsjubileum for Djupedal-utvalgets utredning. Forslagene fra utvalget er utformet sånn at de skal kunne iverksettes raskt, nettopp fordi dette haster så mye for de barna det gjelder. Da mener vi også at regjeringen burde handlet raskere, og med det som utgangspunkt synes vi det er riktig at Stortinget sender et signal om det. Vi vil derfor også stemme for samtlige av de forslagene som bringes til votering i dag.

Den viktigste anbefalingen til Djupedal-utvalget, sånn

som jeg oppfatter det, er å vektlegge bygging av bred kompetanse på skolen. Det er kanskje ikke det forslaget som i utgangspunktet er mest iøynefallende eller mest tabloid, men det er det som vil virke aller mest, det som handler om å bygge kunnskap og kompetanse i kollegiet, i kollektivet, på hver enkelt skole. Det kreves et stort arbeid for å få det til, og det er viktig at regjering og storting tar på seg ledertrøyen i arbeidet med å legge til rette for det.

I tillegg er utvalget veldig opptatt av bedre klagebehandling og at en ny nasjonal klageinstans skal få fullmakter til f.eks. å skrive ut bøter, sånn at det blir en effektiv klagebehandling. Disse forslagene støtter vi og håper at regjeringen vil følge opp i det som etter hvert kommer. Forskningen er entydig: Det er det som skjer i klasserommet, som er det aller mest avgjørende. Derfor henger dette sammen med andre viktige skolepolitiske debatter – om lærertetthet, om antall voksne i andre yrkesgrupper som trekkes inn i skolen, om klasseromsledelsens plass i lærerutdanningen og etter- og videreutdanningen, for å nevne noe.

Med dette viser jeg til komiteens innstilling og vil også ta opp de forslagene som SV er med på i innstillingen.

Presidenten: Representanten Audun Lysbakken har tatt opp de forslagene han refererte til, på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Christian Tynning Bjørnø (A) [13:38:47]: Jeg vil starte med å ønske velkommen til det som pleier å bli en av Stortingets mest forutsigbare debatter, for når vi diskuterer mobbing i denne salen, er vi ganske enige. Vi sier det samme, refererer til de samme tallene, den samme statistikken og de samme elevundersøkelsene, og vi sier vi er like bekymret for konsekvensene, for det er hevet over enhver tvil at det å bli mobbet får store konsekvenser for enkeltmennesker, for menneskene rundt enkeltmenneskene og for læring.

I dag er det første skoledag etter påskeferien mange steder. Mange har grudd seg til denne dagen fordi de blir mobbet. Ifølge tall fra Elevundersøkelsen opplever så mange som 60 000 elever – 60 000! – ulike former for mobbing ukentlig eller flere ganger i måneden. Det er store og alvorlige tall – så alvorlige at det overskygger det faktum at det er en liten nedgang i antallet elever som oppgir at de blir mobbet, i den sist kjente elevundersøkelsen. Uansett er det for mange.

Det handler om barn som får stadige kommentarer på utseendet, hvordan de går, eller hvordan de snakker, barn som blir dyttet, slått, sparket og spyttet på, barn som opplever å bli systematisk trakassert, barn som blir holdt utenfor i friminuttene, på klasseturene, i bursdagene og på Internett, barn som føler at de er til bry og er en belastning. Ja, i verste fall handler det om barn som føler at de ikke skulle vært her, barn som synes skolehverdagen og skoleveien er en kamp. Det er alvorlig nok i seg selv, og ikke mindre alvorlig når vi vet hvilke spor denne kampen kan sette senere i livet.

Vi som politikere har et ansvar for å forebygge og stoppe mobbing, sånn at elever og foreldre skal være helt trygge på at elevene blir godt tatt vare på i skolen.

Den rød-grønne regjeringen satte ned Djupedal-utvalget, og utvalget skulle komme med anbefalinger om hvordan vi kan begrense mobbingen i skolen. Vi har ikke offisielt markert ettårsdagen for overleveringen av anbefalingene fra Djupedal-utvalget, men som saksordføreren påpekte, har den passert, for lengst og i stillhet.

Utvalget leverte 100 forslag til forbedringer, det gjennomførte en bred og grundig prosess, med innspillmøter og høring, og mange av de 100 forslagene var det rett og slett bare å iverksette. Vi ventet i spenning på hvordan de skulle følges opp, men lite skjedde. Det var stille fra statsråden, og vi tenkte: Han sparer seg sikkert til statsbudsjettet. Men nei da: Statsbudsjettet kom, og det var lite å spore, bortsett fra noen småtiltak og en nettportal. Hovedlinjene fra Djupedal-utvalget var uteglemt. Da var vår tålmodighet slutt, og derfor fremmet vi 25 forslag, basert på Djupedal-utvalgets anbefalinger og annen kjent kunnskap for å begrense mobbing i skolen – forslag som etter alt å dømme ikke får flertall her i dag:

- forslag om kompetanseutvikling for alle ansatte i skolen
- forslag om at alle skoler skal være tilknyttet beredskapsteam mot mobbing
- forslag om å ansette flere sosialrådgivere og miljøarbeidere
- forslag om å endre lovverk og innføre aktivitetsplikt og sanksjonsmulighet
- forslag om å flytte klagebehandling fra Fylkesmannen til Barneombudet
- forslag om å bedre skole-hjem-samarbeidet
- forslag om å styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner, bl.a.

I flere runder og over ganske lang tid har statsråden kommet med signaler om hva han mener må til for å stoppe mobbingen i skolen. Noe av det har vært unødvendig symbolpolitikk, og noe av det har vært ganske klokt. Men det hjelper ikke at det er klokt, så lenge det bare blir med praten. Vi trenger ikke først og fremst treffende problembeskrivelser og kloke betraktninger. Vi trenger en statsråd som omsetter dette til konkrete tiltak for å stoppe mobbingen i skolen. Jeg registrerer at statsråden har sagt at det skal komme en tiltakspakke, og jeg håper virkelig at tiden vi har foran oss, vil bidra til vedtak og prioriteringer som sikrer våre skolebarn en trygg og god start på deres eget liv.

Det hjelper ikke å si fra, for de gjør ikke noe med det uansett, sa en ung gutt. Det fikk katastrofale følger. Vi må gjøre det vi kan for å hindre at det skjer igjen – og det haster!

Henrik Asheim (H) [13:43:47]: Mobbetallene har, som forrige taler helt riktig påpekte, vært urovekkende stabile. Selv om de går noe ned i Elevundersøkelsen, kan vi på ingen måte si at det er et tegn på at problemet er i ferd med å løse seg, eller en ny og positiv trend.

Det betyr igjen at altfor mange elever legger seg hver kveld med en klump i magen. De gruer seg til å gå på skolen neste dag. Altfor mange ser ned i gulvet når de går gjennom kantinen, istedenfor å se opp med rak rygg. Det er fordi de har latt seg bli fortalt at de er mindre verdt eller ikke har de samme rettighetene til å være stolte av seg selv som andre elever, og på et eller annet tidspunkt begynner man også å tro at det stemmer.

Som representanten Tynning Bjørnø helt riktig påpekte, har denne debatten gått i mange år, og den kan bli fryktelig forutsigbar. Det har heller ikke manglet på tiltak. Veldig ofte har det handlet om å signere kontrakter i blitslys med bløtkake og annonsere at nå skal man lage en kontrakt mot mobbing – eller et annet tiltak. Det er ikke noe galt i det, for så vidt, men det har altså ikke redusert mobbingen. Derfor er det som er det nye, og som gjør denne debatten og denne håndteringen av mobbesaken mindre forutsigbar, at vi nå har en kunnskapsminister som har bestemt seg for å sette seg grundig inn i ikke bare problemet, men også hva som faktisk fungerer.

Djupedal-utvalget, som ble nedsatt av den forrige regjeringen og videreført av denne, har lagt frem en stor og omfattende innstilling, med mange forslag som både møter støtte og motbør. Det forutsetter også en grundig og skikkelig behandling både fra departementet og fra oss som storting for det vedtas. I tillegg til Djupedal-utvalgets innstilling har man hatt fire lyttekonferanser, og man ser grundig på annen forskning som finnes, nettopp for å unngå å sette i gang tiltak for tiltakets skyld, men for faktisk å hjelpe elevene med klump i magen som gruer seg til å gå på skolen.

Så skal den helhetlige oppfølgingen som nå kommer fra statsråden, også behandles i denne sal. Derfor mener jeg at det er noe problematisk hvis vi nå skulle vedta mange av disse forslagene, som det for så vidt kan være lett å være for, men som kan forskuttere behandlingen av en helhetlig oppfølging av Djupedal-utvalget, som er nedsatt av den forrige regjeringen og videreført av denne.

Og så gjøres det allerede mye. Man har allerede satt i gang forsøk med mobbeombud i fire fylker. Det skal evalueres grundig. Kanskje har dette en effekt som gjør at det skal utvides. Man har hatt en kraftig økning i støtten til helsestasjonene. Det er viktig at det ikke bare er skolen som er arena for å bekjempe mobbing. Skolen kan være en viktig arena for å avdekke mobbing, men at elever også har arenaer utenfor klasserommet og samtaler med egen lærer til å ta opp problemer, er svært viktig.

Vi vet at det særlig er guttene som sliter med å snakke om de problemene. Et prosjekt som har hatt stor suksess, er Asker-prosjektet, hvor man rett og slett har satt av en egen dag, hver onsdag, da kun gutter får lov til å besøke helsestasjonen. Først kom det noen gutter, og de snakket mest om fysiske plager osv. Etter hvert begynte de å ta opp psykiske problemer også, og til slutt kom guttene også på de andre dagene. På den måten har man klart å bygge ned en terskel for en gruppe i skolen som vi vet sliter, og som ikke er flinke nok til å snakke om problemer og ta

opp f.eks. mobbing godt nok. Det kan være et kjempeviktig supplement til det arbeidet som gjøres i skolen.

Så har man ikke minst sørget for en betydelig kompetanseheving både i skolen og i barnehagene. Førstelinen i kunnskapssamfunnet er læreren i klasserommet eller barnehageassistenten som er ute og passer på at barna har det bra når de leker. Veldig mange fagmiljøer sier at mobbing kan avdekkes lenge før det blir mobbing. De kan påpeke at i en barnehage kan man tidlig se hvilke barn som blir holdt utenfor, og hvilke barn som holder andre barn utenfor – ikke nødvendigvis av vond vilje, men fordi det har blitt en kjemi som kan utvikle seg til å bli mobbing i skolen.

Nå skal vi altså få et stort dokument til Stortinget, og vi skal diskutere denne saken grundig. Jeg er veldig fornøyd med at vi nå gjør dette på en skikkelig måte istedenfor å forhaste oss med tiltak som kanskje ikke har den effekten vi ønsker oss. Når representantene fra Arbeiderpartiet mener at dette går for sakte, er det verdt å minne dem om at det var den regjeringen som nå styrer, som fremskyndet Djupedal-utvalgets innstilling, og som har brukt tiden etter det grundig til nettopp å sette seg inn i hvilke tiltak som fungerer.

Det må bli slutt på den forutsigbare debatten hvor det handler om å kaste flest mulig tiltak opp i luften for tiltakets skyld. Nå må vi gjøre det som hjelper ofrene for mobbing.

Bente Thorsen (FrP) [13:49:00]: Regjeringens arbeid med tiltak mot mobbing er i full gang. Arbeiderpartiet har gledelig nok fremmet en rekke gode tiltak i dette Dokument 8-forslaget. At det i stor grad er tverrpolitisk enighet om at mobbing er et alvorlig problem, er positivt.

Det som ikke er positivt, er at arbeid for å bekjempe mobbing har vært på agendaen siden midten av 1980-tallet, altså i over 30 år, uten at det har gitt noen særlige resultater. Elevundersøkelsen viser at så mange som 60 000 elever opplever ulike former for mobbing ukentlig eller flere ganger i måneden.

Dette viser at vi kan vedta handlingsplaner, antimobbe-program, mobbeombud osv., men det vil ikke hjelpe hvis ikke ansvaret plasseres der det hører hjemme, og mangel på oppfølging ikke får noen konsekvenser. Fremskrittspartiet mener at skoleleder og skoleeier må ansvarliggjøres – dette er en viktig forutsetning for å få bukt med mobbeproblemet.

Opplæringsloven sier i § 9 a-1. Generelle krav:

«Alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring.»

Videre står det i § 9 a-3. Det psykososiale miljøet:

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.»

Opplæringsloven er tydelig. Det som dessverre i mange tilfeller har manglet i kampen mot mobbing, er politisk vilje og handlekraft til å håndheve loven.

Fremskrittspartiet har i mange år jobbet for sterkere og

tydeligere innsats mot mobbing, bl.a. gjennom egne Dokument 8-forslag og andre saker i Stortinget. Det vi opplevde da, var at Fremskrittspartiets forslag ble nedstemt av Arbeiderpartiet. I dag foreslår de heldigvis likelydende forslag selv. Det er positivt.

Regjeringen har begynt arbeidet godt. Vi har bl.a. fått på plass en tydeliggjøring i opplæringsloven og privatskoleloven om at en elev som mobber, kan flyttes til en annen skole. For kommunene som skoleeiere er det svært viktig med en klar lovhjemmel. For Fremskrittspartiet er det viktig å høre på fagmiljøer og ikke minst på elevene som er direkte berørt. I denne saken så vi at et stort flertall av høringsinstansene var for å tydeliggjøre at det er mobberen som skal skifte skole. En slik klargjøring vil ha en viktig signaleffekt og virke preventivt.

Dessverre ser vi altfor ofte at så vel politikere som skoleeiere og den lokale skoleledelsen ikke tar mobbing på alvor. Vi ser også hvilke konsekvenser dette har. Unger får barndom og skolegang ødelagt. Mange sliter hele livet med problemene som mobbing og trakassering i skolen har gitt dem.

Dette må det nå ryddes opp i. Skoleledelse og lærere må stilles til ansvar hvis det viser seg at de ikke setter inn kraftfulle tiltak mot mobbing. Vi kan ikke godta at rektorer sniker seg unna ansvaret. Manglende innsats mot mobbing må få konsekvenser. Rektorer og lærere som ikke tar ansvar, bør miste jobben. De kommuner og skoler som ikke følger opp, bør straffes økonomisk.

Jeg vil også understreke at kampen mot mobbing må pågå hver eneste dag. Det er ikke noe vi bare snakker om i forbindelse med en rapport, for så å skifte fokus og begynne å snakke om noe helt annet.

Dessverre er det slik at noen lærere står i spissen for mobbingen av elever. Lærere som mobber, har ingenting i skolen å gjøre, og her må både lærere og lærerorganisasjoner, rektorer og skoleeiere i fellesskap gripe tak i problemet på en mer effektiv måte enn i dag. Fremskrittspartiet har i lang tid foreslått og etterlyst konkrete tiltak og reelle sanksjonsmuligheter overfor skoler som ikke håndhever loven effektivt. Det at flere nå tar til orde for dette, ser vi på som positivt.

Vi har hatt en god dialog med statsråden om dette og ser fram til at regjeringens tiltak legges fram. Det er bl.a. varslet en innføring av aktivitetsplikt, der man pålegger og tydeliggjør skolens plikt til å agere. Videre varsles det bl.a. en forbedring av klageinstansene, adgang til tvangsmulkt og endringer i lovverk for å gjøre regelverket mer effektivt mot mobbing, trakassering og krenkelser i skolen.

Vi er også glade for at det varsles langsiktige tiltak på området, som styrking av kompetansen i nye lærerutdanninger. Fremskrittspartiet ser fram til å behandle regjeringens grundige og helhetlige oppfølging av Djupedal-utvalgets utredning.

Anders Tyvand (KrF) [13:54:12]: Vi har allerede blitt ønsket velkommen til en forutsigbar debatt, men jeg er likevel glad for at kampen mot mobbing igjen blir reist som tema her i stortingssalen. Mobbing, trakassering, krenkelser og sosial isolasjon er alvorlig både for samfunnet

og – ikke minst – for den enkelte som rammes. Mobbing er vondt og ubehagelig for alle som utsettes for det, og for noen betyr det en ødelagt barndom.

Jeg er glad for at temaet reises nok en gang, fordi jeg tror bevissthet rundt problemet er nødvendig for at vi skal lykkes med å bekjempe det. Vi må ikke snu oss bort, vi må ikke overse det, vi må erkjenne at det er et problem, og vi må bevisstgjøre alle som har et ansvar, og alle som kan bidra til positive endringer. Og vi er mange som har et ansvar. Jeg har et ansvar som far, lærerne har et ansvar, skolelederne har et ansvar, skoleeierne har et ansvar, og vi som politikere har også et ansvar. Men selv om det er viktig å sette temaet på dagsordenen, er ikke det nok. Vi må også se på hvilke konkrete tiltak som kan iverksettes, både for å forebygge mobbing og for å sikre at det tas tak i problemet på en skikkelig måte når det oppstår, og at de som opplever mobbing, får den hjelpen og oppfølgingen de har behov for.

Djupedal-utvalget har pekt på mange viktige utfordringer, og de har presentert en lang rekke forslag til løsninger og forbedringer. Det representantforslaget som vi debatterer i dag, er en slags oppfølging av utvalgets rapport, og jeg har tolket dette forslaget som et tegn på utålmodighet fra de representantene som står bak det – det har vi fått bekreftet i dag – en utålmodighet etter å få kommet i gang og en utålmodighet etter handling fra regjeringen. Det er en utålmodighet jeg deler, og jeg mener det er på tide at Stortinget får tatt en grundig debatt om hvilke løsninger vi skal velge, og hvilke tiltak vi skal prioritere. Men når vi vet at regjeringen har varslet at den vil komme til Stortinget med en oppfølging av Djupedal-rapporten i løpet av den aller nærmeste framtid, er jeg usikker på om det mest hensiktsmessige nå er å legge dette representantforslaget til grunn for Stortingets beslutninger, selv om det inneholder en rekke gode forslag. Jeg mener det vil være klokt å vente på regjeringens oppfølging, og jeg har forventninger til at kunnskapsministeren vil legge fram en sak som gir Stortinget et godt grunnlag for en grundig debatt.

Djupedal-utvalget peker på utfordringer som vi er nødt til å gjøre noe med. Klageadgangen fungerer ikke godt nok. Den må vi fikse, enten ved å opprette en uavhengig klageinstans eller ved å gjøre nødvendige endringer i dagens ordning. Hvis Fylkesmannen fortsatt skal være førstinstans i klagesaker, må det gjøres mer kjent blant elever og foreldre. Terskelen for å kontakte Fylkesmannen må bli lavere, og det må bygges opp kapasitet og kompetanse som sikrer rask og god saksbehandling uansett hvilken fylkesmann man sorterer under. Uansett hvor klageinstansen plasseres i framtiden, mener jeg også det er behov for bedre hjelp til elever som opplever mobbing, og til foreldrene deres. I dag er det for mange som føler seg litt alene i en sånn situasjon. De er i en sårbar situasjon, og mange opplever at de ikke blir hørt, at de ikke blir tatt på alvor, og at det ikke blir gjort nok for å hjelpe dem. Vi trenger ordninger som sikrer barn og foreldre bedre hjelp også når en mobbesak ender som en klagesak fordi noen ikke har tatt ansvar.

Så vil jeg til slutt slå et slag også for det forebyggende arbeidet. Kristelig Folkeparti har i mange år ønsket et mobbeombud i hvert fylke, en person som kan være til

hjelp for barn og foreldre, som også kan være en kompetanseressurs for lærere, skoleledere og skoleeiere, og som kan være en pådriver i arbeidet med å skape gode og trygge læringsmiljøer på skolene.

Jeg venter med utålmodighet på regjeringens oppfølging av Djupedal-utvalgets rapport, og jeg håper og tror at Stortinget da vil få en god, grundig og konstruktiv debatt om hvordan mobbingen i skolen kan bekjempes og reduseres.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [13:59:03]: Mobbing i skolen er dessverre fortsatt et tilbakevendende tema i salen, men jeg er helt enig med Kristelig Folkeparti: Vi trenger å diskutere det rimelig ofte.

Som det framgår av innstillinga, venter en hel komité utålmodig på oppfølginga av Djupedal-utvalgets utredning. Både politikere, lærere og foreldre – men først og fremst de elevene som er i en vanskelig situasjon – venter utålmodig på handling. Jeg tror ikke en stortingsmelding i seg sjøl vil løse problemet, men den vil være viktig, fordi det utvalget som ligger til grunn for den, har gått dypt inn i problemstillinga når det gjelder både forebygging og tiltak.

I dag har vi 25 ulike forslag på bordet. Jeg går ikke inn på hvert enkelt av disse, men regner med at vi vil få anledning til å komme nærmere tilbake til flere av dem når stortingsmeldinga legges fram.

Til altvoret: Noen husker kanskje at Folkehelseinstituttet før påske for første gang la fram en rapport om Norges sykdomsbyrde. Den viser at blant 360 sykdommer og skader er sjølmord den sjuende vanligste årsaken til tapte leveår. I denne statistikken befinner det seg dessverre også flere som har fått livet sitt ødelagt av mobbing. En så høy andel sjølmord er uakseptabelt – det er flere enn antall omkomne i trafikken hvert år. Nullvisjonen i trafikken har bidratt til en kraftig innsats. Den samme nullvisjonen må vi ha for mobbing.

Det er ikke så mange ukene siden vi sist hadde elevenes psykiske helse til diskusjon i denne salen. Jeg tok da til orde for at vi trenger psykisk trening i skolen, akkurat som vi trenger fysisk trening. Vi trenger å ruste elevene for både motgang og medgang, ikke minst i det prestasjonssamfunnet vi lever i i dag. Mobbing er ikke grunnet sosial bakgrunn. En mobber kan komme fra alle steder – et mobbeoffer akkurat det samme. Det handler om hva slags sjølbilde vi utvikler, sjøltillit, evne – eller mangel på sådan – til empati og medfølelse for andre, grad av sjølkontroll, trygghet, behov for sjølhevde, gruppeforventninger, frustrasjon, sinne og mulige reaksjoner på egen oppvekstsituasjon.

Jeg tror de tre viktigste tingene som må gripes fatt i, er følgende:

1. ruste ungene våre til å tåle medgang og motgang
2. sørge for at en av skolens viktigste oppgaver fortsatt skal være å se hver enkelt unge
3. reagere umiddelbart når noe oppstår, eller når noen melder fra, uavhengig av hvor lite eller ubetydelig det kan se ut

Slett ikke alt arbeid mot mobbing kan vedtas. Forebygging er uansett viktig – å unngå at noen blir mobbere, og at noen blir mobbet. Vi er også nødt til å ta opp i foreldre-

gruppa årsaker til at noen blir mobbere og noen blir offer. Dette er svært viktig i hjem-skole-samarbeidet. Måten vi voksne omtaler og behandler andre på, gir ungene rollemodeller. Rask reaksjon er det viktigste for begge parter. I tillegg må alle kommuner ha et beredskapsteam som kan bistå skolen.

Mange er – med god grunn – opptatt av reaksjonene overfor mobbere. Hva gjør vi med dem? Flytt dem, er det noen som sier. Men dette er veldig komplisert, for de beste mobberne er kanskje ikke de som er så lett å se ved første øyekast. Mobbing trenger ikke å være særlig synlig. Å ha noen å flytte er ikke alltid like sjølsagt. Men når en avdekker mobbing, er det viktig at skolen og foreldre gjør sitt aller ytterste for å sette en stopper for dette, sjøl om det kan være komplisert.

Det er derfor viktig at vi har en reaksjonskjede fra skole via beredskapsteam til Fylkesmannen og helt til Barneombudet, som vi mener bør være mobbeombud. Barneombudet vil etter vår mening være en god og troverdig enhet til å kunne håndtere reaksjoner overfor skoler og kommuner som ikke klarer å gjøre jobben sin. Men da må de gjøres i stand til det, ressursmessig.

Som jeg har sagt før, mener jeg også at vi skal være kritiske til oss sjøl som myndigheter når det gjelder de signalene som vi sender ut, og om de bidrar til en kultur som fremmer sjølhevde framfor omsorg.

Prestasjonssamfunnet er sagt å være en av årsakene til at flere og flere sliter psykisk i samfunnet vårt i dag. Dagens unge bombarderes med inntrykk, og unger har et større behov enn noen gang for å være trygge i seg sjøl på at de er gode nok. Når jeg hører om tenåringer som fyller Botox i leppene for å høste anerkjennelse i vennegjengen, er det noe som er riv ruskende galt.

Svein Abrahamsen (V) [14:04:24]: Stortinget har vært tydelig på nulltoleranse mot mobbing i skolen ved å gi hver enkelt elev en lovfestet rett på et læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring.

Til tross for det viser Elevundersøkelsen at mobbing er en del av skolehverdagen for mange barn og unge – og det er alvorlig.

Mobbing går ut over elevenes læring på skolen, viser forskning. Det er ikke lett å konsentrere seg om skolearbeid når en gruer seg til å gå på skolen, gruer seg til friminuttet eller til skoleveien hjem, eller hvis en holder seg hjemme fra skolen for å slippe å bli mobbet.

Mobbing går også ut over helsen, viser forskning. Folkehelseinstituttet har pekt på at det å bli mobbet som barn eller ungdom gir betydelig økt risiko for å utvikle psykiske problemer, som angst og depresjon, som en kan slite med gjennom hele livet.

Jeg er derfor glad for at en samlet komité slår fast behovet for å styrke innsatsen mot mobbing og etterlyser tiltak raskt som hindrer mobbing.

Mange skoler gjør et godt arbeid mot mobbing, og de har god trivsel blant elevene og lite mobbing. Samtidig har flere skoler vedvarende høye mobbetall. Her er det behov for å jobbe på en helhetlig, målrettet og kunnskapsbasert

måte. Vi må gjøre det som det er god dokumentasjon for virker.

Her gir Djupedal-utvalgets systematiske gjennomgang oss et godt grunnlag for videre arbeid for å bekjempe mobbing og skape en trygg skolehverdag for elevene. Jeg imøteser derfor regjeringens varslede helhetlige oppfølging av dette utvalgets anbefalinger i løpet av nær framtid.

Kampen mot mobbing handler ikke minst om gode lærere, som legger vekt på å skape et godt miljø i klassen for å forebygge mobbing, som vet hvordan mobbing bør håndteres, og som elevene kan betro seg til hvis de opplever mobbing.

Det handler også om å ha en god skolehelsetjeneste, som gir elever som sliter, en voksen å snakke med når de trenger det, og før problemene utvikler seg for langt.

Det handler også om foreldre, som er gode rollemodeller for ungene sine, som snakker med dem om mobbing, om hvordan de og deres medelever har det på skolen, og som bidrar til inkludering blant ungene.

Det handler om en rekke andre ting, som vi får rikelig anledning til å diskutere når regjeringen legger fram sin oppfølging av Djupedal-utvalget.

Jeg viser til at Djupedal-utvalget var klar på behovet for en bedre klageordning for elevene enn den ordningen vi har i dag. Komiteen er også tydelig på at dagens klageordning via Fylkesmannen fungerer for dårlig. Her er det viktig med en ordning som gir et effektivt rettsvern for elever som har blitt mobbet uten å oppleve at skolen har håndtert dette på en god måte. Jeg imøteser hva slags ordning regjeringen kommer til å foreslå.

Djupedal-utvalget har vurdert ulike klageordninger, fordeler og ulemper ved dem, bl.a. ulike ombudsordninger. I den sammenheng blir det interessant hva evalueringen av forsøksprosjektet med mobbeombud vil vise. Her er en viktig problemstilling at flere av mobbeombudene er rene fylkeskommunale mobbeombud, som kun har ansvar for elevene i den videregående skolen. Jeg har forstått det slik at disse ombudene likevel får henvendelser fra elever i grunnskolen og deres foreldre, som formelt faller utenfor det disse ombudene skal ha et ansvar for. Det er nok ikke helt lett for dem å forstå at mobbeombudet ikke formelt sett er der for dem når de har behov for bistand. Siden det er i grunnskolen det skjer mest mobbing, er det grunn til å se nærmere på dette spørsmålet i den evalueringen som kommer.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:08:36]: Det er ikke så veldig lenge siden mobbing ikke ble ansett som storpolitikk i det hele tatt. Det første spørsmålet om mobbing som er i Stortingets registre, ble stilt på 1970-tallet en gang. Det var av Lars Roar Langslet, som det ble holdt minnetale for her tidligere i dag. Da var det, på lik linje med f.eks. vold i hjemmet, kvinnemishandling og barnemishandling, ansett som noe som var privat, guttestreker eller den typen ting. Nå er det løftet opp til å bli storpolitikk, og det er viktig.

Det er faktisk helt avgjørende at mobbing ikke lenger er en problemstilling som man tenker kan håndteres der ute et sted, men er noe som vi også har ansvar for. Da er jeg

helt enig med representanten Tyvand: Det er et ansvar for oss som politikere, det er et ansvar for kommunene og lokalpolitikkerne, det er et ansvar for skolen, for alle voksne som er der, og det er også et ansvar for elevene.

Vi vet at enhver mobbesak som ikke får følger, er et svik – det er det. Hvis man sier fra om mobbing, hvis man gjør det vi har fortalt barn og unge i alle år at de skal gjøre, å si fra, og ingenting skjer, er det et svik. Derfor er det veldig bra at det er enighet om retningen, alt i alt. Det er enighet om at vi må gjøre mer, og vi skal gjøre mer.

Så mener jeg også at det er veldig bra at det er utålmodighet. Saksordfører Lysbakken sa at Stortinget ønsket å sende et signal. Det synes jeg også er veldig bra. Det skulle bare mangle at vi ikke var utålmodige i disse sakene, rett og slett fordi det berører så mange mennesker, og fordi vi vet at vi må, og skal, gjøre mer. Så mener jeg allikevel at vi må tenke: Hva er det som har gjort at det engasjementet og den utålmodigheten ikke har fungert tidligere? Det har jo ikke manglet på politikere som har ønsket å gjøre noe med mobbing. Det har heller ikke manglet på tiltak. Det er helt riktig at blant de mange, mange tiltakene som Arbeiderpartiet her har i sitt Dokument 8-forslag, eller blant de over hundre tiltakene som Djupedal-utvalget fremmet, eller blant de mange tiltakene som også ble fremmet i høringsrunden, kunne flere av dem vært gjennomført tidligere – for seks år siden, syv år siden, fem år siden, to år siden, ett år siden. Hvorfor var det allikevel riktig, mener jeg, av daværende regjering og daværende statsråd Kristin Halvorsen å sette ned Djupedal-utvalget? Jo, fordi det som hadde vært gjort, ikke bare var for lite, men det var for spredt. Det var for mange kortsiktige tiltak, det var ikke noen helhetlig sammenheng. Det ble preget av en innsats som var stykkevis og delt, ikke samlet og kraftfull. Derfor mener jeg at selv om det er veldig bra at det er utålmodighet, er det enda viktigere at mobbing ikke anses som nok et politikkområde hvor skiftende flertall, skiftende regjeringer fører ny og helt annerledes politikk. Jeg mener det er et selvstendig poeng at det er størst mulig enighet om de antimobbetiltakene vi kommer frem til.

Kristin Halvorsen valgte å sette ned Djupedal-utvalget. Det ble satt ned 9. august 2013 og skulle levere sin innstilling 1. juni 2015. Jeg bestemte ganske raskt at det var for lang tid, og ba dem isteden levere 18. mars 2015. Så tok jeg en annen beslutning som også er viktig, nemlig at vi har ikke tid til å vente på en helt ny stortingsmelding – for det kunne man også gjort. Representanten Tinglestad Wøien sa at det kommer en stortingsmelding. Det gjør det ikke. Vi går rett på lovforslagene, og så vil andre forslag komme til Stortinget på egnet måte gjennom f.eks. budsjett dokumenter.

Det er to ting jeg mener har vært viktig. Det første er at vi involverer hele landet, altså at forslagene sendes ut på høring. Vi valgte også i departementet å ha fire høringskonferanser – ikke bare for å undersøke forslagene grundig, men også for å la sektoren, pårørende og ungdommer komme til orde. Vi har også møtt ulike aktører etterpå, bl.a. pårørendeorganisasjoner, og jeg mener det har vært riktig bruk av tid.

Det andre jeg mener har vært viktig, er at også barne-

hagene skal inkluderes. Djupedal-utvalget fikk ikke i oppdrag å inkludere barnehagene, men jeg mener at barnehagene skal inkluderes, og bør inkluderes, og jeg tror også at flertallet i komiteen vil være enig i det. Det betyr at man kan starte forebygging og arbeid tidligere, og det betyr at de tiltakene vi legger frem, ikke bare vil gjelde skole, men også vil gjelde barnehage.

Så er det stor enighet om mange av tiltakene, bl.a. behovet for kompetansevurdering, som Udir allerede har fått et oppdrag om. Det er uenighet om en del av de andre sakene, men allikevel tror jeg alt i alt at Stortinget vil komme til enighet om disse tiltakene etter at regjeringen har lagt frem sine saker.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Trond Giske (A) [14:13:45]: Statsråden klarte å holde et femminutters innlegg mot mobbing og nevne kun ett eneste tiltak, nemlig kompetansebygging. Det er veldig symptomatisk for en statsråd som nå er blitt notorisk kjent for sin manglende gjennomføringskraft.

I 2013 ble han utnevnt. Det kom ingenting om mobbing høsten 2013. I januar 2014 sa Røe Isaksen at han skulle avvente arbeidet fra det såkalte Djupedal-utvalget før han tok stilling. I 2015 gjentok han det samme. Den 18. mars 2015, da Djupedal-utvalgets utredning kom, sa han at man ikke hadde tid til å lage en stortingsmelding, for det hastet med tiltak.

Nå er vi altså ett år på overtid etter at Djupedal-utvalgets utredning ble framlagt. Synes statsråden at snart tre års virke i Kunnskapsdepartementet uten noen vesentlige tiltak mot mobbing er et bra resultat av hans eget arbeid?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:14:49]: Det er ikke riktig, det som representanten Giske sier, at vi ikke har kommet med tiltak mot mobbing. Representanten Tyvand nevnte f.eks. et tiltak som det nåværende, nye byrådet i Oslo, med Arbeiderpartiet i spissen, har tatt over, nemlig mobbeombud. Det er viktig. Å lansere en nettside og en veiledning for foreldre som gjør at informasjonen blir lett tilgjengelig, er viktig. Å ha tiltak som gjør at vi nå har bedt Utdanningsdirektoratet om å lage og starte på det kompetanseopplegget som Djupedal-utvalget skisserer, er viktig.

Så har representanten Giske valgt å gjøre dette om til en slags diskusjon om politisk spill og bruker karakteristikker. Jeg har ikke tenkt å følge ham i det, men bare nevne, siden han først legger seg på den linjen, at Djupedal-utvalget ble satt ned 9. august 2013 – ikke i 2006, ikke i 2007, ikke i -08, -09, -10, -11 eller -12. Mobbeproblemet var ikke ukjent. Hvis vi hadde fulgt den opprinnelige tidsfristen, skulle de levert 1. juni 2015, ikke den 18. mars.

Trond Giske (A) [14:15:56]: President, forestill deg følgende: De elevene som begynte i ungdomsskolen høsten 2013, da Røe Isaksen ble utnevnt, er ferdig i ungdomsskolen før han får iverksatt et eneste vesentlig tiltak. Jeg skjønner at han viser til Arbeiderparti-byrådet i Oslo for å hoste fram et tiltak, men hans ansvar er ikke tatt overhodet.

Det var ikke sånn at Kristin Halvorsen ventet på Djupedal-utvalget. Hun styrket lovvernet for dem som ble utsatt for mobbing, hun styrket partnerskapsavtalen med kommunene, hun styrket lederansvaret, hun styrket skoleringen – hun handlet, også da Djupedal-utvalget ble nedsatt.

Forestill deg følgende, president: at det var bygningsmassen i skolen som førte til at 9 000 elever ble utsatt for skader, noen med dødelig utfall. Kunne man tålt å vente i tre år før man handlet? Det er det som er realiteten rundt mobbing. Statsråden fremmet ett forslag, nemlig at man kunne flytte mobberen som allerede var tiltalt; han smykket seg med tiltak som ikke virker, overfor tusenvis av elever som lider. Jeg synes det er altfor dårlig.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:17:05]: Det var ikke byrådet i Oslo jeg viste til, det var Kristelig Folkeparti og Venstre, og så sa jeg at forslaget om mobbeombud også var blitt tatt opp av byrådet i Oslo, og det er bra. Som jeg nevnte i forrige innlegg, er det også andre viktige tiltak som kommer, for ikke å nevne at blant de aller viktigste er helsesøstersatsingen. Vi vet, som Arbeiderpartiet også helt riktig påpeker i sitt Dokument 8-forslag, at hvis en ikke har en god helsesøster- og skolehelsetjeneste, er det vanskeligere å oppdage mobbing. Der er det blitt tilført nesten 750 mill. kr til helsesøstertjenesten. 100 mill. kr blir nå øremerket – det er viktig.

Jeg må også bare si at jeg har full respekt for at representanten Giske er utålmodig. Det synes jeg er veldig bra. Jeg deler den utålmodigheten, og det er ikke sånn at departementet har brukt unødig tid på dette arbeidet. Men jeg synes det er litt spesielt når man forsøker å lage politisk spill av det, når faktum er at hvis vi hadde fulgt den opprinnelige tidsplanen, ville Djupedal-utvalgets utredning kommet den 1. juni 2015, ikke 18. mars. Med andre ord ville vi fortsatt ikke hatt ettårsjubileet.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:18:20]: Jeg er enig i at helsesøster er veldig viktig, men jeg tror det aller viktigste er at hver elev blir sett og hørt, og at foreldre også blir sett og hørt. Jeg lurer veldig på hvordan vi som politikere og statsråden skal få skolene til å forstå at de må se og møte dem som henvender seg til dem med det som kan se ut som bagatellmessige ting.

Nå har vi hørt veldig mye om at vi skal vente, at det kommer en stortingsmelding, og jeg lurer da ganske enkelt på: Når kommer den stortingsmeldinga, og vil den da inneholde tiltak som vi har etterspurt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:19:11]: Det kommer *ikke* en stortingsmelding. Det er hele poenget, for hvis vi skulle laget en stortingsmelding nå, ville det betydd at Stortinget først måtte behandle stortingsmeldingen – og så måtte man gått i gang med det konkrete lovarbeidet.

Det vi har gjort, er nettopp det som Øystein Djupedal sa, og som jeg mener han var forbilledlig tydelig på, nemlig at vi har ikke tid til å lage en ny utredning når utvalget har jobbet så grundig og nøye som de har gjort. Men likevel må jo lovforslagene og tiltakene utredes og jobbes med. Vi må ha høringer – ikke bare fordi det er slik at vi for-

melt sett skal ha det, men fordi det er viktig at pårørende, elever, lærere og andre voksne i skolen slipper til, og på en skikkelig og grundig måte får sagt hva de mener om et av de aller største samfunnsproblemene vi har.

Når det gjelder det å bli sett og hørt på skolen, så mener jeg det er viktig at vi ikke svartmaler situasjonen heller, for de aller fleste elever føler jo at de blir sett og hørt. Men hva er det skolene må ha for å gripe fatt i dette? De må ha en rutine. Jeg mener at det er så enkelt – de må ha en rutine som de følger, og som de ikke viker bort fra.

Presidenten: Representanten Tingelstad Wøien til replikk nummer to. Eller har du ikke bedt om det?

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:20:16]: Nei, jeg har ikke det.

Presidenten: Da er neste replikant representanten Audun Lysbakken.

Audun Lysbakken (SV) [14:20:32]: Arbeidet mot mobbing henger sammen med en del brede skolepolitiske spørsmål som vi diskuterer også i andre saker. Det handler om lærertetthet og voksentetthet, som var oppe forrige gang Stortinget diskuterte denne saken, og det handler om det som forskningen sier er det aller viktigste for å bekjempe mobbing, nemlig god klasseromsledelse. Det som foregår inne i klasserommet, er helt avgjørende for hva slags skolemiljø som finnes utenfor. Det betyr at lærerens evne til å skape fellesskap og hindre krenkelser inne i klasserommet kanskje er det aller viktigste, hvis vi skal peke på ett avgjørende tiltak.

Da er mitt spørsmål: I hvilken grad har statsråden nå tenkt å gi større rom for klasseromsledelse i det etter- og videreutdanningstilbudet som gis, og i hvilken grad vil han signalisere at dette vil få større plass i den nye femårige lærerutdanningen?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:21:36]: Jeg er helt enig i at klasseromsledelse – eller læringsmiljøet i bred forstand – kanskje er det aller, aller viktigste. Det kom nylig en NIFU-rapport som viste nettopp det, at et utvalg av skoler hadde klart å gjøre noe med veldig høye mobbetall, og de hadde gjort det ikke bare gjennom å gå på det enkelte mobbetilfellet, snakke om mobbing, men gjennom å bygge gode klassemiljøer. Da er det helt avgjørende med gode lærere, lærere som forstår læringsmiljø, og forstår klasseromsmiljø, og at man snakker om det og har det høyt på agendaen på skolen. Det er en av grunnene til at vi har fortsatt med den ungdomstrinnsatsingen som forrige regjering hadde, hvor bl.a. klasseromsledelse var en viktig del av det.

Så har vi den store økningen i videreutdanning. Det er altså nesten tre ganger så mange plasser på videreutdanning nå som tidligere, og det er også naturlig å se på om videreutdanningssystemet vårt kan brukes bedre, f.eks. for å gjøre noe med klasseroms- og læringsmiljøet. Der har jeg også lyst til å nevne rektorutdanningen som veldig viktig for å få dette til.

Audun Lysbakken (SV) [14:22:42]: Jeg er glad for at statsråden åpner for det på slutten. For det som har vært, mener jeg, en berettiget kritikk av innretningen både mot etter- og videreutdanningssatsingen til denne regjeringen, og de signalene som nå har kommet knyttet til den nye lærerutdanningen, er jo at regjeringen er ensidig opptatt av fagkunnskapen alene.

Misforstå meg ikke: Jeg er opptatt av at vi skal skape stort rom for mer fagkunnskap i den satsingen som nå gis, men dette er jo én av grunnene til at vi blir bekymret for de signalene som gis om pedagogikkens plass i den nye lærerutdanningen, fordi det nettopp berører disse spørsmålene. Hva skal i praksis til for å være en god leder i klasserommet, som skaper læringsmiljø og et trygt psykososialt miljø?

Hvis vi utvider lærerutdanningen til fem år uten å gi større rom for å bygge de lederne, så har vi feilet grovt. Derfor er det min utfordring til statsråden – å forsikre oss om at det ikke er det som nå vil skje.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:23:50]: Nå er ikke høringsrunden om lærerutdanningen ferdig, og vi vil konkludere endelig etter at høringsrunden er ferdig. Men det vi har foreslått, er jo ikke at det skal bli mindre pedagogikk i den nye lærerutdanningen. Det kommer til å bli mer pedagogikk, ikke minst fordi at med et ekstra år vil det også være naturlig å trekke på pedagogikkmiljøene. Man jobber f.eks. med en praksisnær masteroppgave.

Det er noen som har fremstilt PEL-faget nærmest som at man skal ha obligatorisk KRLE-undervisning, men det er jo ikke det det handler om. Det vi har foreslått, er å synliggjøre en egen modul som dreier seg om religion, livssyn og etikk, også fordi PEL-faget fra forrige regjering, altså pedagogikk og elevkunnskap, aldri var ment å være et rent pedagogikkfag som pedagogmiljøene eide – man skulle trekke på flere fagmiljøer på institusjonene. Mye av mobbeproblematikken, ikke minst læringsmiljøet også, knytter seg jo nettopp – særlig i flerkulturelle klasserom – til spørsmål som dreier seg om religion, livssyn og etikk.

Presidenten: Siste replikant er representanten Anne Tingelstad Wøien, som da får replikk nummer to.

Anne Tingelstad Wøien (Sp) [14:25:01]: Takk for det. Det kom litt brått på i stad.

Jeg synes faktisk det er litt overraskende at regjeringa velger å ikke legge fram en stortingsmelding. Jeg forstår argumentet med at vi har det travelt, og at vi må ha tiltak på plass, og at en ønsker lovendringer. Men jeg kan ikke se at det er noe til hinder for å ha en stortingsmelding om det samme, for en stortingsmelding er jo regjeringas melding til Stortinget om hvordan en ønsker å følge opp dette, og det replikkordskiftet som akkurat har gått nå, har jo beskrevet mange av de tiltakene som en ønsker å følge opp.

Så jeg er veldig overrasket over at statsråden ikke vil følge opp dette med en stortingsmelding. Jeg lurer på hvordan statsråden og regjeringa da ønsker å legge fram sine handlingspunkter for hvordan dette skal foregå framover, f.eks. foreldre-hjem-samarbeidet, klasseroms-

ledelse osv., uten at det legges fram en stortingsmelding?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:25:58]: Jeg har sagt fra første stund at vi ikke kommer til å legge frem en egen stortingsmelding om dette. Grunnen til at lederen av Djupedal-utvalget, Øystein Djupedal, også anbefalte det, er rett og slett at det ville tatt mer tid. Hvor mye lenger tid det ville tatt, er vanskelig å si, men da måtte jo Stortinget først ha behandlet en stortingsmelding, og så ville man gått på lovsakene etterpå.

Det vi kommer til å gjøre, er å sende lovsakene på høring, og så vil resten av Djupedal-utvalgets rapport følges opp gjennom f.eks. budsjettdokumenter. Ulempen med det er at Stortinget ikke får en samlet fremstilling, men på den annen side er det mulig å bruke f.eks. budsjettdokumentene og lovproposisjonen til å gi en mer samlet fremstilling av hva regjeringen ønsker å gjøre i antimobbebehandling.

Så jeg mener at det er en god måte å gjøre det på, og jeg mener at det også ivaretar det som er intensjonen til Arbeiderpartiet i dette Dokument 8-forslaget, nemlig at en ikke skal spille unødige tid.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på 3 minutter.

Tone Merete Sønsterud (A) [14:27:16]: Vi har bestemt at skolen skal være et trygt og godt sted å være fordi det er en forutsetning for læring. Slik er det ikke for alle elever i dag, noe vi har hørt om tidligere i debatten. Vi har et stort ansvar for at det er gode nok lærere, som kan skape trygge miljøer, og lærerne har ansvar for fag og dannelse, slik at elevene står godt rustet til å møte voksenlivet. Men vi vet at dette er utfordrende i en skole hvor mange i dag trenger hjelp til sosiale og psykiske utfordringer, ulike diagnoser, funksjonshemninger, tilrettelagt opplæring og ikke minst mobbing.

For å skape et inkluderende skolemiljø er det viktig med tverrfaglighet rundt eleven. Da er helsesøster en viktig og naturlig del, men oppgaven kan bli vanskelig på skoler med store problemer. Elever som sliter, ønsker seg en voksenperson som er trygg, har tid, som lytter, en de kan snakke med, som de kan stole på, kort sagt: en som ser dem. Derfor har Arbeiderpartiet invitert Stortinget til å stemme for et forslag som vil bidra til at det blir ansatt flere sosial- og miljøarbeidere på skoler med høye mobbetall, slik at lærerne kan bruke mest mulig av sin tid til læring. Vi vet at det fungerer. Vi behøver ikke å vente. Det er synd at det ikke får flertall.

Jeg er sikker på at de aller fleste lærere vil sine elever vel, men vi får dessverre meldinger om at det finnes de som mobber sine elever: 1–2 pst. viser Elevundersøkelsen i 2015. En venn av meg er terapeut, og hun forteller at hun har elever til behandling som blir trakassert av lærere. Det er ille.

Så må jeg si at jeg har gjort meg noen tanker når jeg selv har fått mailer av lærere som er opptatt av politiske saker. Det er selvfølgelig greit at de argumenterer for sitt syn.

At det sendes mailer med en ordbruk som det ikke passer å gjenta fra denne talerstolen, er nå én ting, men når man som lærer opptre i det offentlige rom, f.eks. i avisinnlegg, og omtaler folk på samme ufine måte der, tenker jeg: Hva slags lærere er dette? Tenker de over at elever leser disse innleggene? Hva slags forbilde er de for sine elever? Elevene må jo få et inntrykk av at en slik språkbruk er greit. Jeg mener det må være viktig at også lærere er gode rollemodeller, er bevisst at ord er viktig, og at ord kan føre til handlinger.

Det er ille når elever blir mobbet, krenket og trakassert, og ekstra ille må det være når en opplever det fra en lærer. Derfor er det synd at våre forslag – som f.eks. at det skal settes i gang kompetanseutvikling i antimobbebehandling i skolen, et regelverk som gir større anledning til å skifte ut skoleledelse som over tid ikke makter å håndtere mobbesaker, og at det lovfestes en nulltoleranse for personale som krenker elever – sannsynligvis ikke får flertall her i dag. Etter å ha hørt Fremskrittspartiets innlegg er det utrolig at de vil stemme imot våre forslag. For dem er det tydeligvis ikke saken som er viktigst, men hvem det er som fremmer forslagene.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Lill Harriet Sandaune (FrP) [14:30:25]: Mobbing er et stort samfunnsproblem, og det å gi barn en trygg barndom og oppvekst er det viktigste forebyggende tiltaket vi har. Vi som politikere har et stort ansvar for å prioritere en effektiv kamp mot mobbing, og jeg er glad for at dette nok en gang settes på dagsordenen.

Mobbing tar mange liv, og Folkehelseinstituttet presenterte nylig en rapport som viser at selvmord er den vanligste dødsårsaken for personer mellom 15 år og 49 år. Hvorfor er det slik, kan man stille seg spørsmål om. Det handler om enkeltmenneskers liv som blir ødelagt, og dette kan vi ikke akseptere at skal fortsette.

Det finnes ingen enkel og rask oppskrift for å bli kvitt mobbeproblematikken. Det kreves langsiktig og målrettet arbeid, der man tydeliggjør ansvarsforhold og stiller klare krav til rektor, lærere, kommunepolitikere og fylkespolitikere. Ikke minst må lærere tørre å ta tak i problemene når man ser at de dukker opp. Det handler også om å stille krav til elevene. Det gjelder å stå fram som en tydelig leder og ta ansvar umiddelbart når mobbing skjer i skole- og klasse-miljøet. Det er ofte en tøff jobb å ta tak i disse sakene, og da er det viktig med god ledelse på skolene og et godt samarbeid mellom skole og hjem, slik at man får en felles målsetting om å bekjempe mobbing.

Dessverre ser vi altfor ofte at så vel politikere som skoleeiere og den lokale skoleledelsen ikke tar mobbing på alvor. Et trist eksempel på dette er min hjemkommune Malvik, der man nå har hatt en opprivende mobbesak der kommunen gjennom rettssystemet ble kjent skyldig for de skadene en jente ble påført med bakgrunn i mobbing i skoletiden. Men likevel tar ikke kommunen ansvar og søker å oppnå en dialog og en løsning som tar menneskelige hensyn i forhold til mobbeofferet. I dommen ble det på-

pekt at skolen hadde prioritert arbeid rundt uforpliktende antimobbekampanjer, men ikke maktet å vise handlekraft og å igangsette tiltak som satte en stopper for mobbingen.

I det videre arbeidet mot mobbing er det derfor viktig at man ikke bare konsentrerer arbeidet rundt uforpliktende antimobbekampanjer og tomme ord. Det er handlekraft og konkrete tiltak som vil være avgjørende for å sikre at man får bukt med et system preget av ansvarsfraskrivelse og benektelser. Det er mobbeofrene som må bli hørt, og de må slippe å kjempe en maktesløs kamp mot systemet og mobberne.

Avslutningsvis vil jeg gjerne berømme det arbeidet som er lagt ned i Djupedal-utvalget, og jeg ser fram til den helhetlige oppfølgingen av denne rapporten, som departementet vil fremme i løpet av våren 2016.

Tove Karoline Knutsen (A) [14:33:35]: Dette er en sak og et tema som i mange tilfeller kan handle om liv og død. At livet byr på utfordringer for både barn og voksne, vet alle. Men for de ungene og ungdommene som blir plaget og mobbet, kanskje over flere år, kan livet oppleves tøffere enn det som sjøl den sterkeste kan holde ut. Derfor tar dette representantforslaget til orde for en hel rekke tiltak som kan motvirke mobbing og hjelpe dem som blir utsatt. Derfor er det viktig også for oss som er helsepolitikere, å peke på de tiltakene innenfor helsetjenesten som kan bidra til å gi riktig hjelp til barn og unge som mobbes.

Fra elevundersøkelsene kan vi se at kanskje så mange som 20 000 elever blir mobbet hver uke. For disse elevene er det helt avgjørende med tidlig intervensjon og forebygging. Derfor er skolehelsetjenesten og helsestasjonene så viktige, slik at barn og unge som opplever mobbing, har et sted å henvende seg. Barn og unge som blir mobbet jevnlig, lider under mistriksel, lærevansker, funksjonsproblemer, både heime og på skolen, og kan faktisk oppleve å bli både fysisk og psykisk sjuke langt opp i voksen alder.

Dette representantforslaget peker helt konkret på to viktige tiltak som direkte berører helsetjenesten, nemlig forslaget om rett for helsesøster til å henvise elever som trenger det, videre til psykolog, BUP, altså barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, eller annen ekspertise, og at skolehelsetjenesten må være rigget med nok ressurser til å følge opp antimobbingsarbeidet. Skolehelsetjenesten er sammen med helsestasjonene et godt og målrettet lavterskeltilbud og en lovpålagt helsetjeneste for elever. I tillegg til lovpålagte oppgaver har skolehelsetjenesten en unik mulighet til å treffe barn og unge på deres egen arena og kan dermed bidra til å gi rask hjelp når noe er vanskelig.

Stoltenberg II-regjeringa foreslo en økning på 180 mill. kr til skolehelsetjenesten i 2014-budsjettet, men ifølge en undersøkelse gjennomført av tidsskriftet Sykepleien ble bare ca. 50 pst. brukt til det formålet de var tiltenkt. Derfor har Arbeiderpartiet foreslått at de pengene vi bevilger til skolehelsetjenesten og helsestasjonene – og vi bevilger like mye som regjeringa – i sin helhet skal øremerkes, inntil vi ser at vi har nådd de målene vi har satt for disse viktige tjenestene. Dette har dessverre ikke regjeringa fulgt opp, sjøl om det er riktig som statsråden sa, at man har gått med på en øre-

merking av 100 mill. kr etter påtrykk fra Kristelig Folkeparti.

Det er bare hvis vi jobber bredt og systematisk og får til et samspill mellom skole, hjem og de nære helsetilbudene at vi kan lykkes med å fjerne den uakseptable trakasseringen og plaginga som mange barn og unge dessverre blir utsatt for. Jeg synes det er veldig synd at de forslagene som ligger i denne innstillinga, ikke får flertall i denne salen i dag.

Trond Giske (A) [14:36:54] (komiteens leder): Vi står overfor et samfunnsproblem som innebærer flere tusen lovbrudd hver eneste dag, som innebærer at 9 000 barn og unge utsettes for langvarig systematisk trakassering og vold – mange får psykiske helseskader for livet, noen dør av det. Så har vi altså en mulighet til å gjøre vedtak. Det er ikke bare, som flere har sagt her, bra med utålmodighet – det er veldig dumt med utålmodighet, vi burde ikke ha grunn til utålmodighet. Det burde være så offensiv handling at vi sa heia til statsråden – dette er vi politisk enige om, vi må gjennomføre tiltakene som hjelper barn og unge. Det er veldig synd at vi må være utålmodige i en slik sak. Anders Tyvand sa at han var glad for å få en mulighet til å ha en full gjennomgang. Vi får ingen full gjennomgang, vi får ingen stortingsmelding – ikke engang det får vi på ett år. Anledningen er nå, og anledningen til å vedta tiltak som virker, er nå – 25 muligheter til straks å gjøre vedtak i landets nasjonalforsamling som binder statsråden til handling.

Statsråden sa at han trengte tid til høring. Djupedal-utvalgets høringsfrist var 22. juni 2015 – vi har snart ettårsjubileum også for høringsfristen. Statsråden sa at han må sende lovendringer på høring. Departementet sendte 33 forslag på høring i 2015 og tre i 2016, ikke ett av dem handler om mobbing. Det er en bløff av statsråden at dette handler om høring av lovforslag. Og hvis det er feil, kan representanten Henrik Asheim korrigere meg i neste innlegg ved å nevne ett forslag til en lovendring som hjelper mobbeofrene i Norge, som er sendt på høring etter at Djupedal-utvalgets høringsfrist gikk ut 22. juni 2015.

Folk lider, og når det gjelder bildet av en bygningsmasse, f.eks. et hus som står i brann, eller bjelker som ramler ned i hodet på elevene: Hadde vi da godtatt at en statsråd satt i tre år uten å gjøre noe? Hadde vi da godtatt at en statsråd satt i tre år uten å gjøre noe? Hadde vi godtatt at elever som snart var ferdige med ungdomsskolen, hadde begynt å bli ferdige før et eneste vesentlig tiltak ble gjennomført? Jeg må si at når statsrådens trofaste våpendrager fra Kristelig Folkeparti, som har vært et parti som har gått i bresjen for kampen mot mobbing – Bondevik gjorde en heroisk innsats – heller ikke kan stemme for disse forslagene, er det helt uforståelig. Dette skyldes jo ikke politisk uenighet. Hadde det vært uenighet, hadde vi kunnet leve med at det var to forskjellige syn, og at vi ikke hadde hatt flertall. Men det er enighet. Det skyldes ikke politisk uenighet at dette ikke ble gjennomført; det skyldes politisk udugelighet. Og barna i skolen har ikke tid til å vente. Da får statsministeren sette inn en av de andre skolepolitikerne til Høyre – og man har flere gode å velge mellom: Henrik Asheim, Kris-

tin Vinje, Kristin Clemet – som kan sitte i statsrådsstolen og få gjort det som hjelper dem som rammes av mobbing, for denne ventingen er rett og slett utålelig.

Presidenten: Presidenten vil bemerke at ordet «bløff» faller utenfor det som er parlamentarisk språkbruk.

Henrik Asheim (H) [14:40:18]: Det er altså slik at statsråden har varslet at det nå kommer en helhetlig oppfølging av Djupedal-utvalgets innstilling. Jeg må si at representanten Giske kan rive de fleste av oss med seg i sitt engasjement for denne saken, men hvor var det engasjementet da de selv styrte landet? Hvor var utålmodigheten? Vi vet at under Bondevik II-regjeringen falt mobbingen med 70 pst. Under den rød-grønne regjeringens første periode, fra 2005 til 2009, økte den med 75 pst. Hvor var representanten Trond Giske da Kyrre Lekve, som var statssekretær i Kunnskapsdepartementet, svarte TV2 da han ble konfrontert med disse tallene i 2009: «Nå har vi merket at det er på tide å ha trykk på saken igjen.»

Det er veldig fint at vi har en engasjert debatt. Det er veldig fint at opposisjonen kommer med sine forslag rett før statsråden kommer med en sak. Det er i orden, det kan vi ta med oss når vi skal behandle den saken. Men plutselig nå, etter de resultatene man selv har etterlatt seg i regjering, har Arbeiderpartiet blitt så opptatt av dette – mens vi endelig har en kunnskapsminister som ikke bare står og snakker om det mens mobbetallene skyter i været, men som faktisk legger frem en helhetlig sak – at de sier at utålmodighet er et problem. Hvor var utålmodigheten da statssekretæren fra SV for den rød-grønne flertallsregjeringen selv sa, etter å ha blitt konfrontert med at mobbetallene økte med 75 pst. på fire år, at nå merker vi at vi må ha trykk på denne saken? Jeg er helt enig med alle dem som har beskrevet hvor alvorlig mobbingen er, men den var vel like alvorlig fra 2005 til 2009 som den er nå.

Jeg er umåtelig stolt over å representere et flertall og en regjering som ikke bare sier at de skal gjøre noe med mobbing, slik som mange statsråder har sagt, eller ha trykk på det når de opplever at tallene går opp, men som faktisk gjør et grundig og skikkelig arbeid før man legger frem de tiltakene. Det er urettferdig mot ofre for mobbing å måtte se på tv om igjen og om igjen at politikere sier nå skal vi gjøre sånn og sånn, og så opplever man at ikke noe skjer. Nå har vi en regjering som først ser på forskningen, så setter seg inn i anbefalingene og så legger frem forslagene.

Det er i orden at vi har en offensiv opposisjon som også presser på for å få ting gjort, men det blir noe hult med tanke på at under Bondevik II-regjeringen gikk mobbingen ned med 70 pst, under de rød-grønne gikk den opp med 75 pst. Utålmodigheten var ikke å spore da den økte under deres styre.

Anders Tyvand (KrF) [14:43:15]: Representanten Giske påpeker at Kristelig Folkeparti har vært en pådriver i antimobbearbeidet gjennom mange år, og trekker fram tidligere statsminister Bondeviks innsats. Jeg er helt enig i at statsminister Bondevik gjorde en fantastisk jobb, men det er ikke riktig at Kristelig Folkeparti har sluttet å være

en pådriver i antimobbearbeidet. Vi kommer til å være det fortsatt, og vi har vært det så langt i denne perioden. Jeg synes det er trist at komiteens leder forsøker å gjøre dette til et politisk spill og overser de tiltakene som er iverksatt for å bekjempe mobbingen.

Jeg kan nevne noe. Vi har forhandlet inn et prøveprosjekt med mobbeombud i fire fylker. Det er et prosjekt Kristelig Folkeparti ønsker å utvide til å gjelde alle fylkene. Vi har vært med på å styrke skolehelsetjenesten, som er viktig både for det forbyggende arbeidet og ikke minst for å hjelpe barn og ungdom som opplever å få ulike problemer. Det er også en viktig del av det forebyggende mobbearbeidet. Regjeringen økte dette budsjettet med 200 mill. kr i 2016. Vi sa det var bra, men ikke nok. Så vi forhandlet inn 100 mill. kr til, som ble øremerket.

Vår viktigste skolesatsing i denne perioden har vært økt lærertetthet – flere lærere til de minste elevene. Det vil gi lærerne bedre sjanse til å følge opp hver enkelt elev. Det vil også være viktig antimobbearbeid, med flere voksne øyne i skolen til å se hver enkelt elev og følge dem opp – ikke bare faglig, men også sosialt – og sørge for at de får et godt og trygt læringsmiljø.

I tillegg har vi fremmet andre forslag. Vi har fremmet forslag om livsmestring i skolen, som et prosjekt. Det har statsråden signalisert at han ønsker å vurdere i sammenheng med oppfølgingen av Ludvigsen-utvalgets rapport. Vi har også fremmet et forslag om en helhetlig opptrapingsplan for barn og unges psykiske helse, som helse- og omsorgskomiteen skal avgi sin innstilling om i løpet av mai.

Så vil jeg nevne RLE i lærerutdanningen. Å ha lærere som har kompetanse ikke bare på konkret antimobbearbeid, men også har god kunnskap om elevene og om ulike religioner og ulike kulturbakgrunner, er viktig for å kunne få et klassemiljø som er stadig mer flerkulturelt og flerreligiøst, til å fungere godt. Da må man ha kunnskap om elevenes tro og bakgrunn for å kunne skape respekt og forståelse på tvers av disse grensene.

Igjen, jeg synes det er trist at komiteens leder forsøker å gjøre dette til et politisk spill og overser de tiltakene som allerede er gjennomført. Jeg håper vi får en mer konstruktiv debatt når kunnskapsministeren legger fram sin sak for Stortinget.

Audun Lysbakken (SV) [14:46:29]: Vi kan alle kjefte på hverandre for manglende handlingskraft, men jeg vil ha meg frabedt at det blir stilt spørsmål ved motivasjon og om man faktisk er opptatt av dette, som representanten Asheim gjorde i sitt innlegg. Kristin Halvorsen og de andre kunnskapsministrene fra SV gjennomførte en lang rekke tiltak mot mobbing i de årene de var kunnskapsministre. Jeg betviler ikke den sittende statsrådens engasjement, og jeg synes Asheim skal holde seg for god til å betvile engasjementet til de statsrådene som satt før.

Det som derimot er viktig, er at vi sammen erkjenner at den veldig lange rekken med tiltak som er satt inn under ulike regjeringer, ikke har gitt de resultatene vi ønsker oss. Det gjelder både de tiltakene som ble satt inn under Bondevik, og de tiltakene som ble satt inn under vår regjering.

Så må det være lov å påpeke at under denne regjeringen har det kommet veldig lite. Jeg håper det betyr at statsråden nå kommer med mye som er gjennomtenkt og bra, på grunnlag av det arbeidet Kristin Halvorsen satte i gang, nettopp fordi så mange av tiltakene som har rullet ut over tid, ikke har gitt den helhetlige effekten som trengs.

Under statsråd Halvorsen ble det satt i gang målrettet arbeid mot det som på tabloidspråket blir kalt «versting-kommuner», tilsynet ble styrket og veiledningen ble bedret, men dette henger sammen med den helhetlige skolepolitikken. Spørsmålet er hva slags læringsmiljø vi klarer å skape i klasserommet på norske skoler. Enkelttiltakene mot mobbing er viktig, men den bredere politikken er like viktig. Det er i den rammen vi må forstå behovet for Djupedal-utvalget. Det kom ikke som et resultat av handlingslammelse, men som et resultat av at de ulike politiske strategiene ikke har virket godt nok.

Jeg mener vi må slippe å få en diskusjon der ulike utslag i mobbetallene tolkes på en måte som gjør at en tror det finnes en «quick fix», og at det finnes noen enkle politiske grep som gjør at en fjerner mobbing som problem i norsk skole en gang for alle. Det er resultatene av mange tiltak over tid – resultatene av tøff kamp mot mobbing på hver enkelt skole, men også politisk – som vil gi resultat. Istedenfor å prøve å så tvil om tidligere statsråders motivasjon, synes jeg regjeringspartiene skal velge å slutte med dette evige åtteårsgnålet som vi får høre igjen og igjen, ta det ansvaret det medfører å ha makt og ta konsekvensen av at lite har skjedd over lang tid. Dere får anledning til å overbevise oss ved å legge fram noe som det er kraft i, i løpet av denne våren.

Trond Giske (A) [14:50:02]: Representanten Asheim presenterte noen tall som jeg tror at for de aller fleste som følger mobbing tett, er absolutt helt ukjente. Han sa at det i 2009 hadde vært en kraftig økning i mobbing, som gjorde at Kyrre Lekve reagerte. Elevundersøkelsen i 2009 viste at det var en liten nedgang i mobbetallene, så hvor Asheim har sine tall fra, skal bli spennende å høre i neste innlegg. Men det viktige er ikke om det har gått litt ned eller litt opp, det viktige er at tallene er altfor høye og har vært altfor høye altfor lenge. Jeg tror ingen kan slå seg på brystet og si at de har gjort nok. Men det er riktig som Lysbakken sa, at Kristin Halvorsen og den rød-grønne regjeringen gjennomførte en del tiltak. Blant annet styrket de lovvernet for dem som blir utsatt for mobbing, som bl.a. har ført til at vi nå har fått noen av de første dommene mot mobbing.

Saken er at ingen noensinne har sittet i tre år uten å gjøre noe vesentlig. Det er det som er rekorden her, og som er helt utålelig. Noen sier at dette er et politisk spill – Anders Tyvand snakker om et politisk spill. Jeg skal love at for de 9 000 som utsettes for langvarig trakassering, er det ikke mye spill. Det som er spill, er å si at man er kraftig engasjert mot mobbing og venter på en sak som man skal ha en bred debatt om, men som ikke kommer. Så har man 25 muligheter til å vedta konkrete tiltak som hjelper – og lar være å stemme for det. Vi kan altså i dag vedta at regjeringen skal sette i gang et kompetanseprogram for lærere og skoleledere. Man trenger ikke vente på noen høring

for å gjøre det. Vi kan i dag vedta at alle kommuner skal være knyttet opp mot et beredskapsteam som har kompetanse om mobbing. Man trenger ikke en lovendring for det. Vi kan i dag vedta at man styrker sosialrådgivningstjenesten på skolene for å hjelpe elevene som har problemer i hverdagen. Man trenger ikke noen stor utredning for det. Dette kan vi vedta i dag, men vi får ikke flertall fordi man er mer lojal mot regjeringen enn regjeringen selv er. Tyvands skryt av regjeringen er mer imponerende enn Erna Solbergs og finansministerens skryt til sammen.

Det som er oppsiktsvekkende, er at statsråden sier at grunnen til at man må vente, er at ting må på høring. Men ikke én sak er sendt på høring etter den 22. juni 2015, etter at høringsfristen gikk ut. Hvis dette er feil, ber jeg statsråden gå opp og fortelle hvilke lovendringer han har sendt på høring etter at høringen om Djupedal-utvalget var ferdig, og som vi nå kan forvente oss kommer til Stortinget. Hvilke konkrete ting er det som mangler på høringslisten fra departementet? Det er ingen ting der. Så det er ikke noen høring vi venter på. Den store utredningen og gjennomgangen var Djupedal-utvalgets innstilling. Der står forslagene på rekke og rad og venter på å bli gjennomført. Det kom ikke i budsjettet høsten 2015, det kom ikke i revidert våren 2016, det kom ingen lovforslag, og det kom ingen høringsforslag. Vi trenger handling, og jeg tviler på at denne statsråden kommer så langt før han blir skiftet ut i 2017 – forhåpentligvis før.

Presidenten: Representanten Henrik Asheim har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Henrik Asheim (H) [14:53:13]: Nå har jeg ikke flere sjanser igjen. Representanten Giske etterlyste hvor jeg hadde fått tallene 75 pst. ned under den borgerlige regjeringen og 70 pst. opp under de rød-grønne. Det er fra Erling Rolland, som er professor i spesialpedagogikk ved Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning i Stavanger. Han har fulgt norske mobbetall siden 1995. Jeg kan også sende og dele både TV 2-saken og lenke og videointervjuet med Kyrre Lekve til hele komiteen, hvis det er ønskelig å se hva han faktisk svarte på de spørsmålene.

Så til representanten Lysbakken: La meg være helt tydelig på at jeg betviler ikke at noen kunnskapsministre har vært opptatt av denne saken. Jeg sier bare at det som var regjeringens eget svar da de ble konfrontert med økende mobbetall, var at nå må vi igjen ha trykk på det. Jeg er ikke i tvil om at både Kristin Halvorsen og tidligere kunnskapsministre har vært opptatt av å redusere mobbingen, men mobbetallene gikk gal vei. Når svaret var at vi nå må prøve å ha trykk på det igjen, viser det i det minste at den utålmodigheten som har vært etterlyst av andre deler av opposisjonen, har blitt veldig tydelig i opposisjon, men var ikke så tydelig da man selv hadde ansvaret.

Tone Merete Sønsterud (A) [14:54:27]: Så fort Høyre blir litt presset på egen politikk og handlekraft, går man – tradisjonen tro, vil jeg si – opp på denne talerstolen og setter i gang med samme lekse om hva de rød-grøn-

ne gjorde eller ikke gjorde. Konklusjonen er den samme uansett hvilken sak de snakker om: De rød-grønne gjorde ingen ting – akkurat slik representanten Asheim nå har gjort. Så kunne jeg selvfølgelig i denne saken brukt tid på å gjenta det som både representanten Giske og representanten Lysbakken har sagt, men det skal jeg ikke. Hvis representanten Asheim og Høyre vil gjøre noe som kan virke nå, som kan settes ut i live nå for å gjøre noe med dette alvorlige problemet for så mange, er det – som representanten Giske sa – å stemme for disse forslagene nå i dag.

Audun Lysbakken (SV) [14:55:40]: Jeg redegjorde for en del av de tiltakene som ble satt inn mot mobbing under den rød-grønne regjeringen, og også for videreføringen av det manifestet mot mobbing som Bondevik-regjeringen tok initiativ til. Da hadde jeg egentlig også forventet meg litt større ydmykhet fra representanten Asheim i hans svar på det. Hvis man går inn og ser på de sakene som jeg nå gjorde, og som han selv omtalte i sitt innlegg, ser man at der beskrives en del av utviklingen i mobbebildet, bl.a. den digitale mobbingen som slo inn i de årene, neppe på grunn av den politiske endringen på Stortinget fra Bondevik-regjeringen til Stoltenberg-regjeringen, men på grunn av endringer i verden der ute, som det er vår oppgave å møte politisk. Jeg vil vel også tillate meg å tvile på om det i virkeligheten var sånn at mobbingen gikk ned med 75 pst. på tre år, og så opp igjen med 75 pst. de neste tre årene. Det tror jeg egentlig Asheim tviler på også, selv om det var opportunt å bruke det akkurat nå.

Jeg foreslår at vi fortsetter denne debatten når statsråden kommer tilbake med sine saker, på en verdigere og sakligere måte enn dette. Det tror jeg ikke minst de barna dette handler om, er tjent med. Da håper jeg vi kan komme tilbake til det som er kjernespørsmålene: Hvordan bygger vi kollektiv kompetanse på skolene? Hvordan lager vi en klagebehandling som fungerer? Hvordan styrker vi lærerens mulighet til å være leder i klasserommet? Hvordan legger vi vekt på klasseromsledelse i etter- og videreutdanningen og i utdanningssystemet? Da er det heldigvis sånn at vi har en innstilling fra et utvalg som har gitt oss råd nettopp basert på de tingene vi har prøvd, sammen, men som ikke har virket godt nok, og så er det nå opp til regjeringen å følge det opp. Det må være lov til å påpeke at det har tatt lang tid, og så håper vi at vi venter på noe godt når vi nå har ventet en stund.

Kristin Vinje (H) [14:57:50]: Vi er alle enige om at mobbing er et komplekst fenomen, og det er ikke lett å bli kvitt det. Det er nettopp derfor det ikke bare er å rase ut og handle med en gang, og det er derfor det er bra at Kristin Halvorsen satte ned et utvalg som gikk grundig til verks, og som ga oss et godt kunnskapsgrunnlag for hva vi kan gjøre for å bli kvitt mobbing.

Mobbesaker er komplekse, og derfor er det ingen lett måte å bli kvitt fenomenet på. Derfor er det også trist, synes jeg, at komitélederen ypper til så heftig debatt og beskylder regjeringen for ikke å gjøre noe som helst, når det er åpenbart at regjeringen iverksetter flere tiltak. Den som leser statsrådens svar på dette representantforslaget, ser at det er

flere tiltak som er iverksatt. Regjeringen jobber med saken. Det har kommet penger til helsestasjoner, til helsesøstre, det er laget strategier, og det er lovendringer underveis. Vi vet også at det har vært en gjennomgang av skoleinspektørene av hvilke mobbetiltak som ble satt i verk i perioden 2005–2015. Det ble altså satt i gang forskjellige tiltak til over 209 mill. kr, og ingen av disse tiltakene kan sies å ha hatt noen effekt. Det forteller meg at det er ikke bare om å gjøre å løpe av gårde og sette inn forskjellige tiltak for å kunne stå her og vise at man er såkalt handlekraftig på et felt som dette. Dette er for komplekst til at man kan skynde seg av gårde med hastige tiltak. Det er ikke nødvendigvis det som virker. Derfor synes jeg det er bra at vi nå har fått et grundig bakgrunnsarbeid, og at vi har en kunnskapsminister som tenker seg om før han setter tiltak i verk.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [14:59:57]: Tusen takk for debatten. Anders Tyvand fra Kristelig Folkeparti har på en veldig god måte redegjort for – og jeg har også sagt noe om – hvilke tiltak som dette stortingsflertallet allerede har satt i gang, bl.a. satsing på helsesøstre. Så er prosessen slik at Djupedal-utvalgets innstilling skulle på høring. I den forbindelse var det også høringskonferanser. Det var viktig. Så jobber vi i departementet så raskt vi kan – og jeg kan forsikre om at her brukes det ikke unødig tid – nettopp fordi dette er viktig, og så vil konkrete lovforslag komme på høring i løpet av kort tid.

Når det gjelder debatten, synes jeg representanten Sønsterud hadde et godt poeng om at alle voksne må ta et ansvar. Så får alle representantene her vurdere seg selv og sin egen innsats og finne ut om dette er måten vi vil at denne debatten skal føres på. Som sagt, jeg er statsråd, jeg har ansvaret for denne politikken. Jeg er glad for og synes det er bra at det er debatt – at det er spiss debatt, at det er skarp debatt. Men vi får vurdere formen på debatten, særlig i en sak som er så viktig som denne. Det dreier seg ikke om parlamentarisk eller ikke parlamentarisk språkbruk, men rett og slett om at jeg mener det er et viktig poeng at alle partier i det store og det hele står bak en ny antimobbepolitikk. Det burde også debattene på Stortinget reflektere.

Presidenten: Representanten Trond Giske har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset oppad til 1 minutt.

Trond Giske (A) [15:01:51]: Jeg skjønner at statsråden synes det er ubehagelig å bli stilt til rette i Stortinget for at det ikke skjer noe, og at debatten gjerne skulle vært litt hyggeligere og koseligere, og at vi skulle nyte den enigheten som er i salen her over at alle er engasjert i arbeidet mot mobbing. Men debatten her handler ikke om hvorvidt vi er enig i målet: å bekjempe mobbing. Denne debatten handler om tiltak og handling, om å iverksette ting som hjelper dem som blir utsatt for det. Og statsråden brukte hele sitt femminuttersinnlegg på å snakke om prosessen, hvor han bl.a. sa at det tok tid, for det var nødvendig å sende ting på høring. Så har vi påpekt i debatten at høringen om Djupedal-utvalget var ferdig i juni 2015, og siden har ingenting blitt

sendt på høring. Statsråden hadde nå altså muligheten – for andre gang – til å fortelle hva som var blitt sendt på høring, eventuelt utdype hvilke tiltak som skulle komme. Ingenting av dette skjedde. Vi må kunne konstatere at om ikke det var bløff at ting var sendt på høring, så var det i hvert fall usant.

Kent Gudmundsen (H) [15:03:08]: Jeg hadde i utgangspunktet ikke tenkt å ta ordet i denne saken, men jeg må få lov til å si at komitéleder Giskes måte å føre ordet på, det klimaet han prøver å legge opp til i en så viktig sak som dette, gjør at jeg følte behov for å si noe fra denne talerstolen.

For det første synes jeg dette er en sak som er altfor alvorlig til å drive for mye polemikk rundt, som jeg føler representanten Giske gjør i denne saken. For det andre er det faktisk ganske urovekkende å se at en tidligere statsråd og nå komitéleder ikke er kjent med den prosessen som en skulle ha rundt Djupedal-utvalgets innstilling angående framleggelsen av forslagene, behandling rundt omkring i Norge gjennom disse høringskonferansene og det arbeidet som videre skal følges opp av regjeringen. De som har vært kjent med de prosessene, kan jo se at det programmet er blitt framskyndet av kunnskapsministeren, Torbjørn Røe Isaksen, slik at man faktisk har fått en raskere framstilling av dette arbeidet enn det det opprinnelig var lagt opp til.

I tillegg greier man å påpeke fra denne talerstolen at det ikke er satt inn tiltak. Vi har jo faktisk svidd av over 1 mrd. kr allerede på flere innsatsressurser til helsestasjoner rundt omkring i Kommune-Norge, noe som har medført flere hundre helsearbeidere som kan følge opp enkelte skoleelever. Vi har fått en rekke tiltak – nevnt av representanten Tyvand her, som jeg ikke skal gjenta – som viser at det har vært en langsiktig, strategisk og kunnskapsbasert innsats mot mobbing, samtidig som man har iverksatt enkelte tiltak som man kan høste både erfaring og kunnskap fra, og som vil bidra i denne situasjonen. Da synes jeg at man burde holde seg for god til å legge seg på det nivået i en så alvorlig sak som dette. Jeg håper at man kan ta inn over seg at vi framover nå er nødt til å stå bredt samlet, i en sak som er vanskelig å håndtere, som krever langsiktighet, og som krever at vi alle sammen bidrar, slik at alle skoleledere ute i Norge tar sitt ansvar og bidrar til et godt skolemiljø som gjør at færre opplever mobbing i sin hverdag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [15:05:24]

Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til innvandrings- og integreringsministeren:

«Mange barn forsvinner fra asylmottak, og ingen vet hvor de er eller hva de gjør. I 2014 ble det rapportert at 248 barn var blitt borte i løpet av de siste 4 åra, og en regner med at antallet øker. Ingen har oversikt over hva som er skjedd med flesteparten av disse. Det kommer mange barn alene for å søke asyl, og spørsmålet er hva som gjø-

res for å forhindre at de forsvinner, og om det leites godt nok etter de som blir borte. Det er flere grunner til at barn forsvinner fra mottak, men det er grunn til å frykte at noen av disse kan bli offer for menneskehandel eller kriminell virksomhet. De faller utenfor systemet og har ingen rettigheter, og de har få muligheter til å klare seg uten å gjøre ulovligheter for å ha til livets opphold.

Hva slags tiltak har regjeringen satt i gang for å sørge for at barn ikke blir borte fra mottak, og hvilke tiltak er satt i gang for å finne barna som blir borte?»

Sonja Mandt (A) [15:06:31]: Barn på flukt er sårbare. Mange har traumer og bagasje med seg som krever oppfølging resten av livet. Særlig er dette viktig i akutfasen. Alle trenger trygge rammer, stabilitet og omsorg for å komme seg videre og bli en del av det samfunnet vi ønsker de skal leve i.

Fra 2014 til 2015 kom det 2 176 enslige flyktninger. I 2015 kom det 5 297 barn. Den siste statistikken fra UDI viser at 61 av disse er forsvunnet. I løpet av de siste fire årene er det rapportert om 248 unger som er borte.

Hvert år forsvinner mellom to og fem barn under 15 år fra barnevernets omsorg, og resten, det vil si de over 15 år, forsvinner fra UDIs mottak. Det finnes ingen statistikk som viser om ungene blir borte også etter at de er kommet til kommunene, noe som klart bør følges opp.

Dette er barn som skal bosettes, barn som er her på tidsbegrenset opphold, men det er barn som vi skal sørge for får det bedre. Hadde 248 norske barn under statens ansvar forsvunnet uten at noen visste hvor de var, eller at vi ikke hadde hatt tiltak for å sørge for å lete etter dem, hadde det skapt store overskrifter. Det hadde skapt ramaskrik, og det hadde ført til krav om å gjøre noe.

De barna vi snakker om, får nesten ingen oppmerksomhet, og det skylder vi dem. Vi skylder dem å lage gode rammer rundt oppholdet, slik at de ikke stikker av. Det må skapes rutiner for å finne dem som blir borte, og for å få dem tilbake til det omsorgsnivået de skal ha.

En ungdom på 15–16–17 år er for meg et barn, selv om vårt regelverk og UDI definerer dem som voksne og ikke under barnevernets ansvar. I Norge pleier ikke ungdom under 18 år å klare seg selv på gata. I Norge er også ungdom over 15 år barnevernets ansvar fordi de fremdeles er barn. De er ikke regnet som voksne som skal ta vare på seg selv – alene. Hvem som skal ta det ansvaret, er en annen diskusjon enn den jeg tar opp her, men den bør nevnes også i denne saken.

Det er viktig å huske på at de har med seg en ballast som ikke våre unger har. Dermed er de ekstra sårbare. Mange har mye sinne og usikkerhet i seg, de har vært på flukt, og de har fått erfaringer om livet som vi helst ikke vil tenke på at de har. Derfor trenger de mer beskyttelse, mer hjelp og mer omsorg. Spørsmålet er om de får det.

UDI har ansvaret for barn mellom 15 og 18 år, og de skal sørge for oppfølging. Men siden avdelingene på mottak er et frivillig botilbud, kan ikke de ansatte nekte barna å dra. Da må rammene være trygge nok til at de velger å bli. Lager vi gode nok rammer, og gir vi god nok trygghet? Er det stabilt nok? Får de oppfølging nok? Hva gjøres

når de blir borte? Er det politiets ansvar så fort de stikker av?

Denne saken ble også drøftet i innstillinga til representantforslaget Dokument 8:13 S for 2015–2016 rett før påske, der det ble foreslått en del tiltak, som å styrke bemanningen i hele asylkjeden og få barnefaglig kompetanse.

Før jul i 2015 var et enstemmig storting enig om å be «regjeringen sikre at barn som forsvinner fra asylmottak blir ettersøkt og at det settes inn særlige tiltak for å hindre at de blir utsatt for menneskehandel og utnyttet i prostitusjon.»

Nå er vedtaket fattet nok en gang, 15. mars, i vedtak 529.

Vi vet ikke hvor barn som forsvinner, blir av. Det kan være flere årsaker til at de velger å stikke av, som frykt, tilknytningsproblemer, mistrivelser, savn og leting etter andre familiemedlemmer, eller konflikter der de bor. De har fått livet satt på vent, og håpet om et bedre liv ble kanskje ikke innfridd. Frykten for å bli sendt ut er en årsak til at de frivillig forsvinner, men disse barna er sårbare og kan lett bli ofre for mennesker med ulike motiver. Noen velger bare å dra videre for å finne et bedre liv.

Disse ungene har ingen rettigheter eller muligheter til å skaffe seg penger på redelig vis. De må ty til ulovligheter for å skaffe seg inntekter til eget forbruk, og de er lette å misbruke for de rette menneskene. De har et liv uten rettigheter, er papirløse og uten id-papirer. Ikke kan de få jobb, ikke kan de få mobiltelefon, ikke kan de få adresse og ikke har de inntekt. De kan ikke gå til legen, de kan ikke anmelde ting til politiet. Vi vet at de i stor grad lever fra hånd til munn. De er også veldig lette å utnytte på det svarte arbeidsmarkedet fordi de ikke kan si fra. Faren for at de kan utsettes for radikaliserings er også til stede, og vi vet at miljøer er på utkikk for å rekruttere.

Min bekymring er de ungene som ingen finner, eller som ingen leter etter. Det er mange organisasjoner som roper varsko, som Røde Kors, Barneombudet, Redd Barna og mange andre. Hva gjøres for å finne ungene? Er det planmessig, er det konkrete tiltak, er politiet opptatt av å finne dem, og hva gjør de? Hva gjøres med de ungene som eventuelt finnes – får de ekstra oppfølging og sikkerhet rundt seg? Får de hjelp til å komme seg ut av gjeld som de kan ha pådratt seg? Får de hjelp til å takle de psykiske problemene som de kanskje har?

Et spørsmål til statsråden er om det er vurdert å ha andre typer mottak for barn mellom 15 og 18 år for å sikre bedre tilbud og forhindre at de stikker av. Hvilke tiltak ser statsråden på som mest effektive for å få barna til å bli – og for å bli funnet? Hvilke tiltak tenker statsråden er de mest effektive for å fange opp disse ungene – de 250 ungene som er borte, som ingen vet hvor er?

Statsråd Sylvi Listhaug [15:13:13]: Jeg vil først benytte muligheten til å gratulere representanten Mandt med dagen. Jeg håper du får en fin feiring!

Jeg er enig med representanten Mandt i at det er viktig å forebygge og oppklare forsvinninger av enslige mindreårige fra mottak. Selv om ankomstene av enslige mindre-

årige asylsøkere økte kraftig i fjor, viser tall fra Utlendingsdirektoratet at forsvinningen for denne gruppen ikke har økt tilsvarende. Mens det i 2014 var 61 enslige mindreårige som forsvant, og som fortsatt befinner seg på ukjent oppholdssted, var det samme tallet for i fjor 107. Imidlertid var det over fire ganger så mange enslige mindreårige asylsøkere i fjor sammenliknet med året før.

Når vi ser på andelen enslige mindreårige som har forsvunnet, og som fortsatt oppholder seg på ukjent oppholdssted, utgjorde den i fjor 2 pst. av de enslige mindreårige som søkte beskyttelse samme år. Statistikk fra UDI viser at andelen har vært jevnt nedadgående siden 2012, da den var på 8 pst. Det er en positiv utvikling.

Det er viktig å holde forsvinningen på et lavt nivå, både av hensyn til barnas egen situasjon og fordi vi skal vite hvor de som kommer til landet vårt, befinner seg. Uansett er det viktig å ha gode rutiner og oppfølging av saker som omhandler disse sakene.

Ifølge Politidirektoratet skyldes forsvinninger sjelden straffbare forhold. Politiets erfaring er at flere som forlater mottak uten å melde fra til myndighetene, bosetter seg hos slektninger som bor i Norge. Det er også slik at de ofte har gitt signaler om at de ønsker seg videre. Det er viktig å merke seg at saker om mindreårige asylsøkere behandles som øvrige saker om savnede og forsvunne personer. Det er ikke slik at alle som forsvinner fra mottak for enslige mindreårige, havner i kriminelle miljøer eller blir utsatt for menneskehandel. I mange tilfeller er det grunn til å tro at de forlater mottakene av eget ønske, og det er også ofte usikkerhet knyttet til alderen til dem som forsvinner.

Utlendingsmyndighetene tar det like fullt alvorlig når mindreårige forsvinner fra mottak uten at ny adresse oppgis. Ansvar for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år som bor i mottak, ligger hos UDI, som representanten Mandt viste til. Den daglige omsorgen for de mindreårige er delegert til mottakene, og UDI har i samarbeid med både politi og barnevern utviklet detaljerte oppfølgingsrutiner i forsvinningssaker. Asylmottaket skal varsle politiet, barnevernet, Fylkesmannen og UDI så snart forsvinningen blir oppdaget og senest innen 24 timer. UDI reviderte i fjor sitt rundskriv, og den oppdaterte versjonen gir en mer presis beskrivelse av ansvaret som mottakene har, og rutinene de skal følge når mindreårige forsvinner fra mottaket. UDI mener at det nå er lettere for en mottaksansatt å finne raskt ut hva man bør gjøre når en beboer har forsvunnet. Disse retningslinjene bidrar til en bedre varsling og oppfølging av forsvinningen.

Når politiet mottar den formelle savnet-meldingen fra mottaket, skal de i henhold til rutinene etterlyse de mindreårige i registrene ELYS II og SIS II. Politiets fagportal inneholder sjekkliste og omfattende opplysninger om etterlysningsrutiner og øvrige aktuelle tiltak. Hvorvidt politiet skal gjøre noe mer, avhenger av den konkrete saken og om det er mistanke om straffbare handlinger. Politiet innhenter opplysninger og vurderer hver enkelt sak i likhet med tilfeller der norske barn forsvinner.

Saker der barn forsvinner fra mottak, skal prioriteres på linje med andre forsvinningssaker. Politiet må snarest innhente så nøyaktige og fullstendige opplysninger som mulig

om relevante omstendigheter. Ikke minst gjelder dette den savnedes bakgrunn og personlige forhold.

Forsvinninger fra mottak er særlig utfordrende, spesielt fordi man ofte vet lite om dem som forsvinner. Mange forlater mottaket kort tid etter ankomst, og i slike tilfeller vil politiet ha lite informasjon å bygge en etterforskning på.

Ved mistanke om straffbare forhold ved forsvinningsaker skal politiet etterforske saken. Åpnes det etterforskning, må det tas stilling til hvilke ressurser man vil sette inn. Hvor omfattende en etterforskning skal legges opp, vil variere fra sak til sak. Det er tidvis grunn til å anta at barn av fri vilje og på egen hånd har reist ut av landet, ut fra ting barnet selv har sagt til ansatte eller andre beboere ved mottaket. Dette gir ikke et godt grunnlag for å sette i verk lokale etterforskningstiltak.

Det er likevel grunn til å tro at enkelte mindreårige reiser fra mottak eller omsorgssentre på ordre fra personer som kontrollerer dem. Barna står da i fare for å bli ofre for menneskehandel eller havne i en annen situasjon som representerer en fare for deres utvikling. Dette er noe politiet tar alvorlig. Det er viktig å minne om at barn som forsvinner fra mottak og utnyttes til menneskehandel, vil kunne identifiseres senere av politi, barnevern og andre. Det er derfor ekstremt viktig at politiet alltid er seg bevisst at mindreårige asylsøkere som befinner seg i belastet miljø eller begår straffbare handlinger, kan være i en utnyttingssituasjon.

Politiets kompetanse om menneskehandel er økende. I 2015 ble det bevilget øremerkede midler til spesialgrupper i fem politidistrikt. Nærpolitireformen vil gi mer bærekraftige fagmiljø som vil gjøre det mulig for alle distrikt å øke innsatsen mot menneskehandel.

I det daglige er det asylmottakene som har omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere. Forebygging av forsvinninger inngår som en del av dette. UDI stiller en rekke krav til driftsoperatørene for asylmottak som kan bidra til å forebygge forsvinninger av enslige mindreårige. Dette gjelder bl.a. krav til bemanning og til bred kompetanse blant de ansatte på mottaket. Andre krav som påvirker forholdene for enslige mindreårige i mottak, er bl.a. krav til oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud.

UDI stiller også krav til individuell kartlegging i mottak for enslige mindreårige, og målet med det er at den enkelte får systematisk oppfølging og det omsorgstilbudet det er behov for. I et forebyggingsperspektiv er det spesielt viktig å kartlegge behovene til dem som har særskilte utfordringer. En tidlig identifisering av personer som er i risiko for å forsvinne, kan også virke forebyggende. Ett tiltak som er gjennomført, er at mindreårige med forsvinningsrisiko kommer inn i UDIs hurtigspor for behandling av asylsaker.

UDI har nylig utviklet et rapporteringssystem for å sikre en oppdatert og helhetlig oversikt over antallet enslige mindreårige som forsvinner fra mottak. Dette skal gi UDI bedre mulighet til å vurdere behov for forbedringstiltak både internt i UDI og i samarbeid med politiet og barnevernet. Arbeidet knyttet til forsvinning av enslige mindreårige asylsøkere på mottak må foregå på tvers av

sektorene. Både utlendingsmyndigheter, politi og barnevern har et ansvar.

Justis- og beredskapsdepartementet ser at det trengs mer kunnskap, og har derfor bestilt et forskningsoppdrag om enslige mindreårige asylsøkere som forsvinner fra mottak og omsorgssentre. Sluttrapporten fra prosjektet skal inneholde anbefalinger som kan fungere som innspill til utvikling av regelverk og praksis, og vil bli levert i 2016.

Sonja Mandt (A) [15:21:03]: Takk for hyggelig hilsen. Det er ingen bedre måte å feire bursdagen sin på enn på Stortingets talerstol.

Statsråden peker på flere tiltak, og at det at mange forsvinner frivillig, er en kjent sak. Men min bekymring er alle de barna som ikke forsvinner frivillig. Politiet har avdekket at kjente seksualforbrytere sirkler rundt unge og sårbare mennesker i flyktningmottak. Kripos har mistanker om overgrep. Det gir grunn til bekymring, og her må det gjøres tiltak for å få barna ut av dette.

Det er dokumentert i Fafo-rapporten Ikke våre barn, fra 2015, at barn er utsatt for overgrep, og at barn som søker asyl alene, er ekstremt sårbare. De kan være ekstremt lette å lokke fordi de er så desperat ensomme og trenger kontakt med voksne. Det er min påstand at ingen hadde godtatt dette for norske ungdommer som ikke har foreldre og foresatte til å passe på seg, derfor er det vår oppgave å legge til rette sånn at de blir passet på.

Rapporten peker på utfordringer i samarbeidet mellom politi og barnevern, og på manglende kunnskap og rutiner. Mange av sakene er i grenseland mellom ulike instanser, noe som gjør at barna kan bli kasterboller mellom de ulike tjenestene. Ansatte i både barnevern og politi peker på store behov for kompetanse og retningslinjer for hvordan de skal jobbe med sakene. I forslaget før påske var et av forslagene at det skulle opprettes et team mot menneskehandel. Jeg er også veldig fornøyd med at vi har en intensiv og oppdatert plan om menneskehandel.

Mye av dette miljøet er godt gjemt. Sexmarkeder der barn blir handelsvare, gir stor grunn til bekymring. Kjøp og salg av barn er en kjent sak i hele Europa, og det er ingen grunn til å være naiv og tro at det ikke foregår også her i Norge. Dette er sterke miljøer, som politiet kan rå best med, og det er de som har best oversikt over det. Jeg er glad for og fornøyd med statsrådens gode presiseringer av hva politiets ansvar er i sanne saker, og at de følger opp.

Jeg ser fram til debatten. Mitt hovedspørsmål er: Hva kan vi gjøre for å forhindre at barn stikker av, hva kan vi gjøre for dem som blir borte, og hvordan skal vi få dem tilbake? Det er det som er hovedsaken i denne interpellasjonen: å løfte det for å være deres talsmann i en viktig sak.

Statsråd Sylvi Listhaug [15:23:50]: Jeg mener det er viktig at vi gir et godt tilbud til de enslige mindreårige som kommer, når de skal være på våre mottak, og at det tilbudet har mange ulike aspekter – om man kan si det sånn – når det gjelder det helsemessige, og at man ser det enkelte barns behov på en god måte. Det er sånn at man alltid kan bli bedre, og vi skal jobbe for å bli det.

Det er nok en kjensgjerning at vi – mest sannsynlig – aldri vil kunne komme i den situasjonen at ingen forsvinner. Det er fordi vi ikke har lukkede mottak, og fordi det heller ikke er slik at de er nødt til å bo på disse mottakene. Det vi uansett må, er å gjøre alt vi kan for at barna ikke skal komme inn i kriminelle miljø, at de ikke skal utsettes for kriminelle handlinger. Det er helt klart – som representanten Mandt sier – at man skal ikke være naiv når det gjelder kriminelle nettverks preferanser med tanke på å utnytte også barn til ulike kriminelle handlinger. Derfor må vi jobbe videre med dette, og vi kommer også med en handlingsplan knyttet til det med menneskehandel i løpet av året.

Når det gjelder det med at overgripe sirkler rundt mottak, er det en problemstilling som politiet er kjent med, og som politiet holder oppsyn med rundt omkring i landet. Det er helt klart viktig at den oppmerksomheten er til stede, og at vi følger opp det som skjer knyttet til det.

Så er det sånn at i denne saken, som i mange andre saker, er det flere instanser som skal samarbeide – det er mottakene, det er barnevernet, det er politiet, og der må vi hele tiden jobbe for å få til et så godt samarbeid som mulig, for at vi kan følge opp det enkelte barn på en best mulig måte.

Her er det et forbedringspotensial, og jeg ser veldig fram til å få den rapporten som nå utarbeides, der det også vil komme innspill til om det er regelverksendringer eller andre ting som kan gjøres for ytterligere å styrke dette arbeidet, som jeg tror alle sammen kan være enige om er veldig viktig.

Eirin Sund (A) [15:26:30]: Jeg har først av alt tenkt å gratulere interpellanten med de noen-og-tjue – gratulerer så mye! Det er ikke lenge før også jeg blir noen-og-tjue – mer.

Jeg er utrolig glad for at representanten Sonja Mandt reiser debatten om en så viktig sak, men som dessverre også er en så alvorlig sak. Mange barn forsvinner fra mottakene våre, og jeg mener at ett forsvunnet barn er ett for mye. Og da er ikke et lavt nivå godt nok, som statsråden uttalte fra talerstolen her.

I Dagbladet 16. januar sto det at siden 2013 har 781 barn forsvunnet fra mottak. Det er våre mest sårbare barn som forsvinner, som har opplevd så altfor mye vondt også før de kom til Norge. Jeg er ikke beroliget av svaret som statsråden gir her, for når barna forsvinner fra mottakene, havner de utenfor samfunnet. Det er et alvorlig problem for dem, men det er også et alvorlig problem for oss som samfunn.

Dette er barn som burde hatt tett oppfølging fra dag én, fra de kommer til landet. Dette er barn som er i stor fare for å bli ofre for kriminalitet, menneskehandel og prostitusjon. Det er ikke noe som interpellanten eller andre kommer på av seg selv, dette er ting som har blitt sagt av dem som jobber tett med barn, av dem som kan dette veldig godt, og også av politiet.

Vi vet veldig lite om hva som skjer med de barna som forsvinner. Hvor blir de av? Det er et spørsmål som vi er nødt til å finne svaret på. Et spørsmål til statsråden blir da:

Hva slags kunnskap har en, og hvordan innhenter statsråden den kunnskapen en må ha for å vite hva som skjer med disse ungene, og slik vite hvilke tiltak en skal iverksette for å unngå at dette skal skje igjen?

Stortinget behandlet i fjor – som interpellanten var inne på – Prop. 152 S for 2015–2016 med tilleggsbevilgninger knyttet til de økte asylantankomstene. Den gang bevilget flertallet her i salen mer penger til enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år, men beklageligvis ville ikke flertallet støtte SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiets forslag om at de 48 mill. kr skulle øremerkes til økt bemanning og økt barnefaglig kompetanse i mottakene. Vi mente da – og vi mener fremdeles – at det er behov for å skjerpe kravet til voksentetthet og barnefaglig kompetanse når det gjelder enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Vi mente at tilleggsbevilgningen på 48 mill. kr til UDI skulle gå til dette formålet. Vi ba også om at regjeringen skulle fremme forslag om hvordan dette konkret kunne gjøres. Dette fikk vi dessverre heller ikke flertall for.

Dette er like alvorlig i dag som det var den gangen, og det er viktig for oss at vi får på plass tiltak som vil gi disse ungene en bedre og tettere oppfølging. Ikke minst blir det viktig for oss å forebygge at barn forsvinner fra mottak.

Jeg vil også minne om at et enstemmig storting før jul vedtok et forslag fra SV om at barn som forsvinner fra mottak, skal ettersøkes. Det er viktig at også dette blir fulgt opp. Jeg blir heller ikke beroliget av svaret fra statsråden her, for også i integreringsavtalen, som noen av oss var med og vedtok før jul, ble det påpekt at saker om barn som forsvinner, skal prioriteres likt med andre forsvinningssaker, og at en skal iverksette forebyggende tiltak for å unngå at barn havner i kriminelle miljøer eller blir ofre for menneskehandel. Jeg vil spørre statsråden igjen om hva som i den anledning er blitt gjort for å følge dette opp.

Vi er snart i april – tiden går. Organisasjoner som Røde Kors, Redd Barna og Barneombudet og politiet er bekymret over situasjonen. De vi her snakker om, er barn, akkurat som våre barn. Vi er voksne – de har ikke sine voksne her. Vi har muligheten til å gjøre noe, vi styrer faktisk landet. Da mener jeg vi må ta ansvar for dem som ikke har noen mulighet til å la andre ta vare på seg, eller ikke klarer å ta vare på seg selv. Slik kan vi iallfall være med og hindre at disse ungene havner i hendene på voksne som ikke vil dem vel.

Bente Stein Mathisen (H) [15:31:27]: Jeg vil også takke interpellanten for å ha tatt opp et veldig viktig spørsmål. Det er alvorlig at mindreårige asylsøkere forsvinner fra mottak, og at vi ikke vet hvor de er. Barn som kommer alene til et fremmed land, er sårbare og kan lett bli utnyttet av kyniske voksne.

Ifølge UDI og de tallene jeg fant, forsvant 2 207 asylsøkere fra norske mottak i fjor uten å si fra hvor de dro. Av dem var det 301 barn, og 73 var enslige mindreårige asylsøkere. Det er spesielt bekymringsfullt at så mange enslige mindreårige barn forsvinner uten at vi vet hva som skjer med dem. Mange har vært med på en farefull ferd før de kommer hit til landet. Noen har vært utsatt for menneske-

handel, vold og overgrep på vei til Europa, og noen står i gjeld til sine hjelpere om å betale tilbake. Hvordan denne tilbakebetalingen foregår, vet vi lite om, men det kan dreie seg om lyssky virksomhet og nye overgrep.

At mindreårige asylsøkere forsvinner fra mottak, er ikke et nytt fenomen. Jeg stilte faktisk spørsmål om det samme temaet i spørretimen til Knut Storberget da han var justisminister i 2010. Hvalstad transittmottak i Asker opplevde i 2009 at 21 barn forsvant fra mottaket uten at de visste hvor de tok veien. Både Redd Barna, kommunen, barnevernstjenesten og politiet var opptatt av å få satt inn tiltak for å forhindre at barn forsvant med fare for å bli utsatt for overlast. Jeg vet at dette mottaket heldigvis ikke opplever dette som et problem i dag. Som statsråden sa, så har statistikken faktisk gått nedover når det gjelder dette problemet. Barna blir fulgt tett opp av helsepersonell og miljøterapeuter, og på mottaket der har de nå ansatt en person med særlig fokus på og ansvar for å avdekke menneskehandel. Det er innført gode prosedyrer som igangsettes ved eventuell mistanke om fare for menneskehandel. Barn som er i faresonen, blir da flyttet til andre mottak lenger unna Oslo og blir fulgt tett opp.

I det nordiske samarbeidet har man nå et spesielt fokus på de felles utfordringer som de nordiske land har med bakgrunn i den store flyktningstrømmen som vi har sett den siste tiden. I Velferdsutvalget i Nordisk råd er vi særlig opptatt av de enslige mindreårige flyktningene, og dette blir tema på de møtene vi skal ha i 2016. Vi ser det som en primæroppgave å sikre at barn som oppholder seg i Norden, har en god og trygg livssituasjon. Det er viktig å utveksle erfaringer på tvers av de nordiske land og lære av hverandre.

Den 18. og 19. april skal Velferdsutvalget i Nordisk råd treffes her på Stortinget. Vi skal da besøke Hvalstad transittmottak for mindreårige flyktninger i Asker og få høre hvordan de jobber og hvilke erfaringer de har gjort, og som de gjør.

I juni møtes Velferdsutvalget i Stockholm. Temaet vil også da være enslige mindreårige flyktninger og hvilke erfaringer Sverige har gjort som mottok så mange som 35 000 mindreårige enslige flyktninger i 2015, mot 7 089 i 2014. Så Sverige har hatt og har en kjempestor utfordring med å håndtere dette.

Samarbeidet i Nordisk råd er verdifullt, vi har en ganske lik kultur og et likt levesett i Norden. Derfor kan vi lære av hverandres erfaringer og lett omsette det som fungerer, i våre egne land og parlamenter. Det er ikke bare Norge som opplever at barn forsvinner fra mottak. Dette er også et stort problem i Sverige, og det er en stor enighet på tvers av de nordiske land at vi må ha et større fokus på dette temaet og gjøre mer for å forhindre at barn forsvinner med fare for å bli utsatt for overgrep og kriminalitet.

Jeg viser til statsrådets svar. Han snakket om at det er innført gode rutiner, og kanskje har det også vært en årsak til at statistikken heldigvis har gått ned når det gjelder forsvinninger.

Jeg er også glad for at det er bestilt et forskningsoppdrag som gjelder mindreårige som forsvinner fra mottak,

som da vil gi et større kunnskapsgrunnlag for de tiltak vi må sette inn.

Heidi Greni (Sp) [15:35:44]: Enslige mindreårige asylsøkere er en utsatt gruppe. Det er spesielt fra denne gruppen vi registrerer at barn forsvinner fra mottakene uten man vet hvor de blir av. Barn som er aldeles for seg selv uten familie, er selvsagt ekstra sårbare. Jeg er derfor glad for at representanten Mandt tar opp disse viktige spørsmålene om hva vi kan gjøre for å redusere antall forsvinninger.

19. november inngikk flertallet av partiene på Stortinget en avtale om asylpolitikken og 16. desember en avtale om integreringspolitikken. Situasjonen for barn på flukt er gitt stor oppmerksomhet i begge avtalene. Avtalene er behandlet av Stortinget og med bredt flertall oversendt regjeringen for oppfølging. Jeg forstår det slik at vi kan vente asylmeldingen i april og integreringsmeldingen i mai. Det haster med begge to, så det er viktig at regjeringen ikke bruker mer enn høyst nødvendig tid på å fremme forslag til oppfølging av asyl- og integreringsforlikene som allerede er på plass.

I asylforliket bes det bl.a. om at regjeringen legger spesiell vekt på å bedre forholdene for enslige mindreårige asylsøkere i asylmottak. Det er dessverre all grunn til å stille spørsmål ved om alle enslige mindreårige asylsøkere får den oppfølging som barn på deres alder bør ha. De under 15 år, som kommer inn under barnevernet og deres omsorgssentre, tror jeg har gode tilbud. Det er mer varierende for enslige mindreårige mellom 15 år og 18 år. Vi vet at situasjonen for dem i mottakene er vanskelig, og at det kan være dårlig oppfølging og for liten barnefaglig kompetanse til stede i mottakene for denne gruppen. Lav voksentetthet gir større forsvinningsrisiko. I asylforliket peker vi på flere ordninger som er aktuelle, som ulike ordninger for bofellesskap, fosterhjemsordninger, folkehøgskoletilbud og SOS Barnebyer.

Rett før påske behandlet Stortinget et representantforslag fra Kristelig Folkeparti om tiltak for å forbedre omsorgssituasjonen for enslige mindreårige asylsøkere. To av forslagene som ble fremmet, fikk støtte fra stortingsflertallet og skal derfor følges opp av regjeringen.

Stortinget vedtok å be regjeringen om å vurdere å opprette uavhengige tilsyn i mottakene for enslige mindreårige asylsøkere.

Stortinget vedtok også å be regjeringen opprette team mot menneskehandel som kan oppdage ofre og forhindre at barn blir utsatt for menneskehandel eller rekruttert til kriminelle miljøer fra mottakene.

Begge forslagene er altså nært knyttet opp til problemstillingene og spørsmålene interpellanten tar opp i dag. Jeg var derfor spent på statsrådets svar. Departementet har hatt tid til å vurdere forslagene i asyl- og integreringsavtalen som ble inngått før jul, og også til å vurdere oppfølging av vedtakene. Dessverre ser det ut til at jeg må smøre meg med tålmodighet til meldingene kommer. Det ble ikke varslet noen nye tiltak utover forskningsrapporten som er bestilt. Det er bra at den kommer, men det er ikke nok.

Stortinget gjorde 15. mars – ved behandlingen av for-

slagene framsatt av Kristelig Folkeparti-representantene Toskedal, Bollestad og Ropstad – vedtak som jeg har stor forståelse for ikke er iverksatt ennå. Det kunne vært interessant om statsråden hadde sagt litt om hvordan man tenker å følge opp disse forslagene – forslaget om team mot menneskehandel og forslaget om uavhengig tilsyn i mottak. Vi har ingen tid å miste når det gjelder å få på plass bedre oppfølgingstiltak for barn i asylmottakene, og spesielt enslige mindreårige.

Vi vet også at det er blitt vanskeligere for kommunene å bosette enslige mindreårige etter at det ble gjort store kutt i refusjonsordningen til barnevernstiltak for disse. I budsjettbehandlingen ga ansvarlig statsråd uttrykk for at det er behov for å se på om dagens ordninger er gode nok. Fra Senterpartiets side forventer vi konkret oppfølging av dette i integreringsmeldingen og i revidert nasjonalbudsjett. Som sagt: Dette haster – vi har ingen tid å miste!

Presidenten: Før vi går videre i debatten vil presidenten opplyse at den innkalte vararepresentant for Hedmark fylke, Hege Jensen, nå har tatt sete.

Karin Andersen (SV) [15:40:44]: «Alle barn som er i Norge, er «våre barn»», slo forrige integreringsminister, Horne, fast etter at Fafo la fram rapporten som viser at barn som kommer hit som asylsøkere, forsvinner, og at vi faktisk behandler dem dårligere enn om det var våre barn. Vi leter ikke etter dem. Det rapporteres og meldes videre, men det blir i veldig liten grad lett etter dem. Derfor fremmet SV forslag og fikk et enstemmig storting med seg før jul om at det må settes inn særlige tiltak for å hindre at barn utsettes for menneskehandel, slik Fafo har dokumentert at gjøres, og utnyttes i prostitusjon, og at man aktivt må lete etter dem når de forsvinner.

Det er et vanskelig tema – det skal jeg absolutt erkjenne. Det er ingen som sier at det er lett. Men det er veldig alvorlig når vi vet dette, når vi vet hvor desperat ensomme disse barna er, når vi vet at Kripos melder om at kjente overgripere kretser rundt mottakene, og når vi vet hvor fantastisk gode på integrering kriminelle miljøer er, særlig overfor ungdom som er rotløse og ikke har noen voksne til å passe på seg, eller noen tilhørighet noe sted i verden.

Da er det veldig alvorlig at regjeringen rett etter at denne Fafo-rapporten kom, la fram forslag om at det faktisk kan være færre voksne til å passe på de barna som har kommet hit alene. Det var jo en del av statsbudsjettet.

Hvis vi sammenligner med norske barn som ikke har foreldre og foresatte, er kravene til barnefaglig kompetanse for dem veldig mye høyere – voksentettheten er veldig mye høyere. Men det er klart at også disse barna trenger noen voksne de kan ty til, som de kan snakke med om alt de er redde for, som kan passe på dem rett og slett, hanke dem inn igjen når det kommer en bil – for det gjør det, en kjører opp og forsøker å ta med seg disse ungdommene og lure dem utpå både det ene og det andre. Det er veldig alvorlig at det er altfor få voksne med barnefaglig kompetanse. Vi har altså krav om at det bare skal være én på disse mottakene. Det er med skam å melde ikke mye.

Jeg er veldig glad for de innleggene som kommer fra Arbeiderpartiet i dag, for det kan jo tyde på at de også nå etter hvert er mer enig med SV i at vi må sørge for at bemanningen her er oppimot det som vi har i det norske barnevernet. Disse ungdommene har andre utfordringer, men de har minst like store utfordringer, og de trenger et voksenettverk kanskje enda mer enn norske ungdommer, nettopp fordi de kommer til et samfunn de ikke kjenner så godt fra før, og at de har svært traumatiske og utrygge opplevelser bak seg.

Jeg har spurt ministeren – i flere spørsmål – om hvordan man nå har fulgt opp disse vedtakene, og hvordan man har disponert de pengene regjeringen faktisk har fått til dette. I svaret jeg fikk fra statsråden i slutten av februar, skriver hun at de har bedt UDI i tertialrapportene om å rapportere for tiltak knyttet til forholdene på mottak for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år og status for disse,

«herunder tiltak for å forbedre omsorg og sikkerhet for gruppen og redusere risiko for uønskede hendelser der dette anses nødvendig».

Det er faktisk nødvendig overalt! Det er ikke sånn at dette bare er et storbyfenomen. Det er ikke sånn at det gjelder å flytte ungdommene til et mottak ute på bygda, for å si det sånn. Kriminelle miljøer er mobile – de finner igjen disse ungdommene – og det er mulig å reise både til og fra.

Det ble altså bevilget 48,5 mill. kr ekstra til dette i budsjettet, og da er det viktig at disse pengene nå blir disponert, og at det faktisk blir igangsatt tiltak på dette området. Og så er det et spørsmål som vi egentlig må rette til justisministeren, og det er om politiet nå faktisk leter etter disse ungdommene? Har de ressurser til det? Gjør de det i praksis? Jeg tillater meg dessverre å betvile det inntil det motsatte er bevist.

Dette er et veldig viktig tema. Vi har forpliktet oss gjennom Barnekonvensjonen til å ta like godt vare på disse barna som våre egne barn. Det gjør vi ikke i dag. Det er vi nødt til å gjøre, for ellers havner flere av dem i klørne på menneskehandlere.

Laila Marie Reiertsen (FrP) [15:45:57]: Takk til interpellanten, som tar opp eit svært viktig tema – og gratulerer med dagen.

Det er alvorleg at mindreårige forsvinn, og sakene er utfordrande, bl.a. fordi vi veit for lite om dei barna som forsvinn. Mindreårige asylsøkjarar under 18 år kjem til Noreg utan foreldre eller andre med foreldreansvar. Mange av desse forsvinn. Mange reiser til andre europeiske land, nokre reiser tilbake til nærområda eller faktisk til heimlandet. Det er klart at ein del vel å gå under jorda og leva som papirlause, anten her i landet eller i andre land. Vi kan heller ikkje sjå bort frå at nokre blir utsette for menneskehandel, vald og overgrep på veg til Noreg, men også etter at dei er komne hit til landet. Dette er alvorleg, og ein bør få gode ordningar slik at ein forhindrar dette.

Asylbarn som forsvinn, men er i Noreg, har ikkje id-papir og kan ikkje få jobb, utdanning, mobiltelefon eller adresse. Ein kan ikkje gå til lege, ei heller melda ting til politiet. Mange av desse lever frå hand til munn og blir der-

med lettare offer for den svarte arbeidsmarknaden og andre marknader som vi ikkje vil ha noko av.

Tala rundt mindreårige asylsøklarar som forsvinn, er usikre. Difor er det viktig med gode rapporteringsrutinar. Omsorgssentra skal jobba til det beste for barnet, og dei arbeider kontinuerleg med å førebyggja rømming og forsvinning. Ved mistanke om rømming eller forsvinning skal omsorgssentra sikra tett oppfølging av barnet i det daglege, bl.a. ved å informera skular og vera i kontakt med nettverket til barnet, dersom dette er tilgjengeleg.

Det er klart at når ein ser barn som er på omsorgssenter, vil dei kanskje ha ein litt betre tryggleik enn dei som er på vanlege mottak, og her er det nok ein god del som må bli gjort litt annleis. Alle omsorgssentra har rutinar for forsvinning og rømming. Dersom omsorgssenteret ikkje finn barnet ved å kontakta vener, nettverk og skule, skal barnet bli meldt sakna til politiet. Vidare skal barnevernsvakta, representant, verje, UDI og advokat bli varsla. Forsvinninga skal bli registrert i BiRK, som er fag- og rapporteringssystemet til Bufetat. I saker der einslege mindreårige asylsøklarar forsvinn frå mottak, har UDI rutinar for oppfølging som bl.a. inneber at barnevernsrepresentant og andre involverte skal bli varsla.

Politiet må konkret vurdere den enkelte saka når dei får melding, med sikte på kva tiltak som kan vera aktuelle for politiet å setja i verk. Men det er betre å setja i verk noko for mykje enn for lite i slike saker. Ved mistanke om menneskehandel samarbeider omsorgssentra tett med politiet om utveksling av informasjon om mistenkjelege aktivitetar rundt omsorgssenteret og det aktuelle barnet. Tilsette ved omsorgssentra er spesielt lærte opp til å kunna vurdere sikkerheita rundt barna, bl.a. med omsyn til menneskehandel. Men òg dette handlar om at det er nok tilsette, og at dei har nok kunnskap om dette til at dei kan formidla beskjedar vidare.

Politiet har eit hovudansvar, men også det kommunale barnevernet har ei sentral rolle i desse sakene. BLD har utarbeidd eit rundskriv om barnevernstenestas ansvar for einslege mindreårige asylsøklarar og andre mindreårige personar i mottak, omsorgssenter og kommunar. Rundskrivet tydeleggjer at barnevernsloven gjeld for alle barn i Noreg, uavhengig av asylsøklarstatus og statsborgarskap.

Tala for forsvinningar er svært usikre. Førebeles tal frå pågåande forskning viser at ein del av barna blir talde meir enn ein gong. Vi må hugsa at dette ikkje er noka einsarta gruppe. Nokre er ikkje tradisjonelle asylsøklarar, men unge i drift som blir plasserte på mottak når dei blir trefte på f.eks. i rusmiljøet. Enkelte forsvinn ut av landet etter avslag på asylsøknaden, mens andre oppsøker slektningar.

Dessverre har vi indikasjonar på at nokre også blir offer for kriminalitet. Det er her vi må setja inn kreftene for å førebyggja at dette skjer. Eg er kjend med at Kripos er bekymra for situasjonen til einslege mindreårige, og at dei fryktar at barna kan bli misbrukte av kriminelle. Dette er ei stor uro som eg deler. Samtidig blir alle forsvinningane melde til politiet, som også har ansvar for å følgja opp desse sakene. UDI etablerte i 2014 eit nytt hurtigspor i handteringa av saker med utvalde grupper einslege mindreårige. Målet er å forhindre forsvinningar før alders-

undersøkinga og før saka er tilstrekkeleg opplyst, unngå at overårige blir plasserte i mottak for einslege mindreårige, og å identifisera personar med oppfølgingsbehov på grunn av sårbarheit.

Tematikken har vore gjenstand for fleire arbeidsgrupper og rapportar det siste tiåret. Hausten 2015 la Fafo fram rapporten «Ikke våre barn – Identifisering og oppfølging av mindreårige ofre for menneskehandel i Norge» etter oppdrag frå BLD. Her blir forsvinningar omtalte til ein viss grad. Samtidig ser eg svært fram til den rapporten som no er bestilt, som skal bli publisert i løpet av dette året. Denne rapporten vil vera viktig i arbeidet vidare.

Bengt Morten Wenstøb (H) [15:51:04]: Det er en viktig problemstilling interpellanten reiser, og den handler først og fremst om barn og barndom, og om hvordan vi som voksne kan legge til rette for at barn kan vokse opp i trygge omgivelser.

Vi vet gjennom historien at det først og fremst er kvinner og barn som rammes hardest av krig og konflikter. Denne kunnskapen bør ligge til grunn når vi velger tiltak for å hindre at barn forsvinner fra mottak.

Barndommens historie forteller oss at skal barn få det bedre, må de voksne få det bedre. At barn flykter fra konflikter uten sine foreldre, forteller oss historien om barn i ytterste nød.

Barns rettigheter ligger nedfelt i Barnekonvensjonen og forplikter også Norge. Jeg vil spesielt nevne artikkel 3, som omhandler barnets beste, og artikkel 12, som omhandler barns rett til å bli hørt.

Når barn blir borte fra mottak uten at man vet hvor de har blitt av, er dette ikke til barnets beste. Enda mer alvorlig er det når man ikke vet hvor barna blir av, men er bekymret for om de blir utsatt for menneskehandel eller kriminelle handlinger.

Det alvorlige ligger først og fremst i at det ikke legges et barneperspektiv til grunn, men et voksenperspektiv som konkluderer med at noen barn bare blir borte.

Artikkel 12 i Barnekonvensjonen vektlegger barns rett til å bli hørt. Spørsmålet er om barn i mottak blir tilstrekkelig hørt og om synspunktene deres vektlegges, eller om noen barn blir borte fordi de opplever at ingen lytter til det de har å fortelle.

Barn som blir borte fra mottak, frivillig eller ufrivillig, har få rettigheter selv om Barnekonvensjonen gjelder alle barn, uavhengig av nasjonalitet. Det alvorlige spørsmålet er da: Hvordan klarer de å overleve, og hvilke liv lever de?

Vi har ikke bare som nasjon, men også som mennesker en forpliktelse overfor disse barna. Vi bør vite mer om hvilke liv de lever, og om de utsettes for straffbare handlinger og ikke minst ivareta deres rettigheter nedfelt i Barnekonvensjonen.

Derfor er det viktig, som interpellanten påpeker, at vi bør sørge for at barn ikke forsvinner fra norske mottak, og at vi samtidig forsøker å finne dem som blir borte.

Sonja Mandt (A) [15:53:45]: Takk for en engasjert debatt som viser at det er mange som bryr seg om både de barna som er i mottakene, og de som blir borte.

Ja, det er viktig med et lavt nivå, altså at det er få barn som blir borte. Ett barn som blir borte, er ett barn for mye, som representanten Eirin Sund så riktig sa.

Når noen forsvinner frivillig og bosetter seg hos familie, bør vi ikke også få vite at de er der, bør vi ikke sjekke også det? Det er litt for lettvinnt at vi bare sier at de trolig blir borte og bor hos familie. Da må vi også vite at de er trygge der.

UDI har bedret regelverket sitt, og det er veldig bra. De følger opp med varsling, og det håper jeg at de både fortsetter med og skjerper ytterligere inn på.

Politiet etterlyser og prøver å finne, sier statsråden. Hva mer? Har de nok ressurser? Har de gode nok rutiner? Kan frivillige organisasjoner som jobber på gata, hjelpe til? Kan de være en samarbeidspartner for politiet? Er de det i dag?

Jeg er ikke helt trygg på at alt som kan gjøres, blir gjort. Hva slags oppfølging skal vi ha på mottaket for å unngå at de blir borte? Det er bra for dem som er under 15 år, men for dem som er over 15 år, er det større risiko.

Hva slags tiltak kan vi ha? Kan vi ha økt barnefaglig kompetanse, flere voksne ansatte? Kan vi ha egne mottak med bedre oversikt? Bør land i Norden lære av hverandre? Som det blir sagt her, skal Velferdsutvalget nå jobbe videre med dette. Bør vi se på hva de gjør i Nordisk råd? Bør vi se på hva Sverige gjør, og hva slags tiltak de setter inn, for å finne ut om de er bedre til å finne barna enn vi er?

Vi er ikke gode nok. Det er fremdeles nok å gjøre. Samarbeid på tvers av sektorene og de ulike fagetater er det minste vi kan forvente skal gjøres for å få det til. Det regner jeg med at statsråden følger opp.

Statsråd Sylvi Listhaug [15:56:10]: Det er flere som i denne diskusjonen har vært inne på at vi vet veldig lite om hva som skjer med disse barna. Det er noe av vårt utgangspunkt: Vi må vite mer før vi kan vite hva vi skal gjøre. Jeg har i hvert fall ikke nå, på stående fot, løsningen på hvordan dette kan gjøres, når vi strengt tatt ikke vet nok om utgangspunktet. Derfor er forskningsprosjektet veldig viktig.

Det er, som representanten Karin Andersen var inne på, bevilget nesten 50 mill. kr mer til økt bemanning og barnefaglig kompetanse på disse asylmottakene, og det vil bidra til at det vil komme flere ansatte på mottakene i løpet av dette året.

Det er også riktig, som representanten Karin Andersen sa, at vi i tildelingsbrevet har sagt at vi ønsker en tertialvis rapportering på igangsatte tiltak knyttet til disse mottakene. Det er nettopp fordi vi mener det er svært viktig å følge tett opp det som skjer for denne aldersgruppen.

Jeg synes det er viktig å understreke at saker hvor barn forsvinner fra mottak, skal behandles på lik linje med andre forsvinningsaker. Det er det utgangspunktet som politiet jobber ut ifra. Så må man erkjenne at det kan være mye vanskeligere å håndtere disse sakene, rett og slett fordi man vet mye mindre om disse barna, i mange tilfeller, enn man gjør om barn som bor hjemme hos sin familie, og hvor man har omfattende informasjon om dem.

Vi vet også at når det gjelder barnets identitet, kan det

være forhold rundt det som er uavklart. Derfor er det en utfordring at mange som kommer til Norge, også de enslige mindreårige, kommer uten identitet, og dermed har man en utfordring knyttet til det også.

Jeg var ute med Oslo-politiet tidligere i år for å få litt mer oversikt over hvordan man jobber inn mot kriminelle miljø. Oslo-politiet har god oversikt over både prostitusjonsmiljøet og det som har med narkotikakriminalitet og ulike saker og ting som foregår i byen å gjøre. Og det som i hvert fall de som jeg var ute på patrulje sammen med, sa, var at dersom noen av disse barna skulle dukke opp i disse åpne miljøene, ville de kunne se det ganske raskt. Det trenger ikke bety at det ikke er barn som er i de kriminelle miljøene, men det er det vi trenger å få vite mer om, og det er derfor dette forskningsprosjektet som jeg har vært inne på før, er viktig.

Takk for en god debatt om et viktig tema.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Sak nr. 5 [15:59:18]

Interpellasjon fra representanten Jan Böhler til justis- og beredskapsministeren:

«Organisert kriminalitet er en økende trussel mot Norge og Europa - og mot vår trygghet lokalt i Oslo-området og ellers. De organiserte kriminelle har internasjonale, nasjonale og lokale nettverk og gjenger, og dominerer alle alvorlige kriminalitetsformer. I Oslo driver politiet en aktiv innsats døgnet rundt for å forebygge og holde dem i sjakk. Men tendensen er at det stadig kommer til nye grupper og at oppgaven blir mer krevende. Vi må gjøre politiet i stand til å møte dette, og i 2011 kom stortingsmeldingen Kampen mot organisert kriminalitet som ble fulgt opp med to proposisjoner i 2013 der lovparagrafene mot organisert kriminalitet ble styrket. I tildelingsbrevene fra Justis- og beredskapsdepartementet for 2015 og 2016 er imidlertid begrepet organisert kriminalitet erstattet med grov profittmotivert kriminalitet.

Hvordan vurderer statsråden behovet for å trappe opp innsatsen mot organisert kriminalitet – og hvorfor ikke bruke begrepet i målstyringen?»

Jan Böhler (A) [16:00:34]: Sist gang jeg hadde interpellasjon i Stortinget om organisert kriminalitet og kriminelle gjenger, var i mai 2006. Da hadde vi sovet i timen for lenge, og ganske tunge gjengstrukturer hadde fått etablere seg i hovedstadsområdet. Det ble startet et eget gjengprosjekt med over 30 dedikerte politifolk i Oslo politidistrikt. De gjorde en enorm jobb og var tett på gjengene døgnet rundt i tre-fire år, noe som førte til store beslag av våpen og verdier og mange færre skyte- og voldsepisoder, og ganske mange av hovedpersonene i gjengene ble etter hvert dømt til lange straffer.

Men det gjelder like mye i dag at vi ikke må sove i timen. En rekke av nøkkelpersonene som har sonet sine straffer, er på frifot igjen og er dessverre aktive i de kriminelle miljøene. Enda flere slipper ut i de kommende to

årene. De åpne grensene i Europa og den store migrasjonen har ført med seg at det også dukker opp stadig nye kriminelle gjenger og organiserte mafiagrupper med store nettverk i flere land. Disse bygger seg opp innenfor voksende, grenseoverskridende kriminalitetsfelt som ikke har vært helt «opptatt» av andre gjenger, f.eks. menneskesmugling og menneskehandel, IKT-kriminalitet, ulovlig spillvirksomhet og mobil vinningskriminalitet, men de kan også rivalisere med de etablerte gjengene om f.eks. narkotikamarkeder, med tilhørende fare for volds- og hendelsesspiraler. Eller de kan samarbeide med de etablerte gjengene og tilføre dem ny kriminell kapasitet, innen import og salg av ulovlige våpen, torpedovirksomhet og beskyttelsespenger, hvitvasking og innsidehandel, større tilgang på narkotiske stoffer, nye ransmetoder, f.eks. mot gullsmeder, og revitalisering av det organiserte ransmiljøet. Også mer «hverdagslig» kriminalitet som ID-tyverier og omfattende tapping av diesel, som er omtalt i dagens mediebilde, kan være satt i system av organiserte kriminelle grupper.

Det er også en økende tendens til at organiserte kriminelle prøver å etablere seg innenfor legale bransjer som oppussing, restauranter, tatovering, treningssenter, bilvask og rengjøring, hvor de bokstavelig talt kan hvitvaske penger via lovlig virksomhet.

Det blir stadig vanskeligere å ta hovedmennene bak den organiserte kriminaliteten fordi de bygger opp flere lag mellom seg og dem som utfører lovbruddene. Politiet kan vite at de er aktive, og følger med på dem, men det er svært krevende å bygge opp og iredteføre saker. Det er en stund siden de sentrale gjenglederne selv kjørte rundt med våpen og utførte voldshandlinger, men de kan utgjøre en desto større og mer profesjonell trussel mot samfunnet. Når bekymrede foreldre forteller meg at det mye mer enn tidligere drives aktiv, pågående langing av narkotika helt ned i ungdomsskolen en del steder i Oslo, er det ikke noe noen enkeltpersoner har funnet på å begynne med. Det er kyniske gjengledere som står bak og forsøker å åpne nye markeder og skaffe seg større inntekter.

Vi ser også et økt antall voldsepisoder i utsatte områder, som på overflaten ser ut som alvorlige nok slåsskamper mellom unge personer, særlig når kniv og andre våpen brukes, men det som ligger bak f.eks. knivslagsmålene på Grønland før påske mellom grupper med somalisk bakgrunn, kan være kamp om hvem som skal selge narkotika hvor, og om fordeling av inntekter.

Vi ser også at det finnes miljøer i hovedstaden hvor det som tidligere var noen ungdommer som hadde begått kriminalitet, har tatt steget til å bli organiserte kriminelle gjenger nær av samme type som de som er kjent som B-gjengen, Young Guns, kriminelle MC-gjenger, Furuset Bad Boys mfl. Også ulike etniske gjenger av personer med bakgrunn fra Litauen, Vest-Balkan og Somalia er i samme kategori. Så politiet har flere miljøer å jobbe med enn tidligere, og bildet er mer uoversiktlig på grunn av kryssende allianser og grupper som beveger seg på kryss og tvers i Europa.

Likevel lykkes de dyktige politifolkene som jobber med organisert kriminalitet i Oslo og andre steder, i stor grad med sin strategi for å forebygge og avverge alvorlige hen-

delser. I hovedstaden greide de i 2015 å avverge 19 meget alvorlige kriminelle operasjoner, herunder seks planlagte drap til dels under utføring med meget skremmende metoder som kan måle seg med tv-seriene. 60 gjengmedlemmer ble pågrepet i fjor, og 38 skytevåpen og 3,5 kg sprengstoff ble beslaglagt. To store bedragerier i hundremillionersklassen ble avverget. Når politiet derimot ikke greier å forebygge og avverge hendelser, kan det få alvorlige konsekvenser og true tryggheten på offentlig sted, slik vi så under skytingen ved Mona Lisa restaurant i Oslo i mai i fjor.

I Meld. St. 37 for 2014–2015 om globale sikkerhetsutfordringer sidestilte regjeringen terrorisme og organisert kriminalitet som trusler mot vår samfunnsstruktur. Og det er viktig å ta inn over oss at dette skjer i Norge her og nå, ikke minst i hovedstaden. Vi vet også at de fleste av dem som blir vervet til terrornettverk, har kriminelt rulleblad – ifølge en nylig rapport fra Europol hele 80 pst. Det er således mange grunner til å slå fast at det i dag er enda større behov for at politiet er tett på de tunge, organiserte kriminelle miljøene enn det var i 2006, da vi måtte slå alarm og etablerte et eget gjengprosjekt. Så jeg slår tilsvarende alarm igjen.

På bakgrunn av erfaringene med gjengprosjektet og den økende tilstrømmingen av internasjonale kriminelle gjenger lagde den forrige regjeringen stortingsmeldingen om kampen mot organisert kriminalitet, som ble behandlet på Stortinget i april–mai 2011. I meldingen var det et viktig punkt at man skulle utvikle målekriterier for politiets arbeid mot organisert kriminalitet og budsjettfordelingskriterier som skulle stimulere politidistriktene til å arbeide mer med dette. Justiskomiteen sa også i sin enstemmige innstilling at det var behov for revisjon av måleparameterne slik at fokuset dreies i retning av bekjempelse av aktører innen organisert kriminalitet. Komiteen ville få fram flere §§ 60a og 162c-saker, som var org.krim.-paragrafene i den gamle straffeloven.

Stortingsmeldingen ble fulgt opp på mange måter, bl.a. ved at det ble formulert tydeligere mål i tildelingsbrevet fra Politidirektoratet til politiet, som er det viktigste styringsredskapet. I tildelingsbrevet for 2013 var således delmål 1.3 «Innsats mot organisert kriminalitet», og det ble definert slik at omfanget av kriminalitet som har sitt opphav i og utøves gjennom organiserte grupper av gjerningsmenn, skulle reduseres sammenliknet med tallene fra de seneste tre årene. Samordningsorganet skulle styrkes og skulle initiere og støtte flere etterforskningssaker på tvers av politidistriktene for å oppklare mer av den organiserte kriminaliteten. Dette var et kraftig signal om opptrapping av kampen mot denne typen kriminalitet til hele Politi-Norge.

Men allerede i tildelingsbrevet for 2014 fikk organisert kriminalitet en mer beskjeden plass. Og fra 2015 og 2016 er det dessverre fjernet. Delmål 1.3 i 2013, «Innsats mot organisert kriminalitet», er erstattet med 1.3 «Redusere alvorlig kriminalitet» – riktignok med underkategoriene grove integritetskrenkelser og grov profittmotivert kriminalitet. Problemet med fjerning av org.krim.-begrepet er at dette kan svekke politiets fokus på kriminalitetens organiserte karakter, og på at det handler om makt, ære, hevn

og selve vår samfunnssikkerhet. Dette er ikke bare snakk om ord, som noen kanskje vil si, men om en grunnleggende forståelse og en gjennomgripende tilnærming. Det er en helhet og nær sammenheng mellom målsettingene i tildelingsbrevene til politiet, de egne org.krim.-paragraferne i straffeloven, den internasjonalt høyt prioriterte kampen mot organisert kriminalitet hvor Europol og EU med sin egen definisjon av denne kriminaliteten spiller en sentral rolle, og den oppbyggingen av egne org.krim.-seksjoner vi har sett i mange av de store tidligere politidistriktene.

Jeg er ikke i tvil om at det er en tverrpolitisk enighet på Stortinget om å ta trusselen fra den organiserte kriminaliteten på dypeste alvor. I Prop. 68 L om endringer i straffeprosessloven, som kom før påske, følger regjeringen på en positiv måte opp flere av de tingene den forrige justiskomiteen ba om i innstillingen til org.krim.-meldingen, bl.a. når det gjelder dataavlesning, kommunikasjonskontroll og tvangsmidler i avvergings- og forebyggingssaker.

Det jeg vil understreke til slutt, er at kampen mot den organiserte kriminaliteten blir stadig mer krevende og avgjørende for samfunnsutviklingen, og at vi ikke må tro at faren er over selv om politiet greier å forebygge og avverge mange alvorlige hendelser. Vi har et kjempedyktig politi, som jobber mot organisert kriminalitet døgnet rundt alle dager i året, og de fortjener at dette blir fulgt opp i målstyring og tildelingsbrev, i politireformens innhold når de nye politidistriktene etter hvert skal utvikles framover, i forbedringer av lovverket og metodeutvikling, slik vi nå ser bl.a. i Prop. 68 L, og i ressurstildelingen i årene framover.

Jeg ser fram til å høre statsrådens innlegg.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Anders Anundsen [16:10:03]: La meg først få lov til å takke interpellanten for et engasjerende og godt innlegg.

Organisert kriminalitet representerer en alvorlig trussel mot enkeltpersoner og virksomheter og, i sin mest alvorlige form, velferdsstaten og viktige samfunnsinstitusjoner.

Sånn jeg oppfatter interpellantens innlegg fra talerstolen i dag, deler jeg i all hovedsak den oppfatningen som interpellanten har, bortsett fra på ett område, nemlig påstanden om at organisert kriminalitet vies mindre oppmerksomhet i tildelingsbrev og i oppfølging fra politisk hold nå enn det som har vært tilfellet tidligere. Der er det faktisk det motsatte som er tilfellet, selv om begrepet «organisert kriminalitet» er definert noe annerledes i tildelingsbrevene fra denne regjeringen enn det det har vært gjort tidligere. Men formålet der har vært å ramme det vi oppfatter som organisert kriminalitet. Jeg skal komme tilbake til det.

Det er jo ingen tvil om at den økte internasjonaliseringen av kriminalitet gjenspeiles i den statistikken vi også ser f.eks. i kriminalomsorgen. Per 11. mars 2016 er 33,8 pst. av alle innsatte i norske fengsler og 58 pst. av de varetektsinnsatte utenlandske statsborgere. En gjennomgang som er foretatt av rettskraftige dommer, tilkjennegir at nærmere 100 personer i Norge er dømt for organisert kriminali-

tet, slik dette er definert i straffeloven. Det dreier seg om personer fra rundt 20 ulike nasjonaliteter og et bredt spekter av lovbrudd. Tallmaterialet er riktignok funnet etter en manuell gjennomgang og er befynt med noe usikkerhet, men det viser likevel at terskelen for å bli dømt for organisert kriminalitet fortsatt ser ut til å være for høy. Derfor er det også viktig i mål- og prioriteringsskriv å definere dette på en slik måte at en faktisk rammer den typen kriminalitet som man ønsker å ramme.

Internasjonale trender og trusselvurderinger, ikke minst trendrapporter, viser at den alvorlige organiserte kriminaliteten er i vekst. Etter min vurdering vil et godt organisert og slagkraftig politi med de riktige verktøyene være en helt grunnleggende forutsetning for å lykkes i kampen mot den organiserte kriminaliteten. Avdekking av slik alvorlig kriminalitet krever betydelige ressurser. Siden regjeringen tiltrådte høsten 2013, har politiets budsjett økt med over 3 mrd. kr, inkludert pris- og lønnsvekst. Gjennom de tre siste årene, siden regjeringsskiftet, er politiets generelle kapasitet også økt gjennom årlige utvidelser av årsverksrammen. Hvis man tar med budsjettet for 2016, er det 1 054 flere politistillinger, det er 50 – egentlig reelt sett over 80 – nye politijurister siden regjeringsskiftet. Og for 2015, bare i 2015, økte politiet, med unntak av PST, med 544 årsverk, fordelt på 368 polititjenestemenn og -kvinner, 50 jurister og 126 sivile stillinger. Det er også foretatt en styrking av den høyere påtalemyndighet med 16 nye statsadvokater siden regjeringsskiftet.

Så vil også implementeringen av nærpolitireformen representere et viktig tiltak for å møte morgendagens kriminalitetsutfordringer. Et sterkt politi med en lokal forankring vil også representere styrking og forebygging og være et viktig tiltak for å møte lokale utfordringer. Det vil også sikre at vi får sterkere og mer robuste fagmiljøer i kampen mot organisert kriminalitet, og det blir mer slagkraft mot den organiserte, profittmotiverte kriminaliteten.

Jeg vil også understreke at det kriminalitetsbildet vi ser, også utfordrer kvaliteten. Nærpolitireformen er også svaret på kvalitet i etterforskningen, og vi jobber nå med en egen handlingsplan som inneholder en rekke tiltak som skal sikre at etterforskningskvaliteten øker, også i kampen mot organisert kriminalitet. Det samme gjelder effektiv kriminaletterretning og analyse, som er et utrolig viktig virkemiddel for at politiet skal være i forkant av kriminalitetsutviklingen. Og de trendene som vi ser der, passer godt også med det interpellanten sa i sitt innlegg. Innføringen av den nye etterretningsdoktrinen i 2014 er et viktig tiltak for at politiet i større grad skal være i forkant av nye kriminalitetstrender.

Alvorlig profittmotivert og organisert kriminalitet finnes i mange former. Den økte migrasjonsstrømmen har tydeliggjort at organisert menneskesmugling også skjer til Norge, også menneskehandel. Det arbeides nå med en ny tverrdepartemental handlingsplan mot menneskehandel. Nærpolitireformen skal også sikre kompetanse i alle politidistrikt på dette viktige området. På den måten møter regjeringen også den utfordringen.

I regjeringen er vi svært opptatt av å forebygge, etterforske, oppklare og iredettefore lovbrudd mot barn, som vold

og seksuelle overgrep. Vi ser at Internett og ny teknologi i større grad preger denne typen saker. Dette er også veldig ofte en del av den organiserte, profittmotiverte internasjonale kriminaliteten, hvor de mest sårbare utnyttes på det mest grufulle. Kampen mot vold og overgrep mot barn har aller høyeste prioritet for regjeringen.

Arbeidslivskriminalitet er en annen viktig del av den organiserte kriminaliteten. I større grad enn tidligere ser vi nå at den organiserer seg under dekke av å ha legitim virksomhet, samarbeider på tvers med ulike bransjer og skjuler en organisert kriminalitet på mafialignende måte, som gjør det meget komplekst og utfordrende å etterforske, men som også har internasjonale dimensjoner. Som ett av tiltakene i strategien mot arbeidslivskriminalitet blir det nå etablert et eget senter med et felles tverretattlig analyse- og etterretningssenter mot økonomisk kriminalitet.

Som interpellanten var inne på, implementerte Politidirektoratet i 2011 handlingsplaner for tre tunge kriminalitetsområder. Det var kriminelle MC-gjenger, gjengkriminalitet og narkotikakriminalitet. Utviklingen av den organiserte kriminaliteten går så fort, som også interpellanten var inne på, at en nå jobber for å gjøre dette mer generelt – ikke bare målrettet mot enkelte grupper, men ha en overordnet strategi for bekjempelse av organisert kriminalitet, og at den forankres i ulike handlingsplaner på de ulike områdene.

En av de store arenaene for internasjonal organisert kriminalitet er cyber-området. Ofte blir det definert som én form for kriminalitet, mens alle andre typer kriminalitet skjer i den analoge, virkelige verden. Sånn er det ikke lenger, den digitale verden er høyst virkelig, og det er ofte parallellitet og hånd-i-hanske-problematikk med organisert alvorlig profittmotivert kriminalitet mellom det som skjer på nett, og det som skjer i den analoge virkeligheten. Derfor er det også viktig i dette arbeidet å sikre at en jobber mye mer på tvers, og ikke på en måte deler dette inn i to typer kriminalitetsformer.

Det er også viktig at politiet har tilgang på effektive metoder for å bekjempe alvorlig profittmotivert kriminalitet. Vi la den 11. mars frem en egen metodeproposisjon, hvor vi utvider mulighetene politiet skal ha for å bruke skjulte metoder for å møte den nye kriminalitetsutfordringen vi nå står i, og det er viktig for oss at mangel på riktige metoder ikke skal stå i veien for oppklaring av denne typen kriminalitet.

Så skal straffbare handlinger ikke lønne seg. Derfor jobber vi hardt for å få opp inndragningen av utbytte fra profittbasert kriminalitet. Samordningsorganet for bekjempelse av alvorlig, organisert distrikts- og grenseoverskridende kriminalitet har som oppgave å styrke innsatsen mot denne formen for kriminalitet. Samordningsorganet har i de siste tre årene fordelt nesten 80 mill. kr til slik målrettet innsats. I 2015 var virksomheten særlig innrettet mot arbeidsmiljøkriminalitet, gjengkriminalitet, litauiske kriminelle nettverk og cyberkriminalitet, særlig kjøp og salg av narkotika og dop via Internett.

Så har interpellanten som utgangspunkt for interpellasjonen stilt spørsmål ved om ikke en bør ha en opptrapping av innsatsen mot organisert kriminalitet. Jeg mener at det

jeg nå har sagt, viser at det er en virkelig hard kamp mot den profittmotiverte kriminaliteten, også den i organisert form, og sånn sett mener jeg at vi på mange måter oppfyller det som er interpellantens utgangspunkt for interpellasjonen. Så vil det selvfølgelig alltid være sånn på et område hvor kriminalitetsutviklingen går fort, at det også er naturlig å være opptatt av at det skal kunne tenkes nytt og kreativt for å være enda bedre rustet fremover.

Så har interpellanten stilt spørsmål ved hvorfor man ikke bruker organisert kriminalitet som utgangspunkt i tildelingsbrevet. Kort om det: Når vi snakker om organisert kriminalitet tradisjonelt, er det relatert til straffelovens bestemmelser og avgrensning av hva organisert kriminalitet skal være, ut ifra hva som skal til for å øke strafferammene og sikre en bestemt metodebruk. Når vi snakker om alvorlig profittmotivert kriminalitet, er organisert kriminalitet en del av det, fordi all organisert kriminalitet er drevet av profitt. Det betyr at den er noe bredere, noe videre, favner bredere enn de om lag 100 som ble dømt for organisert kriminalitet i 2015. Målet er altså ikke å ha mindre fokus, men det motsatte – å ha mer.

Jan Böhler (A) [16:20:30]: Jeg takker statsråden for et offensivt og informativt innlegg.

Det var viktig for meg å få satt organisert kriminalitet på dagsordenen. Min bekymring er at når jeg bruker søkeknappen på tildelingsbrevet, som er på 30–40 sider, eller noe sânt – jeg husker ikke sidetallet nøyaktig – finner jeg begrepet «organisert kriminalitet» bare ett sted i den generelle innledningen. Jeg skjønner at statsråden mener at det er viktig å få med seg det andre som man ikke får pådømt som organisert kriminalitet, i den store innsatsen som må gjøres mot alvorlig kriminalitet, men man må passe på ikke å svekke det begrepets stilling, for det ligger jo også i statsrådets resonnement at det i flere saker burde dømmes for organisert kriminalitet. Da vi i den forrige justiskomiteen og det forrige storting endret på org.krim-paragrafen, og det tror jeg det var et enstemmig storting som gjorde, slik at kravene – til å påvise hierarki og styremøter, bortimot – for å kunne få noen dømt for organisert kriminalitet ble gjort mer anvendelige for politiet, hadde vi jo håpet at det skulle komme fram flere saker.

Så det er noe med å ha fokus på at det må røskes opp i nettverkene. Ta bare erfaringen fra mitt eget område, Furuset i Groruddalen i Oslo, hvor vi hadde en veldig omfattende aktivitet med narkotikaomsetning, gjenger osv. rundt 2006–2007. Etter at politiet hadde tatt på seg den store oppgaven, veiven, med et stort gjengprosjekt i tre–fire år, ga det ikke resultater øyeblikkelig, men på lang sikt. Etter den grunnleggende jobben som ble gjort, har kriminaliteten i dette området blitt redusert med over 70 pst.

Så det er bare det å få politiet til å bli ansporet av tildelingsbrevet til å finne metoder og jobbe også med de organiserte strukturene for at ikke kriminaliteten bare skal poppe opp igjen, og det rekrutteres nye til å gjøre de samme oppgavene som gjøres av dem man tar. For det er klart at det er knappe ressurser i politiet. Selv om statsråden forteller at det skal være tildelt nye stillinger, sier f.eks. de som jobber med organisert kriminalitet i Oslo, at de har

meget stramme rammer, og at de i hvert fall ikke har flere folk, heller færre enn tidligere, til å jobbe med dette feltet. Jeg tror også de andre politidistriktene vil si at de har pressede ressurser. Så det er viktig at man ikke faller tilbake til bare å fokusere på enkeltsaker, men at man gjør den langsiktige, veldig ressurskrevende jobben, innenfor knappe rammer, med å rulle opp de organiserte, farlige nettverkene, for de truer samfunnsstrukturen på en annen måte.

Jeg er glad for statsrådens understreking av alt som gjøres, og det er selvsagt hovedsaken her i dag: å få fokus på det, å få reist innsatsen mot organisert kriminalitet som tema også her på Stortinget. Men jeg mener man må passe på at ikke begrepet og tilnærmingen svekkes.

Statsråd Anders Anundsen [16:23:51]: Jeg synes det er godt å kunne konstatere at det, fra min side i hvert fall, ikke var noe i det representanten nå sa fra talerstolen, som jeg er uenig i. Det betyr at det er bred enighet om at en skal bekjempe organisert kriminalitet. Det eneste som da på en måte gjenstår, er bruken av begrepet «organisert kriminalitet» opp mot det å bruke «profittmotivert kriminalitet». Jeg tror at hvis en leser tildelingsbrevet, er det veldig vanskelig å argumentere i retning av at organisert kriminalitet har lavere fokus nå enn tidligere, forutsatt at man da forstår at profittmotivert kriminalitet faktisk i stor grad dreier seg om organisert kriminalitet. Der er det en endring, som nå også materialiserer seg, og som gjør at noen av de gamle tesene er utfordret – fordi den organiserte kriminaliteten flytter seg på en annen måte enn tidligere.

Før hadde man i mye større grad definerte kriminelle miljøer. Det var den typen gjenger som holdt på med sprit-smugling, og andre som holdt på med narkotika. Nå er på en måte flyten i den internasjonale organiserte kriminaliteten helt annerledes. En beveger seg på en måte dit hvor det er størst profitt raskest, med minst mulig risiko for oppdagelse. Da må vi også tilpasse oss en sånn type virkelighet, og det er det vi forsøksvis har gjort når vi bruker et litt annet begrep enn «organisert kriminalitet». Men det vil ikke redusere trykket og fokuset på den enorme jobben som skal gjøres for å bekjempe dette kriminalitetsfenomenet. Og så vil målstyring og styringsparameter alltid være under utvikling.

Jeg sier ikke at vi nå har funnet det optimale begrepet eller den optimale måten å følge opp eller måle dette på. Snarere tvert imot vil jo dette være ting som vi hele tiden er opptatt av å gjøre så målrettet som overhodet mulig, både for å sikre den riktige prioriteringen fra politiets og påtalemyndighetenes side, og også for at en skal oppnå de politiske målsettingene som er befestet i dette hus. Så jeg er helt overbevist om at vi vil se en utvikling også på mål- og styringsparameterne på dette området fremover.

Til slutt: Jeg synes det er godt å konstatere engasjementet fra interpellantens side når det gjelder kampen mot kriminalitet generelt. Jeg mener at den opplistingen – som ikke var fullstendig – som jeg kom med over tiltak som gjennomføres for å bedre politiets evne til å stå i kampen mot profittmotivert kriminalitet, faktisk viser at det er en satsing av formidabel karakter som gjøres av regje-

ringen, og som har støtte av dette hus. Det er jeg veldig glad for. Jeg er også veldig glad for at vi, sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre, fra regjeringene side har fått til en vesentlig forsterkning av satsingen på politi og påtalemyndighet siden regjeringsskiftet 2013.

Hårek Elvenes (H) [16:27:00]: Interpellanten skal ha ros for å ha tatt opp dette spørsmålet, og hans innlegg illustrerer på en veldig god måte hvor omfattende dette problemfeltet egentlig er. Og tidspunktet for denne interpellasjonsdebatten er egentlig betimelig. I dag kan vi lese i flere av landets lokalaviser både i nord og sør at mange påske-turister har vendt hjem til innbrudd i sine boliger. Den organiserte kriminaliteten og den mobile vinningskriminaliteten henger sammen.

Regjeringen har styrket innsatsen mot organisert kriminalitet på en rekke områder. Kontroll- og tilsynsmyndighetenes oppgave er presisert, og kontrollatene må samarbeide mye tettere nå enn de har gjort tidligere. Som ministeren var inne på, er det opprettet et analyse- og etterretningssenter der Tolletaten, Nav, skatteetaten og politiet skal inngå, nettopp for å etablere et felles situasjonsbilde og kunne utveksle informasjon mellom kontrollatene.

Organisert kriminalitet og den grenseoverskridende kriminaliteten henger også nøye sammen. Derfor har regjeringen i statsbudsjettet for 2016 styrket Tolletaten betraktelig: 120 nye årsverk, døgnbemanning på Ørje og Svinesund, et eget analysesenter som spesialiserer seg på den interrelaterede smuglervirksomheten som foregår, elektronisk kontroll på landets grensepasseringspunkter og ferjeleier med utenlandstrafikk.

Organisert kriminalitet og arbeidslivskriminalitet henger også sammen. Det ser vi har fått fotfeste i Norge, og det er en uhyre viktig oppgave å sørge for at det fotfestet faktisk blir røsket opp. Derfor er det etablert egne senter mot arbeidslivskriminalitet i Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Trondheim, og det er satt av 10 mill. kr ekstra i statsbudsjettet til ytterligere kontroller fra Arbeids-tilsynets side for å se at norske arbeidsbestemmelser og tariffbestemmelser blir gjennomført og praktisert på norske arbeidsplasser.

Politiet har på sett og vis ikke vært rigget for å kunne bekjempe den organiserte kriminaliteten. De mange politidistriktene, 27 i tallet, som vi hadde inntil i vår, har i seg selv på en måte vært en utfordring i bekjempelsen av den organiserte kriminaliteten. 27 politidistrikt, med 27 grenser, har gjort samhandlingen altfor dårlig. Beviset på det var egentlig at politiet måtte opprette et såkalt Grenseløs-prosjekt i sin egen etat for å kunne håndtere sine egne grenser, som på en måte sto som et hinder i kampen mot denne kriminaliteten. Nå er antall politidistrikter redusert fra 27 til 12, som gjør at man kan kraftsamle etterforskningsressursene på en helt annen måte enn man har kunnet gjøre tidligere.

Ministeren var også inne på Samordningsorganet mot kriminalitet. Da er det verdt å merke seg at regjeringen nå har tatt initiativ til – og fått på plass – at Økokrim også skal være en del av Samordningsorganet.

I sum har regjeringen gjennomført en rekke tiltak mot organisert kriminalitet/arbeidslivskriminalitet/den grense-

overskridende vinningskriminaliteten. Alt dette henger sammen som et utfordrende kriminalitetsområde som regjeringen virkelig griper fatt i. En god historie kan jo ikke gjentas for ofte, og jeg må nesten gjenta tallene som ministeren oppga fra talerstolen når det gjelder hva regjeringen har styrket politiet med: 1 054 nye politifolk og 78 nye politijurister. Dette går riktig vei.

Anders B. Werp (H) [16:31:20]: Jeg føyer meg inn i rekken av dem som takker interpellanten for å ta opp dette temaet. Jeg kjenner interpellanten også fra forrige periode, hvor han satt i justiskomiteen, og det er ingen tvil om det brennende engasjementet mot organisert kriminalitet som representanten Bøhler har. Det har jeg lyst til å gi honnør for.

Meld. St. 7 for 2010–2011, Kampen mot organisert kriminalitet, som nær et enstemmig – eller det var vel et enstemmig – storting sluttet seg til i 2011, er et godt dokument. Det samlet Stortinget om en viktig innsats mot den organiserte kriminaliteten. Høyre hadde i lang tid etterlyst en samlet, overordnet strategi på dette feltet, og vi var veldig fornøyd med det resultatet som ble til slutt, både fra den daværende regjering og etter Stortingets behandling. Den stortingsmeldingen het «Kampen mot organisert kriminalitet». Det er veldig sjelden i et demokratisk land og fra en nasjonalforsamling at begrepet «kamp» brukes i fredstid, men det ble brukt bevisst i den sammenhengen for å understreke alvoret i saken. Det er altså ikke bare et navn på en stortingsmelding, det var en tydelig melding fra Stortinget og fra det politiske lederskapet i Norge om at her måtte vi mobilisere.

Kriminaliteten er i seg selv en alvorlig trussel, men det som også framgår av stortingsmeldingen og av Stortingets behandling, er at det er en tilleggsdimensjon ved den organiserte kriminaliteten som vi må ta på det dypeste alvor, og det er framveksten av skyggesamfunn, av parallelle samfunn som lever etter egne lover og regler, hvor vold brukes for å holde intern justis og vold brukes for å skape frykt utad, for dermed å skape seg et større spillerom for alvorlig kriminalitet. Så vidt jeg husker, var den stortingsmeldingen den første fra de nordiske land som beskrev en overordnet og nasjonal strategi. Det tror jeg vi alle sammen skal ta til oss og være stolte av.

Vi ser at den generelle kriminaliteten går ned. Det er bra. Det er mange årsaker til det, og det får vi sikkert flere muligheter til å komme tilbake til, men parallelt ser vi altså at den alvorlige kriminaliteten øker. Det er i det bildet vi må se denne interpellasjonen.

Jeg vil særlig peke på tre strategier som vi finner i den nevnte stortingsmeldingen, og som også er veldig tydelig i regjeringens politikk. Det første er å samarbeide på tvers, mellom ulike offentlige etater, men også å bringe inn privat sektor. Arbeidslivskriminaliteten er nevnt. Det med økonomisk profitt som drivkraft bak den alvorlige organiserte kriminaliteten er nevnt, og da må vi mobilisere bredt i denne kampen, bruke den kunnskapen og bygge opp de krefter vi kan for å bekjempe dette. Naivitet og mangel på kunnskap har dessverre også vært altfor framtreddende i dette bildet gjennom altfor lang tid, og derfor må vi mobi-

lisere på tvers av offentlige etater og også involvere privat sektor på en god og forsvarlig måte. Det har vært gjort, og det må vi gjøre mer av.

Den andre strategien jeg vil framheve, som også statsråden var veldig tydelig på, er at cyberkriminaliteten må adresseres mye tøffere, mye tydeligere, fordi den vokser raskt. Aldri før i verdenshistorien har så store verdier skiftet eier med ulovlige midler, slik vi ser datateknologien gir muligheter til i dag ved brudd på åndsverksrettigheter, svindel, utpressing osv. Det må adresseres tydelig.

Til slutt: Den siste strategien jeg vil framheve, er internasjonalt samarbeid. Norge med sine 5 millioner innbyggere og sitt politi gjør en strålende innsats, men skal vi møte dette, må det skje på tvers av landegrensene, på tvers av flere etater i flere land. Regjeringen leverer gode resultater. Nærpolitireformen er framhevet, og jeg vil føye meg inn i rekken av dem som understreker det. Politiets budsjetter er styrket, og antallet stillinger i politiet er økt.

Jenny Klinge (Sp) [16:36:40]: Det er ein viktig debatt interpellanten reiser. Dette handlar om eit problem som vi må kjempe mot viss vi skal oppretthalde den norske samfunnsmodellen og unngå at tilliten folk har til systemet, blir svekt.

Norge skal ikkje vere ein marknad for organiserte kriminelle nettverk. Vi skal jobbe systematisk og bryte opp nettverka før dei slår rot. Dette må vere rettesnora for det arbeidet som politiet gjer. Den organiserte kriminaliteten er ikkje synleg for dei fleste av oss, men opererer ofte i det skjulte. Det kan dreie seg om økonomisk kriminalitet, narkotikakriminalitet og menneskehandel, for å nemne nokre former. Det er ingen tvil om at manglande grensekontroll og fri flyt av varer og tenester på ein del område har gjort moglegheita for å drive organisert kriminalitet i Noreg enklare og politiets moglegheit til å kjempe mot denne kriminaliteten vanskelegare.

Kampen mot den organiserte kriminaliteten er hard. Nye metodar, både for kriminelle og for politiet, blir stadig utvikla. Den organiserte kriminaliteten har blomstra opp innanfor nye område dei siste åra, og no dreier han seg ikkje berre om gjenstandar, men involverer ofte folk som gjenstand for den straffbare handlinga. Dessverre er det berre toppen av isfjellet som når medias søkjelys.

Vi ser at politiet i dei største byane dei siste åra har sett i verk ulike prosjekt mot bestemte typar kriminalitet, og dette har gjeve gode resultat. Som eksempel kan nemnast prosjektet «Operasjon Svartmaling» i Oslo politidistrikt. Formålet er å avdekkje kriminalitet i handverksbransjen. Resultata har vore svært gode – og dommane lange. Det har vorte avdekt organisert kriminalitet, og merksemda har vorte retta mot denne typen bransjar. Det at slike saker blir avdekte, kan heldigvis også ha ein preventiv effekt.

Fleire andre prosjekt kunne ha vore nemnt, men det som er viktig, er å sørgje for at denne typen arbeid ikkje berre er midlertidig, gjennom tidsavgrensa prosjekt, men at arbeidet blir gjort varig. Berre på den måten kan det byggjast opp kompetanse i politiet til å avdekkje stadig nye saker framover.

Ressursar er viktig når det gjeld å setje politiet i stand

til å avdekkje denne typen kriminalitet. Det er viktig at politiet også blir sett i stand til å kunne jobbe med saker over tid, sjølv om resultatene ikkje kjem med ein gong. Vi må prioritere arbeidet mot dette fenomenet hardt. Viss ikkje vil det i for stor grad prege samfunnsutviklinga i åra som kjem.

Karin Andersen (SV) [16:39:26]: Organisert kriminalitet og internasjonal organisert kriminalitet er så alvorlig at det truer hele samfunnsordenen vår hvis vi ikke stopper det. Det er ikke grenser for hva man kan tjene på denne typen kriminalitet, og da er det noen som aldri vil la seg stoppe.

Det er veldig mange sider ved dette som det er verdt å diskutere. Én av dem, som det ikke er tid til å diskutere nå, er balansegangen mellom overvåkingssamfunnet og et samfunn som skal bekjempe denne typen kriminalitet, der vi hele tida må gå opp disse grensegangene og se hvor langt man kan gå i å bruke overvåkingsmetoder som man kan ha grunner for i kriminalitetsbekjempelsen, men som fort kan gå over til å mistenkeliggjøre og krenke privatlivet til folk på en måte som staten må avholde seg fra å gjøre.

Flere har vært inne på arbeidslivskriminalitet. Det er et av de områdene der det virkelig har økt voldsomt. Sjølv om svart arbeid ikke kom til Norge med polakkene, er det ikke noen tvil om at det har økt med arbeidsinnvandringen. Men den andre sida av det er jo at det er en kjøper i den andre enden, så dette handler også om en bevisstgjøring av helt normale handlinger i hverdagen. Når man kjøper en bilvask, ditt eller datt, må man være oppmerksom på at hvis det er for billig, så er det noe galt. Den bevisstheten må økes i samfunnet, for det er veldig mye penger å tjene på å snyte på skatten og underbetale folk. Det kan mange faktisk være med på uten at de sjølv er klar over det.

Interpellanten var inne på at det er aksjoner som har gjort at man har fanget opp mange kriminelle, som etter hvert kommer ut. Det er en alvorlig oppgave. Hva gjør man når folk kommer ut? Hva har man gjort under fengselsoppholdet som gjør at færre av dem havner tilbake i det samme sporet? Hva gjør man av exit-tiltak og tiltak for å fange opp unge eller andre som er i faresonen for å bli rekruttert inn i kriminelle miljøer? Jeg har lest en del forskning som viser at det kan være litt tilfeldig om man blir alminnelig kriminell – for å si det sånn – eller om man blir ekstrem på ulike områder, og at dette ofte er blandet sammen i ulike typer kriminalitet, ofte grenseoverskridende, ofte svært voldelig og ofte svært omfattende kriminalitet, og at det er livsfarlig å komme seg ut av disse miljøene uten hjelp.

Det har vært gjennomført en del exit-tiltak som har vist ganske god effekt. Problemet med noen av de tiltakene er at de blir finansiert som prosjekt. Dette er ikke prosjekt – for å si det sånn – dette er ikke noe som går over. Det er heller ikke noe som bare vil være aktuelt i de store byene. Det viser seg nå at noen av dem som er involvert i ekstreme handlinger, som er både politisk, religiøst og kriminelt motivert, kan befinne seg i små bydemiljøer også. Da er det viktig at disse exit-tiltakene, f.eks. SaLTo-metoden, som Oslo-politiet har brukt, blir utviklet og brukt i alle politi-

distrikt, at det er SLT-koordinatorer i alle politidistrikt, og at det faktisk fungerer, men at vi også har og bygger opp aktive exit-tiltak for å kunne fange opp og få ungdommer ut av disse miljøene, enten det er rent kriminelle miljøer, eller det er andre typer ekstreme miljøer. Det er forbundet med stor fare for mange av dem som har vært uheldige og rotet seg inn i dette, å komme seg ut av det igjen. Da er det viktig at man stiller opp med slike tiltak, for ellers vil jo denne spiraleffekten bare fortsette videre.

Derfor er de sidene av dette som handler om å fange opp alle dem som er i randsonen av å bli rotet inn i denne typen alvorlig kriminalitet, svært viktig å få finansiert på permanent basis, for her bygger man opp kompetanse som rives ned når prosjektet er over. Det er skadelig, for da kommer man ikke videre. Dette er permanente oppgaver som må finansieres permanent i overskuelig framtid.

Kari Henriksen (A) [16:44:42]: Jeg kom litt sent, så hvis noen har sagt noe av det jeg skal si, før meg, får jeg bare si at en god ting kan ikke gjentas for ofte.

Organisert kriminalitet er en stor utfordring i samfunnet vårt i dag. Når det gjelder tiltak, jobbet vi – da jeg satt i arbeids- og sosialkomiteen i forrige periode – for å få på plass arbeidslivssentrene og et tettere samarbeid mellom skatteetat, Nav og politi, slik at vi får bedre grep om hvordan vi skal både etterforske og avdekke den organiserte kriminaliteten. Den foregår – som sikkert flere har nevnt – i offentlig sektor. Vi har hatt store saker knyttet til eldreomsorg, der en nesten har drevet med personhandel i tilknytning til underbetaling og kummerlige arbeidsforhold. Vi har det innenfor privat næringsliv. Vi har sett det i bilvask- og restaurantnæringer, og vi har sett det i byggenæringene, ikke minst. Jeg vil si at på Sørlandet har det – takket være god innsats fra fagorganisasjonen Fellesforbundet – blitt avdekket store organiserte grupper som har drevet med ulovlig byggevirksomhet.

I den organiserte kriminaliteten ligger det også ofte en forakt for menneskeverdet. En blir ikke sikret i arbeidsmiljøet. Vi har hatt tilfeller der folk er blitt alvorlig skadet. De er ikke omfattet av noen forsikringsregler, de har ikke noe trygghet i sitt arbeidsforhold, fordi dette er kriminelle organisasjoner som utnytter mennesker på det groveste.

Det er stor enighet om de strukturelle grepene for å samle forvaltningsorganisasjonene som skal ta grep om dette. Vi hadde forslag om arbeidslivssentre, med bevilgninger, og foreslo flere. Dette kom også under forhandlingene med regjeringspartiene og flertallskonstellasjonen her på Stortinget om budsjettet for i år.

Men det er noen forskjeller mellom de politiske partiene som jeg tenker det er viktig å nevne: Når det gjelder den organiserte arbeidslivskriminaliteten spesielt, som er omfattende, og som griper inn i hele bildet, mener i hvert fall vi i Arbeiderpartiet at de endringene i arbeidsmiljøloven som den nye regjeringa har vedtatt, også hører med, som er en oppmykning av forhold knyttet til arbeidsmiljøbestemmelser, som kan bidra til – i den andre enden – at det blir vanskeligere å få tatt en del av de kriminelle bandene som opererer, fordi det kan bli vanskeligere å avdekke. På

samme måte er en del av tillitsmannsansvar og -myndighet også redusert noe i den nye arbeidsmiljøloven.

Jeg mener at det også er viktig at en ser hele arbeidslivs-kriminaliteten i en stor og helhetlig sammenheng, sånn at en ikke bare isolerer det til enkeltelementer når det gjelder de tiltakene som skal iverksettes.

Profesjonell menneskehandel er kanskje det mest dramatiske ytterpunktet av en sånn type kriminalitet. Vi hadde en interpellasjon i forrige sak som dreide seg om unge mindreårige asylanter som forsvinner fra asylmottak. Vi vet at en del av de kriminelle organisasjonene står klare til å rekruttere den type mindreårige til sin virksomhet. Derfor er det viktig at en fokuserer bredt på dette.

Det er også viktig at en styrker det internasjonale politisamarbeidet, nettopp fordi – som flere nevnte, i hvert fall det jeg fikk med meg av debatten etter at jeg kom – dette er internasjonalt organisert kriminalitet, og det kreves tiltak og iverksettelse også på det internasjonale området og i forbindelse med det internasjonale samarbeidet for å få bukt med den type virksomhet.

Jan Böhler (A) [16:49:55]: Jeg vil takke forskjellige talere for godord om temaet og for alt de har tatt opp.

Jeg har en kommentar til Hårek Elvenes, som nevnte at politiet ikke har vært rigget for å bekjempe organisert kriminalitet. Jeg tror det er riktig. De større politidistriktene bygde jo opp org.krim-seksjoner for å møte den, men på landsbasis gjensto det veldig mye. Da er det viktig at politireformen nå, når man kommer over på innhold – for til nå har det dreid seg mye om distriktsinndeling og slike ting, men nå skal den innholdsmessige delen bygges opp – ivaretar de erfaringene og den gode kompetansen som finnes rundt i distriktene når det gjelder organisert kriminalitet. Jeg håper at det kan være en av tingene man er veldig obs på nå i oppfølgingen av den debatten: at kampen mot organisert kriminalitet ivaretas under det videre arbeidet med politireformen.

Jeg vil også takke representanten Werp for et godt innlegg. Han bidro selv mye, husker jeg, i forrige periode og også senere, med egen erfaring når det gjelder bekjempelse av MC-gjenger i det lokale miljøet sitt. Jeg er glad for hans understreking av at den alvorlige kriminaliteten øker, og advarselen mot framveksten av skyggesamfunn. Det var viktig, det representanten Werp sa om at org.krim-meldingen, som vi behandlet i forrige periode, er et godt verktøy, og at det er mange ting der som vi skal jobbe med videre.

Jeg vil gjerne trekke fram et par punkter i forlengelsen av det Werp sa. Vi hadde en enstemmig innstilling om bl.a. to punkter som ikke er fulgt opp nok til nå. Det første gjelder inndragning. Det er en stor utfordring at organisert kriminalitet i dag ofte lønner seg selv om de som utøver kriminaliteten, blir domfelt, for ofte venter gevinsten på utsiden av fengselsportene. Dette er en situasjon som er helt motsatt av den vi må ha: at kriminalitet ikke skal lønne seg. Dette har også med exit-programmer og sånt å gjøre. Hvis pengene venter utenfor, er det klart at det er vanskeligere å få dem trukket inn i exit-programmer.

Allerede i meldingen om organisert kriminalitet ble det varslet lovendringer, bl.a. om at foreldelsesfristen for inn-

dragningskrav ikke skal begynne å løpe før fengselsstraff og forvaring eventuelt er sonet ferdig. Men sakene om lovendringer når det gjelder lovhjemler for å kunne håndtere inndragningskrav på lang sikt og ikke gi dem opp, har foreløpig uteblitt. Jeg purret på det i forrige periode og purrer gjerne på det igjen.

Det samme gjelder det andre punktet mitt om oppfølging av org.krim-meldingen, hvor det har vært svakheter hva gjelder hvitvasking. En stor del av utbyttet fra disse straffbare handlingene hvitvaskes jo – som jeg var inne på i innlegget mitt – ad omveier gjennom stråmenn i selskaper hvor det er lovlig virksomhet, men med ulovlige penger. Mange av pengene havner også via mange utveier til slutt i skatteparadiser i utlandet. Så her er det behov for mer innsats når det gjelder hvitvasking, og når det gjelder inndragning, og jeg takker for debatten og håper at vi også i framtiden kan jobbe samlet mot organisert kriminalitet.

Statsråd Anders Anundsen [16:53:20]: Takk for en veldig bra og reflektert debatt, jeg vil nesten kalle det en samtale, for det er en veldig bred enighet i Stortinget om viktigheten av å bekjempe profittmotivert organisert kriminalitet. Jeg tror den politiske kraften som ligger i de innleggene som har kommet fra talerstolen i dag, blir lagt merke til i norsk politi og påtalemyndighet som viktige signaler fra nasjonalforsamlingen.

Jeg er helt enig i det representanten Karin Andersen sa om at organisert, profittmotivert kriminalitet er en potensiell trussel for vår samfunnsorden. Den utviklingen vi ser, går veldig raskt, og det er viktig at vi som myndigheter evner å følge den og være så godt i forkant som overhodet mulig. Jeg mener vi legger til rette for det nå, men det vil alltid være slik at det kan være nye tanker og nye tiltak som også vil ha effekt. Derfor setter jeg pris på den samtalen som vi har hatt i dag, som viser en konstruktivitet knyttet til problemstillingen som jeg synes er veldig bra.

Det er en utfordring at den organiserte profittmotiverte kriminaliteten stadig tar nye former. En kan ikke se tilbake og se på organisert kriminalitet som énprosentgjenger og den typen organisert kriminalitet. Det er betydelig mer komplekst. Vi har eksempler, som denne salen er kjent med, hvor det er alvorlig, organisert kriminalitet under dekkelskaper som fremstår som legitime, ordinære forretningsvirksomheter. Det samarbeides mellom leger, advokater, noen ganger Nav og revisorer for å skape et skinninntrykk av en drift som kanskje skjuler ikke bare svart økonomi, men kanskje også det mest alvorlige: menneskehandel og slaveri.

Derfor er dette problemstillinger som er komplekse, men ekstremt viktig å opprettholde et fokus på. Jeg mener det tydelig kommer frem at vi for så vidt er veldig enige om det.

Jeg er også enig med interpellanten i hans to siste punkt. Som jeg var inne på i mitt innlegg knyttet til inndragning, er det et område hvor det er et vesentlig forbedringspotensial. Noe av det kan skyldes behov for regelendringer, men andre forhold kan også skyldes påtalemyndighetens og politiets evne til å realisere inndragningsverdier. Andre land er bedre på dette enn oss. Vi har noe å lære, og vi job-

ber med ulike scenarier for å se hvordan vi kan forbedre inndragningen i tiden som kommer, for det ingen tvil om at inndragning er et av de viktigste virkemidlene vi har for å dra profitten ut av denne kriminaliteten. Det er jo derfor tilknytningen til det begrepet som vi bruker, «profittmotivert kriminalitet», kommer så godt inn når inndragning på den andre siden må være et viktig virkemiddel, i tillegg til at vi har fulgt opp spørsmålet om tilgang på metoder også for denne typen kriminalitet.

Jeg takker for en god debatt.

Presidenten: Debatten i sak nr. 5 er avsluttet.

Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 6 og 7 behandles under ett.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 6 [16:56:29]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Tom E. B. Holthe, Hans Fredrik Grøvan, Abid Q. Raja og Bård Vegar Solhjell om endringer i kontrollloven og kontrollinstruksen (Innst. 183 L (2015–2016), jf. Dokument 8:41 LS (2015–2016))

Sak nr. 7 [16:56:59]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Tom E. B. Holthe, Hans Fredrik Grøvan, Abid Q. Raja og Bård Vegar Solhjell om endringer i kontrollloven og kontrollinstruksen (Innst. 184 S (2015–2016), jf. Dokument 8:41 LS (2015–2016))

Jette F. Christensen (A) [16:57:45] (ordfører for sakene): Dette er to saker som jeg er glad for at vi kan behandle sammen. Det dreier seg om noen justeringer og rettelser, men de er ikke mindre viktige av den grunn. EOS-utvalget ba i sin årsrapport Stortinget om å endre lov av 3. februar 1995 nr. 7 og kontrollinstruksen. Disse endringene er rent tekniske, og derfor er det en samlet komité som stiller seg bak at lov av 3. februar 1995 nr. 7 nå skal lyde

«om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontrollloven)».

I den andre innstillingen, Innst. 184 S for 2015–2016 til Dokument 8:41 LS for 2015–2016, foreslås det å endre loven slik at den speiler at Forsvarets sikkerhetsavdeling, tidligere Forsvarets sikkerhetstjeneste, nå faktisk heter Forsvarets sikkerhetsavdeling. For at Stortinget skal følge med i tiden og rette opp dette, er vi nødt til å gjøre noen endringer i lovteksten, og det har nå blitt gjort i dette representantforslaget gjennomgående. Det vil da stemme overens med virkeligheten, og det er jo alltid noe Stortinget bør tilstrebe.

Så må jeg bare si til slutt at i henhold til Stortingets forretningsorden skal alle Dokument 8-forslag vedlegges pro-

tokollen. Dette har ved en inkurie falt ut av innstillingen, men jeg ber om at det likevel blir tatt med i voteringen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 6 og 7.

Sakene nr. 8–11 gjelder andre gangs behandling av lov-saker. Presidenten vil foreslå at sakene behandles under ett.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 8 [17:00:03]

Stortingets vedtak til lov om endringer i sjøloven (gjennomføring av europaparlaments- og rådforordning (EU) nr. 1177/2010 om båtpassasjerrettar) (Lovvedtak 45 (2015–2016), jf. Innst. 158 L (2015–2016) og Prop. 4 LS (2015–2016))

Sak nr. 9

Stortingets vedtak til lov om endringer i straffeloven 2005 mv. (strafferettslige særreaksjoner m.m.) (Lovvedtak 46 (2015–2016), jf. Innst. 179 L (2015–2016) og Prop. 122 L (2014–2015))

Sak nr. 10

Stortingets vedtak til lov om endringer i vergemålsloven m.m. (Lovvedtak 47 (2015–2016), jf. Innst. 166 L (2015–2016) og Prop. 36 L (2015–2016))

Sak nr. 11

Stortingets vedtak til lov om endringer i energiloven (skille mellom nettvirksomhet og annen virksomhet mv.) (Lovvedtak 48 (2015–2016), jf. Innst. 207 L (2015–2016) og Prop. 35 L (2015–2016))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet til noen av disse sakene.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Stein Erik Lauvås satt fram et forslag på vegne av Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å avvikle samkommunemodellen på det tidspunkt hvor ingen kommuner lenger bruker modellen for interkommunalt samarbeid.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget om å gjøre slikt vedtak til

I o v
om endringer i kommuneloven mv.
(avvikling av samkommunemodellen)

I

I lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner skal disse endringane gjerast:

§ 28-2 a nr. 1 skal lyde:

Dersom to eller flere kommuner eller to eller flere fylkeskommuner har vedtatt å opprette en samkommune for å løse felles oppgaver, skal samkommunen avvikles innen 1. januar 2020.

Kapittel 5 B Samkommune blir oppheva.

II

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene skal § 191 første ledd lyde:

For staten er det statsministeren eller vedkommende departementschef, som tar imot forkyndelser og meddelelser; for en fylkeskommune er det fylkesordføreren; for en kommune er det *ordføreren*.

III

I lov 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal § 4 andre ledd bokstav f første punktum lyde:

Avgjørelser som etter bestemmelse i lov bare kan treffes av kommunestyret *eller fylkestinget selv*, med mindre avgjørelse er truffet av formannskapet, fylkesutvalget, et fast utvalg, kommunerådet eller fylkesrådet etter lov av 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner § 13.

IV

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker skal disse endringane gjerast:

§ 81 a andre ledd første punktum skal lyde:

Retten til å begjære påtale på vegne av en fylkeskommune *eller en kommune utøves* av henholdsvis fylkestinget *eller kommunestyret*.

§ 81 a andre ledd fjerde punktum blir oppheva. Noverande § 81 a andre ledd femte til sjuande punktum blir fjerde til sjette punktum.

§ 81 a andre ledd sjette punktum skal lyde:

Første ledd fjerde punktum gjelder tilsvarende i tilfelle en kommune utøver virksomhet utenfor kommunen *eller* en fylkeskommune utøver virksomhet utenfor *fylkeskommunen*.

V

I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse skal disse endringane gjerast:

§ 1-2 overskrifta skal lyde:

Krav mot staten, fylkeskommuner, kommuner, interkommunale selskaper, regionale helseforetak og helseforetak

§ 1-2 andre ledd skal lyde:

Pengekrav mot en kommune, *fylkeskommune*, et interkommunal selskap, regionalt helseforetak eller helseforetak kan ikke tvangsfullbyrdes etter kapittel 7, jf. kommuneloven § 55, lov om interkommunale selskaper § 23 og helseforetaksloven § 5.

VI

I lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister skal disse endringane gjerast:

§ 1-5 andre punktum skal lyde:

Er dette et statlig organ, skal retten gi varsel om søksmålet til en kommune *eller en fylkeskommune* som har truffet avgjørelse i saken i tidligere instans.

§ 2-1 første ledd bokstav b skal lyde:

Stat, kommuner og *fylkeskommuner*,

§ 4-4 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Fylkeskommuner og kommuner har alminnelig verne-ting der hovedadministrasjonen ligger.

§ 33-1 andre ledd skal lyde:

Pengekrav mot staten, en kommune, en *fylkeskommune*, et interkommunalt selskap, et regionalt helseforetak eller et helseforetak kan ikke sikres med arrest.

VII

1. Lova gjeld frå den tida Kongen fastset.
2. Kongen kan setje i verk dei einskilte føresegnene til ulik tid. Kommuneloven kapittel 5 B gjeld for eksisterande samkommunar inntil dei er avvikla.

Presidenten: Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil støtte forslaget fra Arbeiderpartiet.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Arbeiderpartiet ble innstillingen bifalt med 61 mot 42 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.10.21)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet. Presidenten antar at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 60 mot 42 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.10.58)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Anne Tinglestad Wøien satt fram et forslag på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag til presiseringer i universitets- og høyskoleloven slik at loven formelt sidestiller de to alternative styringsmodellene for institusjonene.»

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 94 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 17.11.37)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget om å gjøre slikt vedtak til

lov om endringer i universitets- og høyskoleloven (modell for styring og ledelse mv.)

I

I lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler gjøres følgende endringer:

§ 9-3 skal lyde:

§ 9-3 *Styrets sammensetning*

(1) Styret skal ha elleve medlemmer og bestå av fire medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer.

(2) Departementet utpeker et av de eksterne styremedlemmene til å være styrets leder. Hvis rektor er valgt etter § 10-2, er rektor styrets leder, og trer inn i styret i stedet for ett medlem valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling.

(3) Styret selv kan fastsette en annen styresammensetning enn fastsatt i første ledd. Slikt vedtak må treffes med tilslutning av minst halvparten av styrets medlemmer. Ansatte i undervisnings- og forskerstilling, teknisk og administrativt ansatte, studenter og eksterne skal være tilfredsstillende representert i styret. Ingen av disse gruppene skal ha flertall alene. § 4-4 første ledd gjelder tilsvarende.

(4) Styret selv kan fastsette at styret skal ha et flertall av eksterne medlemmer. Slikt vedtak må treffes med tilslut-

ning av minst to tredeler av styrets medlemmer. Ansatte i undervisnings- og forskerstilling, teknisk og administrativt ansatte og studenter skal være tilfredsstillende representert i styret. § 4-4 første ledd gjelder tilsvarende.

(5) *Styreleder og styremedlemmer* har krav på en rimelig godtgjøring for vervet. *Godtgjøringen fastsettes av departementet.*

(6) Departementet kan i særlige tilfeller fastsette en annen styresammensetning eller styreordning enn bestemt i første ledd eller fastsatt etter tredje eller fjerde ledd.

§ 9-4 sjette ledd annet punktum oppheves. Nåværende tredje til femte punktum blir andre til fjerde punktum.

§ 10-1 skal lyde:

§ 10-1 *Rektor*

(1) *Rektor skal ansettes på åremål med mindre rektor er valgt etter § 10-2. Styret selv foretar utlysning og ansettelse av rektor. Ansettelsesprosessen skal sikre at rektor har faglig og ledelsesmessig legitimitet, og at studentene og de ansatte blir hørt. Styret bestemmer om det skal gis innstilling, og hvem som skal innstille.*

(2) *Rektor er daglig leder for institusjonens faglige og administrative virksomhet i samsvar med de rammer og pålegg som styret fastsetter.*

(3) *Rektor er sekretær for styret og skal i samråd med styrets leder forberede og gi tilrådning i de sakene som legges frem for styret. Rektor har rett til å delta i møter i alle institusjonens styrer, råd og utvalg.*

(4) *Rektor er ansvarlig for iverksetting av styrets vedtak, og for at disponering av ressurser og eiendom skjer i samsvar med de vedtak som er truffet av styret.*

(5) *Rektor skal på styrets vegne påse at den samlede økonomi- og formuesforvaltning skjer i samsvar med departementets generelle bestemmelser om økonomiforvaltningen og forutsetninger for tildeling av bevilgninger.*

(6) *Rektor utarbeider og legger frem for styret budsjettforslag og årsregnskap og holder styret løpende orientert om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og andre forhold av betydning for institusjonens virksomhet.*

§ 10-2 overskriften og første ledd skal lyde:

§ 10-2 *Valgt rektor*

(1) *Rektor kan utpekes ved valg dersom styret fatter vedtak om dette. Slikt vedtak må treffes med tilslutning av minst halvparten av styrets medlemmer. Både institusjonens ansatte og eksterne kandidater er valgbare som rektor. Styret kan fastsette nærmere regler om nominasjon av eksterne kandidater. Hvis rektor er valgt, gjelder følgende om rektor:*

a) *Rektor er styrets leder. Rektor har på styrets vegne det overordnede ansvar for og ledelse av institusjonens virksomhet og fører tilsyn med denne. Rektor, og i dennes sted prorektor, har rett til å delta i møter i alle institusjonens styrer og utvalg.*

b) *Rektor avgjør saker i det omfang disse ikke kan utsettes til styret kan komme sammen i møte. Rektor kan også gis fullmakt til å avgjøre løpende saker som bør*

avgjøres før det neste styremøte, og som ikke kan anses som viktige nok til at ekstraordinært møte innkalles. I sak om avskjed eller suspensjon kan rektor bare beslutte kortvarig suspensjon i tjenesten i påvente av styrets behandling.

§ 10-3 første ledd skal lyde:

(1) Dersom styret har vedtatt at rektor skal velges etter § 10-2 første ledd, skal det ved hver institusjon være en administrerende direktør.

§ 10-4 oppheves. Nåværende § 10-5 blir § 10-4.

§ 11-1 sjette ledd skal lyde:

(6) Hvis styret ansetter i annen administrativ lederstilling enn nevnt i tredje ledd, skal dette skje på grunnlag av innstilling fra rektor, eller administrerende direktør hvis rektor er valgt etter § 10-2.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Presidenten: Det voteres over I, § 9-3 annet ledd og § 10-1 første ledd. Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til I, § 9-3 annet ledd og § 10-1 første ledd ble bifalt med 94 mot 9 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.12.13)

Presidenten: Det voteres så over komiteens innstilling til resten av I samt II.

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til resten av I samt II ble bifalt med 96 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.12.46)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet. Presidenten antar at Sosialistisk Venstreparti vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 99 mot 3 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 17.13.15)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Audun Lysbakken satt fram i alt 25 forslag på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang skolebasert kompetanseutvikling i anti-mobbearbeid for rektorer, lærere og andre ansatte i skolen, slik at kunnskapen om hvordan man forhindrer og stopper mobbing spres til alle voksne som arbeider i skolene. Det må legges en plan for at alle ansatte i skolen skal gjennomgå en slik skolering.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at klagebehandling av mobbesaker flyttes fra Fylkesmannen til Barneombudet eller et uavhengig mobbeombud. Ombudet må tilføres ressurser dersom de ikke har nok kapasitet til dette med dagens bemanning. Inntil en nasjonal, uavhengig klageinstans er på plass, er det viktig å sikre organisasjonene som driver bistand til mobbeofre tilstrekkelig støtte.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for nødvendige fullmakter og regelverk slik at Barneombudet/mobbeombudet kan iverksette nødvendige sanksjoner som bøtelegging overfor skoler som over tid ikke tar mobbeproblematikk på alvor, i tråd med anbefalingen fra Djupedal-utvalget.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi helsesøster rett til å henvise elever videre til psykolog, barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) eller annen ekspertise, med kopi til fastlegen.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at alle skoler er knyttet til beredskapsteam mot mobbing med tilstrekkelig kapasitet til å bistå i arbeidet mot mobbing.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen bidra til at det blir ansatt flere sosialrådgivere og miljøarbeidere på skoler med høye mobbetall.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang prosjekter for å prøve ut modeller for bedre skole-hjem-samarbeid.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for bedre samarbeid mellom skolen og frivillige organisasjoner, spesielt rettet mot kompetanseheving, bevisstgjøring og refleksjon om temaer som seksualitet, rus, inkludering og mobbing.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tilskuddsordninger og andre støtteordninger for organisasjoner og frivillige som arbeider forebyggende mot mobbing og for trygge ungdomsmiljø i og utenfor skolen.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for et regelverk som gir større anledning til å skifte ut skoleledelse som over tid viser at de ikke makter å forebygge og håndtere mobbesaker.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av opplæringsloven for å innføre aktivitetsplikt for skolen, tydeliggjøre reglene for håndtering av mobbesaker og bedre elevers rettsvern og rett til et trygt fysisk og psykisk læringsmiljø, basert på Djupedal-utvalgets anbefalinger.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovfesting av nulltoleranse for personale som krenker elever og skjerpe aktivitetsplikten for skoleeier og skole dersom ansatte mistenker at andre ansatte krenker elever.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovfesting av en oppreisningsordning for krenkelser i saker der skolen ikke har gjort nok for å forebygge, avdekke eller håndtere krenkelser.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et utdanningsrettlig fagmiljø ved et av landets juridiske fakulteter.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det blir gjennomført jevnlige, anonyme brukerundersøkelser av skolehelsetjenesten.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at skolehelsetjenesten har tilstrekkelige ressurser for å følge opp arbeidet mot mobbing.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forebyggende arbeid mot mobbing er tema på lærer-, rektor- og skolelederutdanningene.»

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utvikle en kompetansepakke for elever og elevråd med informasjon om elevers rettigheter, elevdemokrati, tilpasset opplæring og rådene og utvalgenes rolle på skolene, i samarbeid med Elevorganisasjonen.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke skolebiblioteket, «stille-rom» og andre tilsvarende tilbud som gir elever et pusterom i skolehverdagen.»

Forslag nr. 20 lyder:

«Stortinget ber regjeringen bygge opp fagmiljøer med spisskompetanse om krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering knyttet til diskrimineringsgrunnlagene i skolen.»

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen oppfordre skolene til å inkludere elevene i diskusjon om og arbeidet med å uforme ordensreglement ved skolene, i tråd med Djupedal-utvalgets anbefalinger.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi Utdanningsdirektoratet i oppdrag å tydeliggjøre kravene i læreplanverket for å styrke elevenes digitale kompetanse, herunder digital dømmekraft.»

Forslag nr. 23 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå Foreldreutvalg for grunnopplæringen (FUG) sitt mandat med mål om å

tydeliggjøre oppgavene, med særlig blikk på økt innsats knyttet til det psykososiale skole-miljøet, i samarbeid med FUG.»

Forslag nr. 24 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at skolers planer for arbeid med det psykososiale skolemiljøet skal forelegges kommunestyret eller fylkestinget til informasjon.»

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en tydelig veileder om håndtering av krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering som bygger på kunnskap om hva som virker, og om skolens nye aktivitetsplikt.»

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 61 mot 42 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 17.13.58)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:38 S (2015–2016) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trond Giske, Christian Tynning Bjørnø, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Martin Henriksen, Torgeir Micaelsen og Ingvild Kjerkol om en styrket innsats mot mobbing i skolen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 4 og 5 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endring i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste

I

I lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste gjøres følgende endring:

Lovens tittel skal lyde:

Lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS-kontroll-loven)

II

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt:

I

I instruks 30. mai 1995 nr. 4295 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (EOS) gjøres følgende endringer:

Instruksens tittel skal lyde:

Instruks 30. mai 1995 nr. 4295 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste (*EOS-kontrollinstruksen*)

§ 11 nr. 1 bokstav d skal lyde:

- d) For Forsvarets *sikkerhetsavdeling*: å føre kontroll med at *avdelingens* utøvelse av personellsikkerhetstjeneste og annen sikkerhetstjeneste holdes innen rammen av lov og forskriftsverk og *avdelingens* fastlagte oppgaver, og for øvrig påse at det ikke øves urett mot noen.

§ 11 nr. 2 bokstav d skal lyde:

- d) 3 inspeksjoner årlig av Forsvarets *sikkerhetsavdeling* med gjennomgåelse av virksomheten som klareringsmyndighet, og slik besiktigelse av annen sikkerhetstjeneste som finnes nødvendig.

§ 13 nr. 3 bokstav e og f skal lyde:

- e) en angivelse av eventuelle tiltak som er bedt iverksatt og hva det har ført til, jf. § 7 femte ledd.
f) en omtale av eventuelle protester etter § 6.

II

Endringene i instruksens trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

Dokument 8:41 LS (2015–2016) – Representantforslag

fra stortingsrepresentantene Jette F. Christensen, Martin Kolberg, Gunvor Eldegard, Michael Tetzschner, Erik Skutle, Helge Thorheim, Tom E.B. Holthe, Hans Fredrik Grøvan, Abid Q. Raja og Bård Vegar Solhjell om endringer i kontrollloven og kontrollinstruksen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sakene nr. 8–11

Presidenten: Sakene nr. 8–11 er andre gangs behandling av lovsaker og gjelder lovvedtakene 45–48.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 12 [17:16:26]

Referat

- (199) Endringer i folketrygdlova (arbeidsavklaringspenger – bistand til å skaffe seg eller behalde arbeid) (Prop. 82 L (2015–2016))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
- (200) Ulv i norsk natur. Bestandsmål for ulv og ulvesone (Meld. St. 21 (2015–2016))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for næringskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
- (201) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Pål Farstad, Abid Q. Raja, Iselin Nybø, Terje Breivik og Sveinung Rotevatn om mål om nullutslipp for alle skipstyper innen 2030 (Dokument 8:71 S (2015–2016))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
- (202) Samtykke til tiltredelse av annen protokoll til Haag-konvensjonen av 1954 om beskyttelse av kulturverdier i tilfelle av væpnet konflikt av 26. mars 1999 (Prop. 71 S (2015–2016))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
- (203) Deltakelse i utbytteaksjeprogram og kapitalforhøyelse i Statoil ASA (Prop. 84 S (2015–2016))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
- (204) Endringer i barnelova m.m. (opphøring av tidsfristar i farskapssaker m.m.) (Prop. 85 L (2015–2016))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
- (205) Representantforslag fra stortingsrepresentante-

- ne Janne Sjelmo Nordås, Kjersti Toppe og Jenny Klinge om likeverdig tilgang til laboratorietjenester etter at Eus postdirektiv er innført og lørdagspost avviklet (Dokument 8:70 S (2015–2016))
8. (206) Lov om endring av juridisk kjønn (Prop. 74 L (2015–2016))
 9. (207) Endringer i psykisk helsevernloven (kontroll for å hindre innføring av uønskede gjenstandar) (Prop. 78 L (2015–2016))
 10. (208) Endringer i legemiddeloven (refusjonskontrakter og rabatter) (Prop. 83 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 7–10 sendes helse- og omsorgskomiteen.
 11. (209) Årsrapport for 2015 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag (Dokument 14 (2015–2016))
 12. (210) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Michael Tetzschner, Frank Bakke-Jensen, Gunnar Gundersen, Øyvind Halleraker, Siri A. Meling og Anders B. Werp om utvidet ansvar for selskapers ansvar for korrupsjonshandlinger, tilføyelse til straffeloven § 389 (Dokument 8:67 L (2015–2016))
 13. (211) Lov om informasjonstilgang m.m. for Barnevoldsutvalget (Prop. 87 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 11–13 sendes justiskomiteen.
 14. (212) Endringer i opplæringslova (friare skoleval over fylkesgrenser, praksisbrevordning m.m.) (Prop. 72 L (2015–2016))
 15. (213) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om å styrke norsk tegnspråk og tegnspråk i skolen (Dokument 8:72 S (2015–2016))
 16. (214) Endringer i universitets- og høyskoleloven (NO-KUTs tilsyn, nasjonal vitnemålsportal mv.) (Prop. 81 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 14–16 sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
 17. (215) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Stein Erik Lauvås, Marianne Aasen og Ruth Grung om en kompetansereform for kommunene (Dokument 8:68 S (2015–2016))
 18. (216) Endringer i inndelingslova og kommunelova (behandling av kommunesamanslåingar mv.) (Prop. 76 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 17 og 18 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
 19. (217) Endringer i valgloven (personval ved stortingsval, frist for godkjenning av førehandsstemmer mv.) (Prop. 73 L (2015–2016))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
 20. (218) Noregs fiskeriavtaler for 2016 og fisket etter avtalane i 2014 og 2015 (Meld. St. 20 (2015–2016))
 21. (219) Reindrifftsavtalen 2016/2017, og endringer i statsbudsjettet 2016 m.m. (Prop. 77 S (2015–2016))
 22. (220) Endringer i sjøloven mv. (oppdydding og forenkling) (Prop. 80 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 20–22 sendes næringskomiteen.
 23. (221) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Fredrik Grøvan, Rigmor Andersen Eide, Geir Sigbjørn Toskedal og Dag Sele om ny organisering av fergesamband gjennom etablering av statlig selskap (Dokument 8:69 S (2015–2016))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
 24. (222) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av EU-programmet ISA2 (2016–2020) (Prop. 75 S (2015–2016))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
 25. (223) Bompengefinansiering av E18 Tvedestrand – Arendal i Aust-Agder (Prop. 86 S (2015–2016))
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
 26. (224) Lov om omdanning av Aerospace Industrial Maintenance Norway SF til aksjeselskap og vedtak om endring i statlig eierpost (Prop. 79 LS (2015–2016))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 17.18.